

25—30 november

Debatter m. m.

Fredagen den 25 november	Sid.
Interpellation av herr Svärd ang. undersökningar till grund för beslut om anslag ur lotterimedelsfonden	4

Tisdagen den 29 november	
Svar på interpellation av herr Nilsson, Ferdinand, ang. utredningen om den kommunala indelningen	5

Onsdagen den 30 november	
Om överförande till den borgerliga kommunen av församlingens beslutanderätt i ekonomiska frågor	28
Om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln	30
Om inskränkning av Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet ..	37
Om en personlig laboratorsbefattning i immunologi åt docenten Bertil Björklund	37
De s. k. övnings- och yrkesämnenas ställning i merithänseende	40
Fördelning mellan olika huvudmän av kostnaderna för folkhögskolor m. fl. läroanstalter	42
Undervisning om de mänskliga rättigheterna	43
Skolornas kristendomsundervisning m. m.	44
Riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande	49
Beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall	67
Beskattning av ränta å svenska statens sparobligationer	86
Interpellation av herr Palme ang. den psykiska barna- och ungdomsvården	87

Samtliga avgjorda ärenden

	Sid.
Onsdagen den 30 november	
Utrikesutskottets utlåtande nr 6, ang. redogörelse från Nordiska rådet dets svenska delegation	28
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, ang. handläggningen av ekonomiska angelägenheter avseende kyrkliga ändamål	28
— nr 26, ang. bestämmelser om en riksdagens personalnämnd	30
Statsutskottets utlåtande nr 176, ang. statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen	30
— nr 177, ang. ökning av det högsta belopp intill vilket staten må åta sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit	30
— nr 178, ang. bidrag till Förenta Nationernas fond för Kongo ..	30
— nr 179, om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln	30
— nr 180, om inskränkning av Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet	37
— nr 181, om en personlig laboratoriefattning i immunologi åt docenten Bertil Björklund	37
— nr 182, ang. de s. k. övnings- och yrkesämnenas ställning i me- rithänseende	40
— nr 183, om upphävande av viss tjänstgöringsskyldighet för pro- fessorerna vid tandläkarhögskolorna	42
— nr 184, om fördelning mellan olika huvudmän av kostnaderna för folkhögskolor m. fl. läroanstalter	42
— nr 185, ang. anslag till byggnadsarbeten vid vissa yrkesskolor..	43
— nr 186, ang. undervisning om de mänskliga rättigheterna	43
— nr 187, om skolornas kristendomsundervisning m. m.	44
— nr 188, om samarbete med Finland angående utbyggnaden av högskolan i Umeå och universitetet i Uleåborg	49
— nr 189, ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande, m. m.	49
— nr 190, ang. luftfartsverkets ställning m. m.	67
Bevillningsutskottets betänkande nr 79, ang. provisoriska bestäm- melser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk för- enings inkomst i vissa fall	67
— nr 84, rörande förordning angående beskattning av ränta å svenska statens sparobligationer	86
Första lagutskottets utlåtande nr 39, ang. förslag till varumärkes- lag m. m.	87
Andra lagutskottets utlåtande nr 66, om ökad insyn och verklig medbestämmanderätt för de anställda i statliga företag	87

Fredagen den 25 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 18 in-
nevarande månad.

Anmälades och godkändes tredje lag-
utskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 369, till Konungen i anledning
av Kungl. Maj:ts proposition med för-
slag till lag om rätt att undersöka och
bearbeta fyndigheter av uranhaltigt mi-
neral m. m. (uranlag), m. m.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts
till kammaren överlämnade proposition
nr 188, med förslag till lag angående
ändrad lydelse av 2 § 11:o) och 14:o)
lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om
Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 6, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts skrivelse till
riksdagen med överlämnande av redo-
görelse från Nordiska rådets svenska de-
legation;

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motio-
ner om utredning rörande handlägg-
ningen av ekonomiska angelägenheter
avseende kyrkliga ändamål; samt

nr 26, i anledning av väckta motioner
i fråga om införande i riksdagsstadgan
av bestämmelser angående en riksdag-
ens personalnämnd;

statsutskottets utlåtanden:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag om statlig ga-
ranti för Aktiebolaget Atomenergis för-
pliktelser enligt atomansvarighetslagen;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående ökning av det
högsta belopp intill vilket staten må åta-

ga sig betalningsansvar i form av stats-
garanti för exportkredit;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående bidrag till För-
enta Nationernas fond för Kongo;

nr 179, i anledning av väckta motio-
ner om viss utredning beträffande an-
slagen under första huvudtiteln;

nr 180, i anledning av väckta motio-
ner om inskräkning av Svenska skiffer-
oljeaktiebolagets verksamhet;

nr 181, i anledning av väckta motio-
ner om en personlig laboratorsbefatt-
ning i immunologi åt docenten Bertil
Björklund;

nr 182, i anledning av väckta motio-
ner angående utredning rörande de s. k.
övnings- och yrkesämnenas ställning i
merithänseende;

nr 183, i anledning av väckt motion
om upphävande av viss tjänstgörings-
skyldighet för professorerna vid tand-
läkarhögskolorna;

nr 184, i anledning av väckta motio-
ner om fördelning mellan olika huvud-
män av kostnaderna för folkhögskolor
m. fl. läroanstalter;

nr 185, i anledning av väckta motio-
ner angående anslag till byggnadsar-
beten vid vissa yrkesskolor;

nr 186, i anledning av väckta motio-
ner angående undervisning om de
mänskliga rättigheterna;

nr 187, i anledning av väckta motio-
ner om skolornas kristendomsundervis-
ning m. m.;

nr 188, i anledning av väckt motion
om samarbete med Finland angående ut-
byggnaden av högskolan i Umeå och
universitetet i Uleåborg;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till riktlinjer för
regionsjukvårdens utbyggnader, m. m.,
jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 190, i anledning av väckta motioner
om utredning angående luftfartsverkets
ställning m. m.;

Interpellation ang. undersökningar till grund för beslut om anslag ur lotterimedelsfonden

bevillningutskottets betänkanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av ränta å svenska statens sparobligationer;

första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till varumärkeslag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 66, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om ökad insyn och verklig medbestämmanderätt för de anställda i statliga företag.

Interpellation ang. undersökningar till grund för beslut om anslag ur lotterimedelsfonden

Herr SVÄRD (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Enligt hävdvunnen praxis, som av Kungl. Maj:t för riksdagen redovisats utan att detta framkallat erinringar, fördelas s. k. lotterimedel genom beslut av Kungl. Maj:t. Beslut fattas på föredragning av chefen för handelsdepartementet. Dessa föredragningar sker »i första hand på grundval av utredningar, som i vanlig ordning verkställts av vederbörande myndigheter».

Det synes oklart vad som avses med att de departementschefsförslag, som leder till definitivt ståndpunktstagande, »i första hand» upprättats med stöd av i vederbörlig ordning gjorda, av ansva-

riga myndigheter framlagda undersökningar. Men framför allt förefaller aktuella och starka skäl föreligga att anhålla om en sammanfattande redogörelse för de krav, som uppställes på det grundmaterial med utgångspunkt i vilket föredragande departementschefen tar ställning och för vad som eventuellt plägar vidtagas i syfte att göra detta material så sakligt hållbart som möjligt. I all synnerhet måste det för riksdagen vara av intresse att få denna problemställning belyst för de fall, då ansökningar om »lotterimedel» avser nybyggnader, ombyggnader eller reparationer av fastigheter, som står till förfogande för kulturella institutioner eller eljest för kulturella ändamål. Det finns enligt min uppfattning icke någon som helst anledning att heller i dessa sammanhang eftergiva de anspråk på kostnadsberäkningar och finansieringsplan, som borde vara en självklar förutsättning för att anslag beviljas.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att få till statsrådet och chefen för handelsdepartementet rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet sammanfattande redogöra för de administrativa principer enligt vilka grundmaterialet för beslut om tilldelning av anslag ur »lotterimedelsfonden» åstadkommes?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.09.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 29 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

Justerades protokollen för den 22 och den 23 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 370, i anledning av väckt motion om viss ändring i folkpensioneringslagen; och

nr 371, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot mörkerolyckor i trafiken, m. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till här bifogat läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om den ytterligare ledighet från riksdagsarbetet, som framgår av intyget.

Göteborg den 25 november 1960

Gustaf Henry Hansson

Ledamoten av riksdagens första kammare *Gustaf Henry Hansson* har av undertecknad den 3 november å Sahlgrenska sjukhuset opererats för gallsten. I ett den 1 november daterat intyg angavs, att Hansson icke kunde deltaga i riksdagsarbete under november månad.

Vid undersökning denna dag har jag funnit, att Hansson icke är i stånd att återupptaga arbetet förrän efter den 4 december, vilket härmed intygas.

Göteborg den 25 november 1960

Y. Edlund

Docent

Den begärda ledigheten beviljades för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Ferdinand Nilssons interpellation angående utredningen om den kommunala indelningen, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Ferdinand Nilsson har frågat mig om jag är villig att för kammaren lämna en redogörelse för de direktiv, de riktlinjer och eventuellt den målsättning som ligger till grund för den pågående utredningen om den kommunala indelningen samt om det kan förväntas att utredningen kommer att förutsättningslöst pröva, huruvida en mera genomgripande indelningsreform kan undvikas genom överförande av vissa primärkommunala uppgifter till annan huvudman.

Till svar härpå får jag anföra följande.

I ett interpellationssvar, som jag lämnade i riksdagens andra kammare den 11 december i fjol, redogjorde jag för uppläggningsen av det av interpellanten åsyftade utredningsarbetet och de riktlinjer som skulle ligga till grund för arbetets bedrivande. Vad jag då yttrade äger alltjämt sin giltighet men jag skall gärna även inför denna kammare lämna en motsvarande redogörelse.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande har särskilda sakkunniga tillkallats för att inom inrikesdepartementet biträda vid beredning av vissa indelningsfrågor m. m. Bland de sakkunniga ingår representanter för berörda myndigheter, kommunförbunden och de politiska partierna.

De sakkunniga har i uppdrag att anskaffa och sammanställa material, som kan vara ägnat att belysa, huruvida en revision av indelningen i borgerliga primärkommuner kan anses påkallad. Om

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

så befinnes vara fallet skall även riktlinjer för en revision framläggas. Utredningsarbetet bedrivs som nämnts inom departementet och några skriftliga direktiv har därför icke utfärdats.

Påbörjandet av detta utredningsarbete får ses mot bakgrunden av att i den allmänna debatten — bland annat från kommunalt håll — alltmer börjat ifrågasättas, huruvida icke utvecklingen på det kommunala området medför problem, som går utöver vad många av de nuvarande kommunerna på egen hand mäktar lösa. Det ökade antalet kommunalförbund kan tyda på att så är fallet. Vidare har under senare år kunnat märkas en tendens, att på frivillighetens väg genomförda sammanläggningar av kommuner blir vanligare förekommande. Under åren 1956—1960 har på framställning av vederbörande kommuner åtta beslut om sådana sammanläggningar meddelats av Kungl. Maj:t och enligt vad erfärits har diskussioner förts och utredningar påbörjats i åtskilliga andra kommuner.

En första uppgift för de sakkunniga har varit att närmare undersöka de uppgifter, som inom olika förvaltningsområden åvilar eller enligt föreliggande förslag kan komma att åvila de borgerliga primärkommunerna. Undersökningarna syftar till att klarlägga, hur uppgifterna skall kunna ombesörjas på ett effektivt, ekonomiskt och ur andra synpunkter lämpligt sätt. Av särskilt intresse är därvid, i vad mån dessa förutsättningar påverkas av kommunernas storlek och struktur. De viktigare förvaltningsområdena genomgås under medverkan av expertis från vederbörande departement, centrala ämbetsverk, andra pågående utredningar samt kommunala och enskilda organisationer. Undersökningarna i nämnda avseende är ännu icke helt slutförda men redan nu torde de ge vid handen, att ett flertal kommunala förvaltningsuppgifter svårigen kan lösas på tillfredsställande sätt inom ramen för nuvarande organisation. Vissa av dessa uppgifter avser områden, som på grund av sin relativa betydelse för kommunalförvaltningen torde få tillmätas stor

tyngd när det gäller att bedöma den kommunala organisationen. Såsom exempel kan nämnas undervisningen på enhetsskolans högstadium. En sammanställning av preliminärt gjorda indelningar i högstadiemråden visar, att endast ca 15 % av samtliga kommuner torde komma att lösa denna uppgift utan att deltaga i någon form av interkommunalt samarbete.

Med hänsyn till att väsentligt olika förutsättningar föreligger mellan kommunerna i fråga om befolkningsutveckling, skatteunderlag, skattekraft och utdebiteringssatser undersökes, huruvida olägenheterna av dessa förhållanden kan utgöra skäl för ändrad kommunal indelning. En av uppgifterna är därvid att överväga i vad mån sådana faktorer som kommunikationernas inriktning, näringslivets och olika serviceanläggningars lokalisering m. m. kan påverka eventuella riktlinjer för en ny kommunindelning.

För att få en bild av hur här ifrågavarande spörsmål bedömes i kommunerna har genom kommunförbundens medverkan gjorts en enkät till samtliga kommuner i riket. Svaren utvisar att ett rätt betydande antal kommuner icke står främmande för tanken på att frivilligt uppgå i större enheter.

En förutsättning under utredningsarbetet har varit att eventuellt erforderliga åtgärder skall genomföras på frivillighetens väg. Det torde emellertid ligga i kommunernas eget intresse att viss vägledning lämnas av statsmakterna. Avsikten är att förslag från de sakkunniga skall lämnas omkring årsskiftet 1960/61. För det fall att regeringen anser åtgärder påkallade kommer länsstyrelserna att få i uppdrag att i intimt samarbete med bland annat kommunerna upprätta planer för samgående mellan kommuner i kommunblock. Dessa kommunblock skulle bli normerande för det interkommunala samarbetet och även för kommande kommunsammanläggningar. Med hänsyn till att kommunerna får frihet att övergå till enhetsskolan fr. o. m. läsåret 1962/63 är det angeläget att planeringen för kommunblocken dessförin-

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

nan fortskridit så långt att anpassning därtill kan göras då enhetsskoleorganisationen fastställs. Dessa planer bör därför vara färdigställda före utgången av år 1961. Det skulle så ankomma på vederbörande kommuner att avgöra, huruvida de för kommunblocket gemensamma uppgifterna skulle lösas genom interkommunal samverkan eller om tiden är mogen för sammanläggning av kommunerna.

Vad så beträffar den andra frågan som berörs i interpellationen, nämligen huruvida utredningen även kommer att förutsättningslöst pröva, om en mer genomgripande indelningsreform kan undvikas genom överförande av vissa primärkommunala uppgifter till annan huvudman, så vill jag endast framhålla, att en sådan prövning icke ligger inom ramen för det här ifrågavarande arbetet.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för det interpellationssvar som jag har erhållit. Det ger vissa ganska klara besked beträffande riktlinjerna. Det gäller kanske mindre beträffande målsättningen, men jag är ändå mycket tacksam för det svar jag har erhållit därför att jag anser att det är ytterst viktigt att denna fråga upptages till dryftande i riksdagssammanhang.

Det har av statsrådet hänvisats till att ett svar på en liknande fråga gavs i andra kammaren i december 1959. Härtill vill jag, herr talman, erinra om att utredningen sedan dess har i icke ringa utsträckning bytt karaktär. Då var det fråga om en expertgrupp inom departementet. I somras infogades ett numerärt ganska starkt parlamentariskt inslag i utredningen, och därmed har den, såvitt jag kan finna, erhållit en helt annan ställning. Under sådana förhållanden framstår den omständigheten, att direktiv inte förefinns för utredningen, på ett mera i ögonen fallande sätt. Det är ju

vanligt att så är, då viktiga utredningar företages, och detta är enligt min uppfattning en utredning som kan få mycket stora och betydelsefulla konsekvenser, inte bara för de kommuner som berörs av den utan även för samhällsutvecklingen i sin helhet.

Det har ju ifrågasatts vad jag menar med min fråga. Det står att läsa! Men mycket viktigare är enligt min uppfattning vad statsrådet anser och avser i detta stycke. Förutvarande statsrådet Gustaf Andersson i Rasjön har också uttryckt sin tillfredsställelse över att frågan om ny kommunindelning genom interpellationen kommit inför riksdagen. »Därigenom», säger herr Andersson, »har saken i alla fall kommit att diskuteras inför rätt forum.»

Att det även på håll som står regeringen nära förelegat behov av information i ärendet, därpå tyder också det faktum, att sedan denna interpellation framfördes har statsrådsanföranden, cirkulärledare av centralt ursprung och egna ledare i relativt stor omfattning varit synliga i den s. k. regeringspressen. Jag vill på intet vis göra gällande att det här föreligger något orsakssammanhang — det vore ju förmätet. Men jag konstaterar att vid den tidpunkt då interpellationen väcktes fanns även på det hållet känslan av att det förelåg en brist på kännedom om vad som var på gång och att denna brist borde fyllas.

Expertgruppen i departementet satte i gång i november 1959, den parlamentariska överarbetningen började för få månader sedan och vid årsskiftet räknar statsrådet med att regeringen skall kunna ge startsignal åt kommunplaneringen till länen, en planering som åtminstone på en del håll redan tycks vara påbörjad. Om ytterligare ett år skall alltså det frivilliga sammansläendet sättas i gång.

Jämförelsen med hur det gick till förra gången ger ett märkligt intryck. Riksdagen skrev och begärde en utredning. Några år därefter, det var 1943, tillsattes en parlamentarisk kommitté med ordentligt angivna direktiv. Dess arbete var färdigt 1945, och år 1946 framlades

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

proposition i ärendet. På grundvalen av de principer som beslöts 1946 — och som väl fortfarande torde ha gällande kraft — utarbetades en departementspromemoria, till vilken riksdagen i viss utsträckning tog ställning 1949, och efter ytterligare riksdagsförhandling trädde reformen i verklighet från ingången av år 1952.

I det svar vi i dag fått del av anför inrikesministern, att en första uppgift för de sakkunniga varit att undersöka de uppgifter som inom olika förvaltningsområden åvilar eller enligt föreliggande förslag kommer att åvila de borgerliga primärkommunerna. Man skulle kunna säga att det är fråga om belastningsprov. Undersökningen anges syfta till att klarlägga hur uppgifterna skall kunna ombesörjas på ett effektivt, ekonomiskt och ur andra synpunkter lämpligt sätt. »Av särskilt intresse är därvid i vad mån dessa förutsättningar påverkas av kommunernas storlek och struktur», heter det. — Ja, det är otvivelaktigt av intresse. I interpellationssvar — dock inte i det nu lämnade, utan i interpellationssvaret i andra kammaren 1959 — berörde statsrådet hurusom utvecklingen sedan 1952 ställt kommunerna inför nya och svårbemästrade problem. Såsom nyss berördes räknades också med fortsatt utveckling med flera eller åtminstone växande uppgifter.

Kommunerna och utvecklingen, ja. »Tål du det, så tål du det» är ett aktionsprogram som ordspråksmässigt inte brukar slå väl ut. »Den gick sönder, sade flickan om glaskaraffinen.» På denna punkt vill jag till någon begrundan hänvisa till inrikesministerns slutord i interpellationssvaret. På min fråga, om utredningen kommer att förutsättningslöst pröva, om en mera genomgripande indelningsreform kan undvikas genom överförande av vissa primärkommunala uppgifter till annan huvudman, ger statsrådet klart besked: en sådan prövning ligger icke inom ramen för arbetet. Utredningen har således att utgå från att kommunernas uppgifter icke kan minskas, men väl ökas. Samtidigt får vi veta, att utredningen redan anser sig

vara på det klara med att ett flertal kommunala förvaltningsuppgifter redan nu med svårighet kan lösas på ett tillfredsställande sätt. Denna tankegång innebär otvivelaktigt ett visst hot mot ett stort antal kommuner.

Statsrådet berör något frågan om kommunalförbund och vikten av kommunalt samarbete, men det är så att utredningen syftar till en planering av kommunbildningen över hela fältet — det framstår som huvudsyftet — och det är därför vi bör rikta uppmärksamheten på saken.

Hur stora kommuner syftar då utredningen till? I brist på direktiv får vi gå till inrikesministerns interpellationssvar i andra kammaren i december 1959. Han yttrade då: »För att intet missförstånd skall uppstå vill jag säga att någon riktning för den framtida storleksordningen av kommunerna inte finns angiven i mitt svar. Jag har i svaret anført, att man på skolorganisatoriskt håll har nämnt siffran 6 000 à 6 500 invånare. Bland det arbetsmaterial som den expertgrupp jag nämnde har till sitt förfogande finns ett i dagarna inkommet material från socialmyndigheterna, som från sina utgångspunkter uttalar, att man bör sikta på en storlek av lägst 10 000 invånare för de framtida kommunerna.»

Jag avstår från att bedöma, i vad mån detta uttalande skapar någon klarhet. I vart fall ger det besked om vilka villkor skolbyråkrater och socialbyråkrater vill ge åt den kommunala folkliga självstyrelsen. Sedan beror väl det mesta på i vad mån våra socialdemokrater vill backa upp exempelvis socialbyråkraternas krav. Innebörden av sådana kommunbildningar i stället för mindre är förre och färre kommunalmän som verkligen handlägger frågor, och fler och fler tjänstemän i kommunerna.

Det har angivits att 85 procent av kommunerna inte kan på egen hand klara enhetsskolans högstadium. Kommunernas verkliga makt på skolans område är inte stor, sedan de nya rektorererna under hand meddelat vad inspektören tycker. Ingen kommun får besluta ens hur långt från vägen ett skolhus skall

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

ligga, ingen kommun får bestämma vad den lärare skall heta, till vilken barnen obligatoriskt skall skickas. På andra områden är makten större — det gäller exempelvis skolmateriel och expenser och — det skall inte glömmas — vem som skall ha hand om skolskjutsarna. Visst är vi intresserade av skolfrågorna och släpper dem inte gärna ifrån oss, men om man vill skära till kommunerna i skolläroformat, om kommunens möjlighet att fortleva blir beroende av den av statsrådet angivna siffran, då frestas nog många att kasta ut skolinflytandet, så pass det är, åt vargarna.

Men, säger någon, här är det inte fråga om avgörande i samma omfattning som före 1952. Frågan är nu mindre omfattande, säger man. Jag befarar att den blir stor nog. Då var det fråga om tvång; nu är det inrikesministerns alldeles speciella kommunala frivilliglinje som det gäller. Och för resten är det bråttom, det är ingen tid att resonera, bara att marschera.

Om den omtalade kommunala frivilligheten säger en på området erfaren man som herr Andersson i Rasjön rent ut, att han inte ger så mycket för den. Han hänvisar till att staten har så många indirekta tvångsmedel att tillgå i form av statsbidragsvillkor och annat, att ett av myndigheterna framlagt förslag till sammanföring av kommuner kan ha lika tvingande karaktär som ett lagstadgande.

Vi kan därtill lägga att staten kan pressa kommunerna också genom de uppgifter som den hänskjuter till dem i mer eller mindre tvingande form. Så har vi till sist ämbetsmannanitet på fältet. Det har, churu verksamheten på detta område väl även för myndigheternas del ännu närmast ligger på frivilligområdet, berättats om hur det gick för en kommun som sade blankt nej till ett landshövdingförslag om sammanläggning och bad att få vara i fred. Frågan kom igen omedelbart: Om man i alla fall måste sammanslås, vart ville man då gå? Den gången blev resultatet av fiskafänget klent nog, men hur många gånger kommer sådant pock att

framföras under hand och leda till resultat?

Riksdagen intog 1946 en principståndpunkt och har ännu knappast ruckat på den. I denna principståndpunkt ingick någonting som nu tycks helt förbises, eftersom saken inte har spelat någon större roll i diskussionen hittills. Det är omtanken om en verklig kommunal självstyrelse under aktiv medverkan av förtroendemän. Ju större kommuner, desto mindre av folkligt inslag och desto färre lekmän, som verkligen vet vad det gäller och kan handlägga ärendena.

Den folkliga självstyrelsen ute i bygderna är den svenska folkfrihetens ursprung och alltför en levande kraftkälla. Svensk riksdag hade icke varit vad den i dag är om den icke hämtat sin kraft ur och skolats till självverksamhet inom det kommunala livet. Låt mig säga att detta är en skolning, som i praktiskt arbete för det allmänna är mer värd än de socialpolitiska instituten eller universiteten. Sådana synpunkter lämnades icke obeaktade av 1943 års utredning och icke heller i propositionen år 1946. Med den aktualitet, som talet om upphovsmannarätten nu har, kan det väl inte heller anses olämpligt att erinra om den andel och det ansvar som även jag har i fråga om en motion väckt i båda kamrarna 1946. Däri yrkades att vid indelningsförändringar måtte eftersträvas indelning som icke motverkar en verklig kommunal självstyrelse men bevarar lekmannainslaget i kommunalförvaltningen *samt att* i överensstämmelse härmed kommunsammanslagningar icke tvångsgenomföres som nödvändiggör att förvaltningen väsentligen handhaves genom kommunala tjänstemän.

I anledning av denna motion underströk utskottet vad utredningskommittén och föredragande statsrådet i denna sak anfört. Utskottet framhöll att vid ifrågavarande sammanläggningar blev i regel de nybildade kommunerna icke av sådan storlek att förvaltningen under alla förhållanden kräver anställandet av kommunala tjänstemän.

Till detta må anmärkas, att en utveck-

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

ling mot nya kommuner av den storleksordningen, som inrikesministern nämnt om, torde innebära att vårt kommunala liv förändras i riktning mot ett alltmer dominerande tjänstemannastyre. Det finns ingen anledning att på något sätt söka förringa värdet av vad våra många kunniga och flitiga tjänstemän utgör i både stat och kommuner. Men vår omsorg måste i dessa tider med vidgad samhällelig verksamhet gälla folkstyret, både som realitet i det praktiska arbetet och som skolning för medborgerlig verksamhet.

Det låter som en motsägelse men är dock ett faktum, att folkstyret sitter trångt i det demokratiska genombrottets Sverige. Statens uppgifter har vuxit som en följd av demokratiseringen. Därmed har de många tjänstemännen inom den statliga sektorn blivit ofrånkomliga. Med den omfattning varmed nya uppgifter tillskjutes landstingen erhåller också dessa en så omfattande verksamhet, att lekmännens fasta grepp blir allt svårare att bevara däröver.

De halvkommunala organen på länsplanen, där tjänstemän utövar sin expertis och även lägger sin röst vid beslutens fattande, är inga demokratiska landvinningar. De regala pastoraten i ett begränsat fall kom bort, men tredjegangstillsättningarna över hela fältet kom i stället. Det finns verkligen tungt vägande skäl att slå vakt om folkstyret sådant det lever kvar i de mindre kommunerna. I de stora kommunerna blir det en sak för några få, som kan överblicka läget där. I småkommunerna kan flera vara med och handlägga ärendena. Där kan intresset gripa över det hela på ett annat sätt, där kan gemene man fortfarande hänga med. Låt oss ta vara på detta!

Det är utifrån sådana utgångspunkter som jag för min del menar att man nu måste uppmärksamma vad som nu håller på att ske. Effektivitet är diktaturernas eller de mer eller mindre upplysta despoternas lösenord. Det finns också andra värden att bevaka, och jag vädjar till inrikesministern att ge även sådana synpunkter visst rum i sitt reformprogram.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag var självfallet intresserad av vad herr Ferdinand Nilsson här skulle anföra. Han har tagit upp vissa långtgående principiella problem. Jag hade nog hoppats att han skulle ha haft en genomtänkt ståndpunkt och under alla omständigheter anvisat några andra vägar än dem som han anser att vi arbetar efter, och som han kritiserar. Jag har emellertid inte kunnat finna att herr Nilsson gett oss några uppslag. Vad vi hört är ett allmänt talesätt om att vi bör slå vakt om den kommunala självstyrelsen, vilket även jag anser att vi skall göra.

Men, herr Ferdinand Nilsson, den kommunala självstyrelsen förutsätter ju ändå något. Man kan visserligen till namnet ha kommunal självstyrelse i en liten kommun, men om denna kommunala självstyrelse inte har möjlighet att verka, vad är den då värd? Jag vill här t. ex. erinra om den omdaning, som blir nödvändig på grund av utvecklingen i fråga om skolorganisationen i vårt land. Riksdagen har ju på förslag av vår före ecklesiastikminister Ivar Persson beslutat en reform, som innebär, att länskolnämnden beslutar i fråga om skolorganisationen och distriktsindelningen. Dessa beslut träffas alltså genom myndigheter. Den nya skolorganisationen är faktiskt utformad på sådant sätt att bara femton procent av kommunerna själva kan klara av de uppgifter som ålägges dem. I övrigt måste man lösa uppgifterna genom att lägga samman flera kommuner till skoldistrikt, alltså en tvångsmässig sammanslagning. Var finns i det ögonblicket den kommunala självbestämmanderätten?

Det är på samma sätt inom en rad andra områden, och det beror i stor utsträckning på att många kommuner håller på att avfolkas, att skatteunderlaget sjunker och deras förutsättningar att klara viktiga kommunala uppgifter därmed efter hand blir allt mer kringskurna. På grund av att man inte längre har tillfredsställande ekonomiskt underlag finns i dessa kommuner helt enkelt inte det rätta sambandet mellan besluten och möjligheterna att effektuera dem.

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

Det är ändå detta samband, som konstituerar bestämmanderätten och som ger den kommunala självstyrelsen dess reella innehåll. Under 1930-talets och 1940-talets diskussioner kom man fram till att den kommunala självbestämmanderätten blev illusorisk i en rad kommuner, som hade ett alltför litet befolkningsunderlag. Vi hade då kommuner, där befolkningstalet i omkring 500 sådana understeg 500 — ja, i någon kommun var siffran så låg som 78. Man tvingades då helt enkelt till samarbete genom kommunalförbund eller avtal av olika slag. Beslutanderätten lades i sådana fall inte på de kommunala fullmäktigeorganen utan på ett överorgan utan beskattningsrätt. Men — jag återkommer till den saken — det är ändå sambandet mellan beskattningsrätten och rätten att besluta om olika åtgärder, som är det primära och som ytterst konstituerar den kommunala självstyrelsen.

Man var alltså under 1940-talet och vid 1950 års beslut överens om att den kommunala självbestämmanderätten hade svårt att leva vidare i den dåvarande organisationsformen med 2 350 kommuner. Därför beslöt man att slå samman kommunerna, att förvandla de 2 350 till de 816.

Vad har då skett från 1952 och fram till nu? Ja, vad hade inträffat före reformen? Jo, det stora flertalet kommuner hade ställts inför befolkningsomflyttning, vikande skatteunderlag och stegrade anspråk på serviceområdet. Befolkningsomflyttningen har fortgått under 1950-talet. Våra statistiska uppgifter visar, att ungefärligen 80 procent av våra församlingar har fortsatt att minska sin befolkning, och såvitt vi kan bedöma utvecklingen under 1960-talet kommer denna avtappning att fortgå till följd av strukturförändringar i vårt jordbruk; antalet i jordbruket sysselsatta kommer att ytterligare minska som följd av rationaliseringen. Därmed viker också skatteunderlaget i en rad av våra landsbygdskommuner. Deras möjligheter att svara för de kommunala uppgifterna blir på samma sätt som under 1930- och 1940-talen, efter hand alltmer begränsade. Si-

tuationen är i dag med andra ord exakt densamma som under hela 1940-talet.

Som jag tidigare anfört pågår en skolorganisatorisk förändring som innebär att kommuner sammanlægges i skoldistrikt. Då ställs vi inför frågan: Kan man säga att de skoldistrikt, som nu organiseras, är lämpliga enheter också när det gäller att svara för andra kommunala uppgifter? Och är det alldeles riktigt att endast de skolorganisatoriska synpunkterna skall bli mer eller mindre avgörande för hur en ny indelning av kommunerna utkristalliseras? Det var inför dessa frågor som vi ansåg det nödvändigt att ta kontakt med kommunförbunden, främst Landskommunernas förbunds styrelse, och efterhöra huruvida man ändå inte ansåg det riktigt att nu ta upp till översyn även frågan om möjligheterna att klara övriga kommunala uppgifter. Vi ställde med ett ord sagt frågan, om det inte var nödvändigt att söka skapa klarhet om behovet av en ny kommunindelning. Och så småningom blev vi överens — inte alls genom påtryckningar från vårt håll utan därför att alla ansåg frågan aktuell och angelägen; den hade ju redan under 1958 och 1959 diskuterats framför allt i våra tidningar och tidskrifter.

Problemet gällde sedan närmast metodiken för den önskade utredningen. Skulle man tillsätta en parlamentarisk utredning med långtgående direktiv att undersöka hela problemkomplexet? Resultatet kunde då bli att man stoppade upp de strävanden till frivillig sammanläggning som pågått sedan många år och varit aktuella i diskussionerna under 1958 och 1959. Eller skulle den första utredningen verkställas av en expertgrupp som s. a. s. kartlade problematiken, varefter representanter för partierna och för våra kommunala instanser skulle tillkallas? Ja, vi valde den senare vägen, under framhållande av att vi inte siktar till en kommunreform av samma art som den år 1950 beslutade, vilken trädde i tillämpning år 1952; i stället önskar vi skapa stimulans till frivillig sammanläggning, samtidigt som vi måste kunna ge kommunerna en viss service och väg-

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

ledning i frågan hur denna sammanläggning lämpligen bör gestaltas. Detta var anledningen till att vi fann det nödvändigt att skriva beslutet om en utredning så, att experter och utredare kunde tillkallas i den ordning som har skett.

Jag förmenar att underlaget för hela denna diskussion riktigt nog är den kommunala självbestämmanderätten, vars värde vi alla skattar så utomordentligt högt. Men denna rätt måste ha ett reellt innehåll och förutsättningar att leva vidare. Därför måste kommunerna ha möjligheter att klara de stora uppgifter som dock är deras. Och det är vid dessa diskussioner man har kommit fram till den uppfattningen, att de viktiga kommunala funktionerna kräver ett större befolkningsunderlag och ett bättre ekonomiskt underlag än vi för närvarande har. Detta har också alldeles klart framgått av utredningsarbetet hittills, och det har heller inte bestritts i den allmänna diskussionen, så långt jag kunnat följa den. Jag tänker då på tidningsdebatten och diskussionerna i Landskommunernas förbunds länsavdelningar och i andra sammanhang.

Herr Ferdinand Nilsson har fört in en ny fråga i bilden som jag hade hoppats att han skulle något ytterligare beröra, nämligen det självfallet mycket viktiga spörsmålet huruvida man skulle kunna undvika en vidgning av kommungränserna genom att flytta över en del betydelsefulla kommunala funktioner på andra organ. Jag kan väl föreställa mig, att han tänkt sig, att landstingen skulle kunna överta vissa uppgifter. Det finns, om inte många, så ändock en del förespråkare för en sådan ordning, att exempelvis skoluppgifterna flyttas över på landstingen.

Jag vill bara som min personliga uppfattning i den frågan säga, att sjukvårdsuppgifterna är landstingens väsentligaste uppgifter, och dessa uppgifter har landstingen visat sig kunna klara på ett utomordentligt sätt. Vi har också den uppfattningen, att ett enhetligt huvudmannaskap för all sjukvård bör eftersträvas. Det har gjorts att vi har en diskussion

i gång om huvudmannaskapet för provinsialläkarväsendet och för mentalsjukvården, en diskussion som är inne i direkta förhandlingar mellan staten och landstingen och övriga berörda parter och där man inte minst från landstingens sida säger, att man måste gå fram med den största försiktighet för att inte på landstingen lägga så stora uppgifter, att man omöjliggör för dem att klara dem och att fungera på det sätt, som landstingen hittills har visat sig kunna göra genom ett gott samarbete mellan förtroendemännen och tjänstemännen.

Att under sådana omständigheter eventuellt lägga uppgifter av helt ny art och karaktär på landstingen skulle jag på det bestämdaste vilja varna för, och detta inte enbart för att tillgodose inrikesdepartementets önskemål om att kunna få till stånd det enhetliga huvudmannaskapet för all sjukvård. Det är i och för sig inget departementsönskemål, utan det är ur sjukvårdsorganisatoriska synpunkter det mest ändamålsenliga och för de sjukvårdsbehövande mest lämpliga. Därför skall man slå vakt om landstingsorganisationen på det sättet att man inte pålägger den alltför mycket av andra uppgifter.

Då kommer frågan, om man skall bilda ett slags nya kommuner, ungefärligen efter det uppslag som lämnades i socialvårdsbetänkandet under 1940-talet, där man ifrågasatte tillskapandet av speciella socialvårdskommuner för att klara socialvårdsuppgifterna enligt de bedömningar, som man hade i början på 1940-talet. Om jag tar det nu mest aktuella problemet, skulle det i så fall innebära att man tillskapade speciella skolkommuner. Men är det en rationell lösning att man i ett läge, där man finner att en uppgift — och en väsentlig sådan — för kommunerna blir besvärande för en rad av de kommunala enheterna, tar ifrån dem denna uppgift för att flytta över den till något annat organ? Skulle man i samma ögonblick, som man kommer fram till — vilket man kan förvänta — att många av våra mindre kommuner får det besvärligt med social-

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

vårdsuppgifterna, anse tiden vara mogen för att tillskapa speciella socialvårdskommuner?

Ja, om man ville upphäva den kommunala självbestämmanderätten eller undergräva för våra kommuner att svara för sina uppgifter, så skulle det ske genom just en sådan metodik. Det är jag alldeles övertygad om att ingen av oss eftersträvar. Man måste ändå i detta sammanhang ta hänsyn till detta, och då kommer man väl närmast fram till att man måste söka överväga, vilken storleksordning som behövs för den primärkommunala enheten för att den skall kunna svara för de väsentliga kommunala uppgifterna. Det måste finnas befolkningsmässigt och ekonomiskt underlag. Det är den uppgiften vi har ställt oss inför och låtit våra utredare syssla med och som vi hoppas att de så småningom kommer med vissa förslag om.

Sedan blir naturligtvis frågan hur denna sak skall föras vidare. Låt mig säga att vi har varit intresserade av att denna debatt har förts offentligt, genom tidningspressen, genom överläggningar ute i landet och icke minst genom länsavdelningarna inom Landskommunernas förbund. Så långt vi har möjligheter kommer vi att medverka i dessa diskussioner för att höra opinionen och självfallet också ta intryck av den.

Det har inte på något sätt varit vår avsikt, att denna fråga inte skulle bli underställd riksdagen för att där diskuteras. Man kan välja olika former härvidlag. Vi hälsade med tillfredsställelse interpellationen för att vi här i denna kammar skulle få tillfälle att redovisa vår uppfattning men också för att något höra om den allmänna uppfattningen beträffande dessa spørsmål. När vi, såsom jag förmodar att vi kommer att göra, begär ett visst anslag för att fullfölja vårt utredningsarbete, blir det en fråga som självfallet underställes riksdagen, och i samband därmed blir det ju möjligheter att diskutera problematiken på nytt. Det är ju också möjligt att vi kommer att begära en uppmjukning eller ändring av den nuvarande indelningstagstiftningen för att underlätta den fri-

villiga sammanläggningen, och även i det sammanhanget torde vi ha möjligheter att anmäla hur vi från regeringens sida ser på dessa frågor och därmed också underställa hela detta ärende riksdagens prövning och hörande.

Jag vill bara säga såsom en komplettering till vad som har sagts i interpellationssvaret om tågordningen, att det ju ändå är väsentligt att man har klart för sig, att det är skolorganisationen och dess tidsbestämda ordning som i mycket hög grad har påverkat oss och som har gjort att vi gärna vill söka någon kommunikation med de data som gäller för den preliminära skolorganisationen. Vi har också hos ecklesiastikdepartementet framfört det önskemålet, att man innan de indelningsärenden, i vilka kommuner har besvärat sig, avgörs av Kungl. Maj:t, vilar på avgörandet för att i någon mån kunna få kommunikation i fråga om det pågående indelningsarbetet.

Det är många kommunalmän som har begärt att vi skulle försöka stoppa hela skoldistriktsindelningen i avvaktan på vårt arbete. Det har vi inte vågat oss på. Skolorganisationen ligger fast. Den skall genomföras enligt det program som riksdagen har bestämt sig för. Men det finns ingenting som hindrar att man söker nå en anpassning. Jag är medveten om att det också finns andra intressenter i det här sammanhanget; pastorsatsindelningen och en rad andra angelägenheter. Vi kan naturligtvis inte stoppa allt som pågår, men vi söker göra en så smidig anpassning som över huvud taget är möjlig.

Det är alltså detta som har påverkat oss då det gäller skyndsambeten i det utredningsarbete som vi har satt i gång. Vi räknar med att det, som jag har sagt i interpellationssvaret, omkring årsskiftet skall presenteras ett resultat från expertgruppen och de särskilt tillkallade sakkunniga, så att man får ett underlag för länsstyrelserna att göra upp en »stomplan», som jag vill kalla den — »kommunblock» har man sagt ifrån de indelningssakkunniga. Det är alltså en preliminär indelning som länsstyrelser-

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

na skall göra i samverkan med kommunerna. Det är en form av anvisningar för en lämplig indelning, och länsstyrelserna kommer att söka stimulera kommunerna till sammanläggning inom ramen för de uppdragna gränserna. Det är inte fråga om att tvinga kommunerna till en sammanläggning, utan det är kommunernas sak att avgöra frågan. I den mån de finner anledning till samverkan bör denna ske inom de uppdragna gränserna. Finner kommunerna anledning att samarbetet sker i form av sammanläggning till större enheter, är detta ur vår synpunkt tilltalande, vilket jag tror att det också är för många kommuner. Det blir emellertid deras egen sak att avgöra detta.

Vi söker arbeta efter den frivilliglinjen, och hela vår uppläggning bygger på den. Jag kan därför inte riktigt förstå herr Ferdinand Nilssons oro över tidsschemat, och jag vill bara ställa frågan: Anser herr Ferdinand Nilsson att det vore riktigt att inte ha gjort någonting alls, att låta skolorganisationen och den utveckling, som är förknippad därmed, passera som om vi inte hade vetat någonting? Vi söker ju klarlägga utvecklingens gång så långt det är möjligt.

Låt mig sedan till sist, herr talman, bara säga något beträffande herr Ferdinand Nilssons ängslan över att vi kan få flera tjänstemän inom socialvården och på andra områden, vilket enligt herr Ferdinand Nilssons uppfattning innebär att vi undergräver den kommunala självbestämmanderätten. Jag har tidigare sagt att man i den skolorganisatoriska diskussionen har nämnt siffror på omkring 6 500 och högre för skoldistriktet. Från deras sida som haft att pröva försöksverksamheten på skolans område har det sagts att kommunernas befolkningsunderlag bör ligga omkring 10 000 personer. Menar då herr Ferdinand Nilsson, att i städer med ett invånarantal över 10 000 den kommunala självbestämmanderätten skulle vara obefintlig? Den kommunala självbestämmanderätten är en relativitet i sådana städer, och den har självfallet också förutsättningar att fortbestå i kommuner med ett högre

invånarantal än kommunerna har i dag. Vår gemensamma uppgift är att slå vakt om den kommunala självbestämmanderätten, att se till att den får ett reellt underlag för att leva vidare, och det är därför vi har tagit upp de här frågorna för utredning.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag framförde tidigare mitt tack till inrikesministern för hans svar på interpellationen. Efter den ytterligare framställning som vi har hört och som var så intressant, att den nära nog satte interpellationssvaret i skuggan, är jag naturligtvis ännu tacksammare. Det var synnerligen intressant att höra dessa delvis mycket konkreta synpunkter.

På en punkt tyckte jag att inrikesministern var en smula för artig mot min obetydlighet. Han sade sig ha väntat att jag skulle framlägga konkreta förslag i den här föreliggande frågan. Min interpellation var ju åstadkommen för att få veta *hans* naturligtvis mycket intressantare synpunkter. Att ta upp tid med mina små funderingar är väl ändå att vårdslösa med tiden en liten smula, åtminstone denna gång. Jag måste säga, herr talman, att de synpunkter inrikesministern har framfört är så betydelsefulla, att de väl tål att begrundas av oss alla, och jag för min del skall fundera över dem så gott jag kan.

På några punkter kan jag redan nu göra ett par små erinringar. Jag har ju velat göra en jämförelse mellan det sätt på vilket denna fråga nu behandlats och det sätt på vilket den behandlades före 1952 års reform. Jag har gjort det, därför att jag anser, att det skede som vi nu är inne i är minst lika betydelsefullt, eftersom det denna gång gäller mest allt som är kvar av kommunal självförvaltning. Inrikesministern har talat om kommunal självstyrelse i stora kommuner. Om han menar, att jag skulle tro att t. ex. de myndige kommunalmännen i Stockholms stad inte skulle ha en *självstyrelse*, som är stor och omfattan-

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

de, så vill jag för min del säga att i så fall har han missförstått mig. Däremot vill jag säga, att stockholmarnas *självförvaltning* är begränsad till en mycket ringa promille av invånarna. När det talas om önskvärdheten av att socialvården flyttas över till de stora sammanhangen vill jag beröra en del stadsföreteelser inom socialvården. Jag vill försäkra inrikesministern, att den verksamheten skulle aldrig kunna florera på det sätt, som förekommit i vissa storstäder, i en liten kommun, där vi känner varann, har reda på varann och ser efter hur de kommunala pengarna används.

Jag trodde det befogat att påstå, att man kan tänka sig att landstingen skulle kunna komma i fråga för andra uppgifter än dem de nu har. Att jag dock blivit tveksam på den punkten — och mer tveksam nu än jag var när jag framställde interpellationen — beror på att man vill välsigna oss i landstingen med så väldigt många uppgifter och samtidigt med dem förknippar utsikten till statsbidrag. Det är dock så, att de löften, som tidigare givits och som varit ganska omfattande, inte alltid har blivit till realiteter.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Endast några få ord.

Jag skall för min del inte på något sätt rikta någon kritik mot herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för vad han har uttalat i denna debatt eller för vad han har utträttat i denna fråga. Även jag skulle kunna kosta på mig att säga några vackra ord om kommunal folkstyrelse och självstyrelse, men jag tyckte att herr Ferdinand Nilsson var så ödmjuk i sitt senaste anförande att jag kan avstå även från den saken.

För min del känner jag mig rätt tillfredsställd med vad statsrådet Johansson har utträttat i denna fråga. Det är värdefullt att man här går fram på frivillighetens linje. Jag vill emellertid framhålla att detta är en stor fråga, en fråga som kommer att vålla mycket be-

kymmer ute i kommunerna. Det kommer att föras många debatter i de kommunala församlingarna och i större sammanhang under år 1961. Jag är väl medveten om att det är önskvärt med större kommunala enheter, men man bör kanske som enskild riksdagsman vara litet försiktig när det gäller att uttala sig om var minimigränsen skall dras. Den saken får statsrådet Johansson och regeringen och de högre myndigheterna bestämma, så länge man arbetar efter frivillighetens principer.

En sak vill jag emellertid peka på. I riksdagen har många gånger påtalats att kommunerna investerar i alltför hastig takt och alltför stor omfattning. Jag skall bara anföra ett litet exempel. Det har under senare tid inte bara byggts skolor här i landet i områden, där det i framtiden kommer att saknas skolbarn till den skola man byggt, utan man är nu också i färd med att bygga bostäder — kommunala bostäder, tror jag — i vilka folk framdeles inte vill bo. Sådant har förekommit i ett litet samhälle, som tyvärr ligger i min egen hembygd. Där fanns en familj, som ville att kommunen skulle bygga ett eget hem åt dem. Man byggde det där egna hemmet, men det fanns ingen annan tänkbar hyresgäst än denna familj, och hade den av någon anledning måst flytta från kommunen, så hade kommunen stått där utan hyresgäst eller fått hyra ut det egna hemmet mot en mycket låg hyra. Jag har nog den uppfattningen att det här och var byggs kommunala bostäder vid vägskålen ute i kommunerna, där folk framdeles inte kommer att vilja bo.

I detta sammanhang skulle jag gärna vilka framställa en liten fråga till statsrådet. För min del har jag inga större förhoppningar om att frivillighetens väg kommer att leda till något nämnvärt resultat när det gäller att få till stånd kommunsammanslagningar av någon avsevärd omfattning. Vi vet, hur stora bekymmer och besvärligheter som var förenade med den kommunindelning som kom till stånd i slutet av 1940-talet och början av 1950-talet. Om försöken att på frivillighetens väg åstadkomma

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

kommunsammanslagningar nu kommer att misslyckas, hur kommer statsrådet då att ställa sig? Det är ju tänkbart att vederbörande ute i kommunerna inte frivilligt accepterar övergången till storkommuner.

Jag begär inte alls att statsrådet nu skall avslöja sina innersta tankar, men jag vore tacksam, om vi kunde få något litet reda på vad som kommer att inträffa i storkommunfrågan åren 1962 och 1963 om frivilliglinjen skulle komma att innebära ett misslyckande. Jag tror att det vore värdefullt för frågans lösning, om vi fick ett besked därom.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Den fråga som här diskuteras — frågan om en ny kommunindelning — har väckt både oro och förväntningar ute i landet. Den har väckt oro över vad som är i görningen, oro över hur det blir med den egna kommunens framtid. Andra åter hoppas en del. Man har kastat sina blickar på grannkommunerna, på deras kanske goda ekonomi, på deras låga utdebitering. Det har sagts om denna nya kommunindelning att den skall vara frivillig. Vad denna frivillighet innebär vet vi ganska litet om. Statsrådet talade i sitt inlägg om stimulans till sammanläggning. Vad det innebär får vi se så småningom.

Skälen för denna planeringsverksamhet för en ny kommunindelning är enhetsskolans genomförande, sägs det. Jag måste bekänna, att jag är något förvånad över detta. Här har så sent som år 1952 skett en genomgripande reform, som medförde att kommunernas antal minskades till cirka 1 000. Genomsnittstorleken kom att ligga vid 7 200 invånare. Man hade också den gången enhetsskolan i tankarna.

Den 21 december 1956 utfärdades en kungl. kungörelse om ny skolstyrelselag, vilken trädde i kraft den 1 juli 1958. Avsikten var att lagen skulle gälla från den 1 juli 1957, men på grund av att man hade svårigheter att få fram de omfattande författningsändringar som erford-

rades, kunde den nya lagen träda i kraft först från den 1 juli 1958.

I skolstyrelselagen § 2 ägnas stort utrymme åt reglerna för interkommunal samverkan, vilken också förutsättes ske genom frivilliga överenskommelser. Angående formerna för denna samverkan gick man, om jag inte är fel underrättad, ut ifrån de synpunkter som kommunalförbundskommittén anförde i sitt betänkande SOU 1956:19. Kommittén pekade där på att de möjligheter som står till buds är främst avtal eller kommunalförbund.

Den 1 juli 1958 trädde som nämnts den nya skolstyrelselagen i kraft. Samtidigt fick vi en ny mellaninstans på skolans område genom att domkapitlens uppgifter på detta område överfördes till länskolnämnderna. En av länskolnämndernas viktigaste uppgifter är att planlägga och medverka till enhetsskolans genomförande ute i länen. Denna verksamhet har ju kommit i gång. I samarbete med skolöverstyrelsen har nu i länen gjorts en plan, som man arbetar efter. Planeringen har skett med hänsyn till hur man skall tillgodose skolans behov på alla orter i länen.

Här kommer nu inrikesdepartementet in i bilden och vill vara med. En expertgrupp tillsättes, parlamentariker tillkallas och det upprättas stomplaner för en ny kommunindelning, som skall vara klara under år 1961. Medan detta sker får man lugna sig med skolplaneringen. Är det att undra på att kommunalmännen blir tveksamma och grips av oro, jag höll på att säga av panik, inför detta? Planer upprättas, indelningar diskuteras, nya lagar kommer, och nya signaleras. Man får en känsla av att allt flyter för närvarande på detta område. Det tar tid att växa in i en ny ordning — att lära sig nya lagar och tillämpningen av dessa lagar. Är det inte då anledning att ge kommunalmännens arbetsro, att inte avbryta den planeringsverksamhet som pågår, att vänta med nymodigheter? Är det inte bättre att man får bygga ut vad man håller på med?

Det finns planer upprättade för enhetsskolans högstadium. Arbetsmark-

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

nadsstyrelsen gör också upp planer för ett antal län, bland annat mitt eget. Här kommer nu kommunindelningssakkunniga, den delegation som arbetar på detta område, att göra nya stomplaner i samarbete med länsstyrelsen. Till detta kommer också pastoratsindelningen, som det funderas på för närvarande. Det är inte att undra på att man blir något tveksam och betänksam inför denna mångsidiga planering som sker. Man frågar sig: Hur kommer det att bli framöver? När man diskuterar dessa stomplaner, som skall upprättas under medverkan av länsstyrelserna, har man sagt att till dessa nya områden skall hänföras de influensområden som finns för vederbörande ort. Det är väl en C-region som omfattas av dessa stomplaner.

Jag skulle vilja säga att det är ett ganska svävande begrepp, ty det är nog så att man kan ta ut större områden och nämna att andra orter är influensområden. Då kan man fråga sig: Blir det en riktig indelning, och behöver man gå så hårt fram?

Man kan inte schematisera på den här punkten. Det finns småkommuner, som har svårt att klara sig, men att gå därifrån till en kommunindelning, där man bygger på C-regioner, är att gå för långt, och detta har blivit utsatt för hårda angrepp. Det har tagits upp en diskussion om kommunernas framtida möjligheter att klara de förelagda uppgifterna. I denna diskussion kommer ekonomin in i bilden. Många kommunalmän frågar sig i likhet med statsrådet: Hur blir framtiden för vår kommun? Utgifterna stiger fortare än skatteunderlaget ökar. De skatteunderlagsgraderade statsbidragen minskar med en övervältring av utgifter till stat från kommun som följd. Det sista nämnde statsrådet inte något om. Vi ser denna utveckling i form av höjda kommunalskatter, en stegring på drygt 2 kronor på något år.

Om ekonomin hade varit motivet för en planerad »frivillig» sammanslagning, då hade man kanske förstått det hela något bättre. Statsrådet nämnde om en enkät som man gjort bland kommunerna och sade att många kommuner

frivilligt uttalat sig för en sammanslagning. Detta har man gjort framför allt av ekonomiska skäl.

Nu blir ju inte två fattiga kommuner rikare genom en kommunsammanslagning — däremot blir det ju en viss skatteutjämning, om rika och fattiga kommuner sammanförs. Man brukar ofta och med fog — och det har skett också i denna debatt — tala om värdet och betydelsen av den kommunala självstyrelsen. Detta att människor engageras att arbeta för sin bygd och för sin kommun är ur demokratisk synpunkt betydelsefullt. Det har skapat underlag för hela vårt parlamentariska väsen. Situationen är emellertid den, att ju större kommunerna blir, desto färre aktiva kommunalmän blir det. Det är också att beakta, vi har all anledning att slå vakt om våra kommuner, om framtida möjligheter, inte minst på det ekonomiska området. Jag har ibland frågat mig om den arbets- och kostnadsfördelning som vi har mellan stat och kommun är den riktiga och om det kan vara rimligt att belasta kommunerna så som sker i dag. Statsrådet var i någon mån inne på arbetsfördelningen, under det att interpellanten Nilsson tog upp frågan, om landstingen kunde kopplas in. Jag skulle vilja ansluta mig till statsrådets uppfattning och säga, att landstingen inte skall ha hand om exempelvis enhetsskolans högstadium. Landstingen har så väsentliga uppgifter framför allt på sjukvårdens område att det räcker mer än väl till för dem. När vi i landstingen är tveksamma inför nya uppgifter är det därför att de belastar vår administration, men även därför att vi har en känsla av att det blir kostnader, ibland ganska betungande, för landstingskommunerna.

Eftersom jag nämnde ekonomin, vill jag säga, att rätts- och ordningsväsen väl är en statens angelägenhet. Ändå har kommunerna kostnader där. Det är tingshusbyggnadsskyldigheten, och vi betalar även till polisväsendet. Vi har de kommunala bidragen till folkpensionskostnaderna. Det är en dryg post i den kommunala budgeten. Det är inte

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

ovanligt att kostnaderna ligger vid 1 krona och 50 öre till 2 kronor per skatte-krona. Denna siffra har ju tenderat att stiga som en följd av den urholkning av statsbidragen som skett. Detsamma är också förhållandet med skolmåltidsverksamheten, där ju riksdagen både 1959 och i år påmint Kungl. Maj:t om att man vill ha en annan tingens ordning. Och nog frågar sig många kommunalman, om innebörden av skolstyrelselagen verkligen var den, att kommunerna skulle ta på sig kostnader i form av elevavgifter för skolor ovanför folkskolan. Vi kan inte finna att detta är primärkommunernas uppgift, det måste vara en statens uppgift.

Jag skulle, herr talman, kunna fortsätta denna uppräknig, men jag skall inte göra det. Jag vill bara erinra om att även när det gäller investeringsverksamheten får kommunerna sitta emellan på olika sätt.

Riksdagen beslöt i höstas att införa en omsättningsskatt. Denna ökade kostnaderna för kommunerna. Många kommunalmän har frågat sig, om det inte vore rimligt att kommunerna fick ersättning för dessa kostnader också.

Jag skulle vilka säga ytterligare en sak. Med hänsyn till kommunernas ansträngda ekonomi, är det rent allmänt sett nödvändigt att staten stärker kommunernas ekonomiska ställning. Det skulle ge kommunalmännen mera av tillförsikt inför framtiden, till gagn för invånarna och till gagn för den kommunala självstyrelsen.

Statsrådet frågade, hur det är med den kommunala självstyrelsen. Det är många som ställt den frågan. Jag tror, att om man ser på kommunerna och den kommunala verksamheten inifrån, finner man, att den kommunala självstyrelsen i dag inte innebär bara administration. Det är också initiativtagande liksom förvaltande och verkställande uppgifter. Om man går igenom en kommunal stat, finner man ofta en lång rad saker, som kommunerna tagit på sig, som de enligt lag inte är ålagda att göra. Det betraktar jag, herr talman, som ett utslag av att vi har en kommunal självstyrelse och

en kommunal verksamhet i dag som det är värt att slå vakt om.

Jag skulle till slut, herr talman, vilja säga till herr statsrådet, att det är en viktigare uppgift i dag att tillförsäkra kommunerna större ekonomiska möjligheter än att mer eller mindre frivilligt genomföra en ny kommunindelning.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag skall försöka in-skränka mig till några få minuter med tanke på det myckna talandet hittills och de många talare som jag tror kommer efter mig. Jag skall nöja mig med några konkreta frågor till statsrådet.

Allra först skulle jag vilja uttrycka mig så här: Jag tror inte att man skall dra upp en speciell mall för hur mycket folk en kommun skall omfatta i framtiden, om den skall bestå av 6 500 eller — enligt det här nämnda högre alternativet — 10 000 invånare. Det som skall vara modellen är den rent geografiska strukturen och kanske i ännu högre grad hur befolkningen fördelar sig på olika åldrar o. s. v.

Sedan skulle jag i övrigt i stort vilja säga följande. När man drar upp en mall, så blir det väl inte bättre i ekonomiskt avseende om man slår ihop fem fattiga kommuner, såsom blir fallet i min hembygd. Det blir väl ingenting annat, herr statsråd, än att fattigdomen kommunalt sett kanske kan bäras lättare, om den blir femfaldig, men i andra avseenden löser sammanslagningen inga som helst problem.

Det som man i dessa frågor väsentligen har gått förbi — den föregående talaren var dock något inne på saken — är spörsmålen av ekonomisk karaktär. Då frågar jag följande: Är det riktigt, herr statsråd, att landsbygdskommunerna — de flesta med minskat skatteunderlag — i fortsättningen skall belastas med de nuvarande kostnaderna för skolan, de nuvarande kostnaderna för åldringsvården o. s. v.? Dessa två delar är ju de väsentligaste nettoutgifter som kommunerna har. Jag frågar, om det inte är realistiskt och om det inte är riktigt

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

att man, innan man angriper kommun-sammanslagningen utifrån i första hand enhetsskolans räjong, försöker att skapa en ekonomisk rättvisa när det gäller fördelningen av skatterna mellan stat och kommun — något som till syvende og sidst även kommer att gälla den enskilde individen.

Jag läste i går kväll i statistiken från 1957 — den som jag tror är den senast tillgängliga på detta område — att nettoutgifterna för kommunerna i vad gäller skolväsendet och åldringsvården för landskommunerna uppgick till inte mindre än 54 procent av kostnaderna, medan motsvarande siffra för städerna var 32 procent. Vi bör då komma ihåg att i städernas siffra också ingår kostnader för realskolor och för gymnasier. Sedan har det med tanke på enhetsskolan skett en förskjutning till betydligt större nackdel för kommunerna.

På grund härav uppkommer den senaste frågeställningen, som jag här vill ta upp: Enligt uppgifter från landskommunerna skatteutjämnar man för närvarande i vårt land genom särskilt skatteleindringsbidrag cirka 15 miljoner kronor. Om man med den utbyggnad som enhetsskolan har fått i dag skulle skatteutjämna något så när rättvist, skulle det i dagens Sverige behövas cirka 2 miljarder kronor.

Jag frågar herr statsrådet, om han tror att man genom skatteutjämning kan uppnå denna rättvisa. Skulle det då, herr statsråd, inte vara riktigtare att man radikalt ändrar tänkandet om vem som skall betala dessa kostnader, som är allmänna och som bör vara generell lika för alla?

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Det är ju uppenbart, att just detta område, som rör den kommunala självstyrelsen och den kommunala självbestämmanderätten, gärna försätter oss kommunalmän i visst stämmingsläge. Den långa debatt, som redan förts i denna fråga, är också ett vältaligt vittnesbörd om detta förhållande. Jag skall inte här lämna något bidrag till frågan

om den kommunala självstyrelsens värde i och för sig. Jag vill bara säga att de statliga och samhällseliga åtgärderna på olika områden, de åligganden som de statliga myndigheterna inte minst har påtvingat kommunerna i viss mån konstituerar den reella innebörden i begreppet kommunal självstyrelse.

Det är nog alldeles ostridigt, som ju herr statsrådet i sitt interpellationssvar framhållit, att den kommunala verksamheten numera har fått en sådan omfattning och en sådan innebörd att det i många fall kan vara svårt för mindre kommunala enheter att fullgöra de uppgifter som denna kommunala verksamhet fordrar. Men jag har nog också en känsla av att när man nu aktualiserat frågan om en sammanslagning av kommunala enheter, är detta i viss mån en, jag skulle nästan vilja säga nog så andfådd iver att inför de ekonomiska och administrativa problem, som den aktuella skolsituationen skapar. Jag tror att det framför allt är dessa problem som har framtvingat denna diskussion och kanske i någon mån gett vidare aspekter än vad som behöver vara fallet. Jag har nog en känsla av att de problem, som just sammanhänger med enhetsskolans genomförande och de ekonomiska och administrativa spørsmål som i det sammanhanget måste lösas, till mycket väsentlig del kan lösas inom ramen för den nuvarande lagstiftningen utan att man egentligen behöver gå så mycket längre.

Det är väl kanske förklarligt, med den känslighet som på detta område finns inom kommunerna, att de initiativ, som här togs från inrikesministerns sida, har skapat en viss oro och undran över vad detta skulle kunna innebära. Jag kan inte se annat än att herr statsrådets interpellationssvar och redogörelse i övrigt här i dag innebär en lugnande förklaring på detta område. Det har betonats upprepade gånger att det är meningen att de eventuellt erforderliga åtgärderna skall kunna genomföras på frivillighetens väg och att man över huvud taget inte siktar på några åtgärder som skall kunna innebära tvångsåligganden för

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

kommunerna att genomföra mer eller mindre genomgripande sammanslagningar. Jag vill med anledning av detta herr statsrådets uttalande bara uttrycka den förhoppningen, att de kommande utredningarna och den service, som man på detta område avser att tillhandahålla kommunerna, i den fortsatta diskussionen om dessa frågor — vare sig det sker från statsmakternas eller länsstyrelsernas sida — också skall ges en sådan form att begreppet frihet i detta fall i fortsättningen visar sig få en reell innebörd.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det har väl hittills i debatten och det har väl också tidigare framstått såsom klart, att man inte kan undvika en nyindelning av våra kommunala enheter. För många har det nog stått klart även på ett tidigt stadium efter den förra reformen, att man då inte nådde det mål man egentligen syftade till. Och när vi i dag exempelvis ser sådana förhållanden som att ett landskap som Dalsland varje år tappas på 10 procent av sin befolkning och att vissa delar av Österlen — för att ta ett annat prov i högen — också lider av samma problem — då har jag inte nämnt någon av de många andra bygderna här i vårt land som har stora svårigheter att brottas med — är det klart att vi måste allvarligt överväga, vilka konsekvenser en sådan utveckling redan har medfört och kommer att få i en framtid.

För mig har det alltid föresvävat som möjligt att man liksom skulle kunna titta på hela Sverige på en gång. För flera år sedan var en av mina första önskingar att man skulle kunna få företa en allmän regionplanering över hela landet för att just kunna undersöka dessa frågor. Vilken utveckling går nu glesbygderna mot? Vilken utveckling går tätorterna mot? Hur kommer det framtida samspelet mellan glesbygd och tätort att gestalta sig? Vad bör samhället göra för att göra det samspelet bättre och åstadkomma driftsigheter i samhället

som skulle kunna fungera på ett riktigt sätt?

Vi har hittills tydligen inte varit mogna att ta upp detta problem. Detta har dock skett inom vissa lokala områden — jag vill peka på Örebro län, där den ärade ledamoten av denna kammare, herr Lindahl, lett ett regionplanearbete, som givit ett sådant resultat att jag tror att man där kan ta upp denna fråga till diskussion från mycket reella utgångspunkter. Hemma i min egen länsdel har vi också sysslat med dylika arbeten — jag tror att vi utan vidare kan säga att en kommunal nyindelningsreform där inte kommer att stöta på oöverstigligen svårigheter. Det är ju tvärtom så, att det här finns exempel på att man frivilligt gått samman till en större kommunal enhet; man har helt enkelt från reella utgångspunkter kommit fram till att en sådan lösning är den enda möjliga för att klara upp sådana saker det här gäller.

Vad är det då som måste driva fram ett samgående, framför allt från avfolkningsskommunernas sida? Det är detta att vi alla såsom medlemmar och medborgare i samhället har rätt att kräva en viss kommunal omvårdnad, en viss kommunal standard. Vi måste klara upp den i betydande grad med egna resurser. Vi har naturligtvis alla anledning att av statsmakterna kräva att de ger sitt stöd på olika sätt, men vi måste ändå i huvudsak lita till våra egna resurser. När vi inte blir tillräckligt många för att skapa dessa resurser och bära upp denna standard, är det fråga om man inte har anledning att beklaga att man inte tog den möjlighet som här gavs.

Nu är jag nog ganska övertygad om att det hade varit psykologiskt riktigare att lägga denna utredning utanför departementet, ty det finns ju kommunalmän i vårt land, som enbart i medvetandet om att utredningen har förlagts inom departementets hank och stör ser en föregiven strävan att diktera en reform. Det faktum att parlamentariker knutits till utredningen förtar nog inte det intrycket. Det må nu förhålla sig hur som helst med detta, men låt mig uttala den förhoppningen, att det som

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

herr statsrådet har yttrat om frivilliglinjen verkligen måste komma att tillämpas.

Det är klart att man kan betrakta de stomplaner, som skall upprättas, med viss misstänksamhet, ty de innebär naturligtvis i och för sig en viss form av påtryckning, som syftar till att kommunen bör formas efter vissa linjer. Men jag har en viss sympati för stomplanerna, ty jag är rädd för att vissa perifert belägna kommuner med dåliga ekonomiska och personella resurser vid en kommunindelningsreform, som genomföres utan några principskisser, skulle komma att lämnas utanför och därmed råka i en situation, som vore totalt irreparabel. Vi som är kommunalmän, var och en i sin kommun, måste betänka, att det inte bara är våra kommuner som existerar, utan att det också existerar kommuner på andra sidan gränsen. Vi bör helst se till, att även dessa kommuner ges möjlighet att fortsätta att existera. Jag skulle vilja fråga vad det tjänar till att driva en samhällelig lokaliseringpolitik, som syftar till att ute i bygderna ge sysselsättningsmöjligheter åt människorna i deras hemtrakt, om man inte samtidigt skapar förutsättningar för att det kommunala arbetet skall kunna fungera. I annat fall bar vi bara utfört ett halvt arbete.

Jag är mycket angelägen om att betona min aktning för den kommunala självstyrelsen. Som kommunalman sedan flera år har jag lärt mig vad den betyder. Den kommunala självstyrelsen innebär faktiskt ett förtroende för den enskilde svenske medborgaren, som knappast har någon motsvarighet i hela den övriga världen. Det är av gammalt en svensk tillgång, som det finns anledning att vara mycket aktsam om. Jag delar därför herr statsrådets uppfattning, när han frågar sig vad en självstyrelse är värd i det långa loppet, om den inte kan fungera på grund av bristande resurser. Man måste därför enligt min mening vara aktiv på detta område och slå vakt om den kommunala självstyrelsen sådan den nu en gång är utformad.

Nu framhåller man, att ju större kom-

munerna blir, desto större blir avståndet mellan dem som styr och ställer i kommunen och folk i gemen. Det blir allt färre, som är aktivt verksamma i kommunens beslutande och verkställande organ. Denna iakttagelse är naturligtvis riktig, och därför är det nog enligt min mening nödvändigt, att varje reform av det slag det här gäller kompletteras med ett upplysningsarbete, som syftar till att hos den enskilde förankra den aktning för den kommunala självstyrelsen, som just det kommunala arbetet i hög grad är ägnat att befrämja.

Vi har i min kommun försöksvis vid olika tillfällen inbjudit kommunens olika medlemmar — det gäller här en liten kommun, men i större kommuner kan man ju göra en uppdelning — till sammankomster och har därvid låtit ledande kommunalmän lämna informationer om vad som har utträttats och varför man har gjort det. Därefter har de närvarande fått yttra sig om de frågor som har berörts. Denna kontaktverksamhet är av oerhört stort värde — naturligtvis under förutsättning att det är praktiskt möjligt att bedriva den.

Enligt min mening är det nödvändigt att man beträder sådana vägar. Enbart kritik på den punkt det här gäller leder inte till något resultat. Kan vi inte på något sätt om inte helt hejda, så åtminstone minska avfolkningen av glesbygderna, så kan det ifrågasättas, om vi med den reform, som nu förutses, över huvud taget har löst frågan för framtiden.

För mig framstår som ett ideal, att man med kommunen åstadkommer en näringsgeografisk enhet, i vilken medborgarna är beroende av varandra för sin sysselsättning och utkomst. En mindre eller medelstor tätort kan utgöra centrum, som tillsammans med omkringliggande uppland utgör en enhet. Med utgångspunkt härifrån kommer jag för min del fram till, herr statsråd, att det är olyckligt att i detta sammanhang diskutera invånarantalet i kommunerna. Invånarantalet måste bli det antal människor, som nu en gång för alla bygger och bor i dessa näringsgeografiska enheter, som man vill bevara. Jag förstår

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

till fullo, att man inte kan bortse från nödvändigheten av att ha ett visst befolkningsunderlag, som kan ge det antal elever som krävs för att få en någorlunda genomförd differentiering av linjerna inom enhetsskolans högstadium. Men det är olyckligt att applicera samma begrepp på den kommunadministrativa indelningen. Det skulle vara mycket vunnet, om man på den punkten kunde återföra diskussionen till reella lokala utgångspunkter.

Jag tar alltså fasta på frivilligheten — att man inte vill dirigera kommunsammanslagningen. Man bör då enligt min uppfattning i varje särskilt fall undersöka de lokala förutsättningarna och, samtidigt som man ser till att inga lokala enheter blir bortglömda, med ledning av en stomplan åstadkommer sådana enheter, som har den största möjligheten att existera.

Herr CARLSSON, GEORG, (cp):

Herr talman! Det har yttrats ganska mycket i denna fråga, som vi ännu inte har sett så mycket av. Det är ganska naturligt, att kommunalmännen i de olika kommunerna först ställer sig något frågande. Vi var väl kanske ännu mer tveksamma, när den senaste reformen genomfördes. Det fanns väl då ganska många kommuner, som tyckte att de kunde klara sig själva och sedan har försökt etablera en så god standard som möjligt.

Men vi kan väl i alla fall konstatera, att det finns oerhört många kommuner, vilkas befolkning har minskat starkt och som ur geografisk synpunkt är synnerligen illa belägna.

Jag skall inte gå in på skattefrågor eller andra detaljer, men jag tycker att man kan känna sig ganska tillfredsställd över att vi har en inrikesminister, som inte har lärt sig de kommunala frågorna vid sitt skrivbord i inrikesdepartementet i Stockholm utan som väl har tidigare deltagit i kommunalpolitiken ute i landsorten under ganska lång tid. Jag vill nu råda honom — utan att peka på några särskilda detaljer — att inte låta skrämra sig till att gå till

verket i alltför liten skala. Inte heller bör han låta frivilligheten gå så långt, att de allra sämst ställda kommunerna, som ingen vill ha, blir kvar och därmed råkar i ett ännu sämre läge än de för närvarande befinner sig i, utan han bör se till att man på länsplanet får diskutera frivilligheten så långt det är möjligt men sedan naturligtvis kommer fram till att de ytterområden, som de flesta nog ville bli av med, sammanföres med de naturliga tätorterna. Det vore också lyckligt, om de mest missbildade av de gamla kommunerna, som först fick följas åt men som sedan i viss mån har fått skiljas därför att de är alltför dåligt belägna, nu fick tas upp till diskussion, så att man bland annat fick bättre vägförbindelser med tätorterna.

Jag tror alltså, att man inte bör vara rädd för att ta ett djärvt grepp med en gång, så att vi inte om fyra eller fem år på nytt måste genomföra en kommunindelning. Det skulle inte vara så roligt.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag skall börja mitt korta inlägg med att beröra ett psykologiskt problem. Vi människor är ju funtade så, att vi trivs bäst om vi får vara fredade från överraskningar. Om någon kommer och säger att det skall ske en förändring, kan vi bli oroade. Särskilt gäller detta om meddelandet kommer som en chock. Det kan då fastna så djupt att det kan bli svårt att resonera med vederbörande i fortsättningen.

På grund av något som jag skulle vilja kalla en olyckshändelse eller missuppfattning har det bl. a. i Gävleborgs län i tidningarna presenterats en plan, som går ut på att tre å fyra kommuner med 6 000—7 000 invånare skall slås ihop. Detta har väckt mycket stort bekymmer bland kommunalmännen. De frågar vad meningen är. De vet inte hur det skall ske — om det skall ske genom dekret eller om det skall få växa fram av sig självt. Nu vill jag, herr talman, säga att jag vet att varken inrikesdepartementet eller utredningsmännen har något med detta att göra; ansvaret ligger nog på ett annat håll.

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

Jag har en viss erfarenhet av en sådan kommunsammanslagning som vi nu talar om. För två år sedan gjorde vi en sammanslagning av en landsbygdskommun med drygt 11 000 invånare och en stad med 6 700 invånare. Det har visat sig att denna sammanslagning har skapat helt andra förutsättningar för oss då det gällt att göra investeringar för att utbygga socialvården och skolväsendet än vad vi tidigare haft. Vi har nu den nioåriga enhetsskolan genomförd sedan två år tillbaka.

Jag vill nämna en annan sak, som en del av oss var något pessimistiska om men som vi glädjande nog inte fick rätt i. Vi trodde nämligen att det skulle uppstå motsättningar inom den nya staden mellan den gamla landsbygden och den tidigare staden. Detta har inte skett, utan de båda kommunerna har smält ihop till en enhet. Vi känner oss alla representera staden, och det gäller även dem som bor i glesbygderna, och vi hjälps åt för att göra det bästa möjliga.

Jag vill säga att vi bör vara så pass materialistiska att vi ser kommunbildningen såsom en fråga om att få ett lämpligt investeringsområde, ty det är fråga om att investera i skolor, att utbygga ålderdomshem och allt sådant. För att få dem något så när ordentliga och framför allt få en stabil grund att bygga på är det nödvändigt att få till stånd kommuner av en något så när hygglig storleksordning.

Jag vill instämma med herr Carlsson när han säger, att vi inte bör vara för rädda. År 1952 genomförde vi en kommunindelning som passade just då, men vi gjorde den inte så som en kostym, som man kan växa i. Jag vill rekommendera statsrådet och utredningsmännen att verka för en kommunal reform som vi kan växa i, så att vi inte om ett par tre år kan säga att vi tog till för snävt. Vi måste väl ändå vara överens om att utvecklingen inte stannar med detta utan att det kommer att gå framåt undan för undan.

En annan sak som jag intresserar mig mycket för är hur vi på bästa sätt skall

kunna motverka avflyttningen från landsbygden. Varför flyttar människorna från landsbygden? Jo, det är därför att servicen, anställningsförhållandena och mycket annat inte är tillfredsställande. Skall vi över huvud taget kunna bibehålla den uppväxande generationen på landsbygden, så måste den inte bara få sysselsättning; den måste få åtminstone något av den service som ges i städerna och de större tätorterna. På det viset känner människorna trivsel.

I en tidning som behandlade dessa problem läste jag att alla kommuner, som inte inom sig har en något så när stor och kraftig tätort, i framtiden förr eller senare kommer att misslyckas därför att de inte kan ge den service och de anställningsförhållanden som behövs. De kan framför allt inte suga till sig nya industrier, hantverk och dylikt. Det blir ett helt annat förhållande, det har vi märkt i Bollnäs, när det skapas en större församling, som kan ge service åt den som söker sig dit. På så sätt skapas möjligheter att bygga ut en tätort med ett omkringliggande uppland, varifrån människorna till och med kan åka ett par tre mil med bilen till sitt arbete i staden och även för att gå på något nöje, t. ex. en bio. Det är detta som här uttryckts med begreppet »näringsgeografisk enhet». Vi skall ha en bärande geografisk enhet med en tätort liksom i mitten, som bildar den stomme, den grundplatta, omkring vilken man kan bygga ett stabilt uppland.

Jag tror, herr talman, att vi får lov att från myndigheternas sida se till att småkommunerna, de kommuner som i längden inte orkar leva själva eller i varje fall inte kan ge medborgarna den service, som de begär, länkas in i större sammanhang så att de kan tillgodose det näringspolitiska och framför allt samhällsvårdande intresset på samma sätt som i de större kommunerna. Visserligen är jag glad över om detta kan ske på frivillighetens väg, men det är ett allmänt intresse att se till att detta mål förverkligas. Det glädde mig att herr Carlsson hade samma uppfattning.

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har kanske inte så mycket att tillägga. Det har varit en värdefull debatt och jag har haft all anledning att ta den såsom ett uttryck för en opinion framför allt ifrån kommunalmännen, en opinion som mycket överensstämmer med den som kommit till uttryck i de diskussioner som har förevarit ute i landet.

Det är emellertid en fråga, som man här har kantrat över en smula på och som ger anledning till en liten kommentar. Det är den ekonomiska. Det är klart, att i botten på hela denna debatt ligger de ekonomiska problemen. Om man i den lilla kommunen verkligen hade resurser att svara för de kommunala uppgifterna, så är det givet att man ganska väl skulle kunna komma över en del av de skoladministrativa problemen; där har man dock vissa andra bevekelsegrunder, nämligen att tillräckligt underlag för skolan. Men en sak är jag ängslig för, och det är när man vill säga, att denna problematik inte skulle föreligga om vi kunde få kostnaderna betalade i en annan ordning genom en omfördelning mellan vad staten och kommunerna skall betala. Man skulle med andra ord överlämna åt staten att betala kostnaderna för skolan, för en ännu större del av socialvården o. s. v. Men hur går det med den kommunala självbestämmanderätten, den som i sig skall innebära att det finns ett samband mellan kommunens beslut och finansieringen, eftersom vi har en kommunal utdebiteringsrätt? Vi avlägsnar oss från det sambandet.

Jag erkänner självfallet, att en rad kommuner efter hand har fått sin ekonomi alltmer försämrad på grund av befolkningsomflyttningen, som kommer att fortgå. År 1930 bodde hälften av Sveriges folk på landsbygden och hälften i städer och tätorter, år 1955 var fördelningen 70 procent i städer och tätorter och 30 procent på landsbygden, och beräkningarna visar att 80 procent kommer att bo i städer och tätorter år 1970 mot 20 procent på landsbygden —

därefter blir det möjligen en viss stabilitet.

Dessa siffror visar att en rad av våra landsbygdskommuner ännu inte har så att säga nått botten, utan avfolkningen kommer att fortsätta, och därmed kommer kommunerna att få svårare att ge invånarna en service som svarar mot den som städer och tätorter eller orter med industri och goda näringsförutsättningar kan erbjuda.

Jag tror inte man kan göra mycket annat åt detta problem än att ta upp en diskussion om skatteutjämning, och en sådan diskussion pågår i skatteutredningarna. Det är möjligt att man kan komma längre, om man kan finna någon form för beskattning som skapar bättre balans mellan den statliga och den kommunala sidan, eftersom vi då kan komma till rätta med en del av problemen om vem som skall vara huvudman för olika uppgifter, men vi löser därmed inte det reella problem som vi nu står inför.

Man kan naturligtvis alltid diskutera näringsgeografiska och andra aspekter, och det ligger i utredningens natur att den grupp som skall planera för större kommuner tar största hänsyn till näringsgeografiska omständigheter och ser till att kommunerna får ett mera tillfredsställande ekonomiskt underlag. Detta sker genom samverkan med arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsavdelning, och vi har till varje länsstyrelses förfogande ställt näringsexperter och ekonomiska experter som skall biträda i det här arbetet. Jag vill lugna herr Torsten Andersson med att säga, att detta är en fundamental förutsättning för arbetet. Det betyder emellertid samtidigt att det i vissa områden, där det ekonomiska underlaget blir svagt, kan hända att kommunalmännen diskuterar sig fram till mycket stora kommunala enheter.

Det har sagts av herr Torsten Andersson, som i övrigt är mycket positiv i den här frågan och vars uppfattning i stort överensstämmer med den som jag har presenterat, att utredningen kanske borde ha lagts utanför departementet.

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

Ja, jag har redan tidigare diskuterat metodiken för utredningsarbetet. Vårt utredningsarbete i allmänhet har traditioner som innebär att de stora utredningarna arbetar med bestämda direktiv. Det är möjligt att man bör söka sig fram på andra vägar som innebär att man behåller den goda kontakten med berörda parter men samtidigt ger utredningsarbetet en smidighet som en kommitté med relativt bestämda direktiv saknar. Inte minst departementschefen har varit intresserad av de här uppgifterna när vi har gripit oss an arbetet. Kontakterna med det tidigare kommunala arbetet under ett par årtionden och kontakterna med kommunförbunden har gjort att jag själv har funnit det vara av värde att hålla kontakt med utredningsarbetet och dess olika skiftningar. Man ställs ständigt inför nya problem, och detta har gjort att vi valt den här vägen, som innebär god kontakt mellan departementet och de utredande organen. Jag tror jag vågar försäkra, att ingen i utredningen har sett detta som någon begränsning i rörelsefriheten eller arbetsmöjligheterna.

Jag behöver inte ytterligare understryka, att vår linje är frivilliglinjen. Här skall ges utrymme för kommunalmännen att ta initiativ, stimulerade därtill av det arbete som vi avser flytta över till länsstyrelserna med deras största möjligheter till bedömning av situationen i länen och deras kontakt med kommunalmännen själva.

Herr Sveningsson har ställt frågan, vad som skall ske om detta inte leder till något resultat. Det är en utomordentligt svår fråga. Det är ju kommunalmännen själva som ställs inför uppgiften att organisera skola, socialvård och annat. Det har sagts att de kan anlita kommunalförbund eller utnyttja avtalsmöjligheterna, om de bedömer läget så att kommunerna behöver större underlag, men i så fall är man tillbaka i samma problematik som fanns före 1950-talet, då de nya kommunerna tillskapades just för att vi skulle komma ifrån kommunalförbund, avtal o. s. v.

Personligen har jag den bestämda

uppfattningen att våra kommunalmän bedömer de här angelägenheterna väsentligt mera realistiskt nu än man gjorde under 1940-talet. De känslomässiga bindningarna var väsentligt starkare då, eftersom man byggde gemenskapen på en tradition som var från 1860-talet och kunde spåras långt tidigare, i sockenbildningarna. En del av dessa bindningar har liksom lösts genom reformen på 1950-talet, och det är därför jag menar att det nu bör vara lättare att diskutera från realistiska utgångspunkter.

På herr Sveningssons fråga vill jag bara svara, att vi måste vänta några år in på 1960-talet för att se hur det går med den planering som här är förutsatt. Vi söker göra en stomplan för en preliminär indelning av kommunerna i block, och vi rekommenderar kommunerna att, i den mån de behöver det, samverka inom ramen för de upplagda områdena fram mot en sammanläggning. Sker inte detta, så är det kommunalmännens egen sak. Visar det sig efter några år att en del kommuner inte har förmågan att svara för sina uppgifter, får vi ta saken under omprövning. När vi arbetar efter frivilliglinjen får det inte vara så att det i bakgrunden finns ett hot, att om kommunerna inte gör det frivilligt, skall de tvingas till det. Låt oss bedöma frågan efter några år, sedan vi provat frivilliglinjen!

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Jag hade inte tänkt återkomma, herr talman, men några saker i statsrådets anförande gör att jag tycker diskussionen blir intressantare.

Tidigare var vi inne på en besvärlig sak, nämligen kommunernas uppgifter, och jag ifrågasatte om man inte kunde rucka litet på uppgifterna. Det var i vart fall i det här sammanhanget inte lämpligt, sades det. Då framfördes från annat håll en synpunkt: »Skulle man inte kunna tänka sig att göra det ekonomiskt lättare för kommunerna? Det gick visst inte bra det heller. Jag fattade det näs-

Ang. utredningen om den kommunala indelningen

tan så — och det är på den punkten jag skulle vilja ha klarhet — att inrikesministern hellre ville diskutera uppgifterna, för att kunna bibehålla sambandet mellan utdebitering och beslut. Jag vill fråga, om vi inte skulle kunna få till stånd en lösning av problemet antingen med statliga bidrag och statlig skatteutjämning eller med en ruckad uppgiftsfördelning. Vi bör i möjligaste mån bevara den kommunala självförvaltningen, och jag skulle vilja hoppas att åtminstone ettdera av de där uppslagen skulle kunna leda till något resultat. Det skulle vara hårt beträffande den omtalade frivilligheten om inte något av dem kunde förverkligas.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag tog för en stund sedan upp de ekonomiska problemen, och statsrådet gav i sitt senaste inlägg ett svar som jag får tolka så, att han är beredd att inom de regioner, som de nya kommunerna kommer att innefatta, försöka att genom skatteutjämning eller på annat sätt skapa en rättvis avvägning mellan statens och kommunernas beskattning. Jag hälsar detta med tillfredsställelse. Skapar man på detta sätt rättvisa inom regionen, tror jag inte man behöver driva sammanslagningen så långt som många ute i bygderna kanske är rädda för. Själv har jag, herr statsråd, på intet sätt deklarerat någon sådan rädsla.

Här har talats om frivillighet, och frivilligheten skall väl vara som ett plåster på såret i det här sammanhanget. Men hur kommer staten att dirigera investeringar och andra dylika ting, som har stor betydelse för en kommuns väl och ve, om exempelvis en eller två kommuner inte frivilligt går med på en sammanslagning utan ställer sig utanför?

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det svar som jag fick på min fråga. Jag är mycket nöjd med svaret.

Jag skulle gärna vilja ansluta mig till

herr Jonssons uttalande om den nya kostymen för kommunerna, och säga att man bör ta till en kostym som inte är för liten. Jag tror mig kunna säga, att ingen har lika stor erfarenhet som jag av för små kostymer!

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Enbart för klarhetens skull vill jag säga, att jag när det gäller de ekonomiska aspekterna bara har velat framhålla, att vi har en skatteutredning i gång som enligt vad jag känner till tar upp skatteutjämningsproblematiken såsom en väsentlig del av arbetet. Jag har velat säga, att diskussionen kring ekonomin måste gå vidare och även omfatta en diskussion om beskattningsformerna. En omfördelning av uppgifterna exempelvis mellan staten och landstingen skulle underlättas om vi hade ett mera likartat skattesystem. Detta har hos mig framstått som betydelsefullt, men det har inget samband med det nu pågående arbetet, så vi har inte kopplat in skatteutredningarna i den nu pågående diskussionen.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 188, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o och 14:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 6, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 25 och 26, statsutskottets utlåtanden nr 176—190, bevillningsutskottets betänkanden nr 79 och 84, första lagutskottets utlåtande nr 39 samt andra lagutskottets utlåtande nr 66.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 189, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 6 §§ lagen den

1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Tiden för avlämnande av motioner i anledning av den nu bordlagda propositionen, nr 189, utgår vid det sammanträde som infaller näst efter den 9 december. I anledning härav kommer — utöver förut planerade sammanträden med kamrarna — ett extra bordläggningsplenium att hållas lördagen den 10 december kl. 10.00. Sista dag för avlämnande av motion i anledning av propositionen nr 189 blir alltså lördagen den 10 december.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 709, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Sundin*, i anledning av Kungl.

Maj:ts proposition nr 184, angående omorganisation av örlogsvarven;

nr 710, av herr *Jacobsson* och herr *Hanson, Per-Olof*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående omorganisation av örlogsvarven;

nr 711, av herr *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående omorganisation av örlogsvarven; och

nr 712, av herr *Virgin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 184, angående omorganisation av örlogsvarven.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 18.03.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 30 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 368, till Konungen i anledning av riksdagens år 1959 församlade revisorers berättelse, i vad densamma avser dels vissa iakttagelser rörande 1959 års taxering m. m., dels kostnaderna för riksdagstrycket, dels ock tillvaratagande av kronans intresse i vissa rättsärenden.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 189, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 och 6 §§ lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 709—712.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om överförande till den borgerliga kommunen av församlingens beslutanderätt i ekonomiska frågor

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om utredning rörande handläggningen av ekonomiska angelägenheter avseende kyrkliga ändamål.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 54 i första kammaren av herr *Lars Larsson m. fl.* och nr 63 i andra kammaren av herr *Thapper m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning,

huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter, i vad de avsåge kyrkliga ändamål, kunde handläggas av organ, som ägde besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ville giva till känna, vad utskottet i utlåtandet anfört; samt

2. att motionerna I: 54 och II: 63 måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt.

Herr **LARSSON, LARS, (s):**

Herr talman! Frågan om de kyrkliga förvaltningsuppgifternas inordnande i vår kommunala organisation har varit föremål för riksdagens uppmärksamhet vid flera tillfällen. I ett flertal motioner alltifrån år 1919 har den frågan väckts, om det inte ur flera synpunkter vore rationellt och riktigt att sammanföra beslutanderätten i vad avser den borgerliga och den kyrkliga kommunens kostnader till ett organ. Det är i dag minst lika angeläget som tidigare att söka åstadkomma en enhetlig kommunal beskattning, detta inte minst med hänsyn till de stora och besvärliga, men ofrånkomliga avvägningsfrågor i ekonomiskt avseende som varje kommunal fullmäktigförsamling ställs inför.

Den kyrkliga kommunens andel av den kommunala utdebiteringen utgör för närvarande i genomsnitt 5 procent av kommunalskatten. På landsbygden är siffran högre, uppemot 7 procent. Med de små marginaler, som kommunerna ändå har att arbeta med i sin ekonomiska planering, betyder inordnandet av den tjugonedel av utgifterna, som nu beslutas av kyrkofullmäktige, i samtliga provningar och beslut ett effekti-

Om överförande till den borgerliga kommunen av församlingens beslutanderätt i ekonomiska frågor

vare utnyttjande av kommunernas resurser.

Men frågan om den kyrkliga förvaltningens organisation har även en annan, principiell aspekt. Det är viktigt att demokratiens former är funktionsdugliga och omfattas av medborgarna. Det är ett tecken på att allt inte är bra, när man visar likgiltighet inför rätten att i fria val utse representanter i beslutande församlingar. Vi gläder oss i dag åt att uppslutningen i det senaste andrakammarvalet blev så stor. Vi betraktar det alla som en framgång för den samhällsform vi valt att 85,9 procent av väljarna deltog i septembervalet. Vi ser i det ett tecken på intresse, samhörighet och insikter i de frågor som i detta fall riksdagen har att handlägga. Annorlunda förhåller det sig med valen till kyrkofullmäktige. Under det att de senaste två kommunalvalen visat ett ökat valdeltagande — från 78,5 procent år 1954 till 79 procent år 1958 — har deltagandet i kyrkofullmäktigvalen gått i andra riktningen. År 1954 deltog 14,8 procent och år 1958 13,5 procent i dessa val, vilket innebär att endast var sjätte väljare av dem, som tillsatte kommunal- eller stadsfullmäktige, hade något intresse av att välja kyrkofullmäktige. Och av dessa hade vid de återopade kyrkofullmäktigvalen en sjättedel reellt inget votum, eftersom man i 17 procent av valkretsarna röstade på samlingslistor.

Man kan fråga sig om orsakerna till dessa förhållanden. Sannolikt är de flera. Man kan emellertid skönja en likgiltighet inför de frågor som handläggs av den kyrkliga kommunen, och det behövs en ingående debatt om hur nödvändiga förbättringar skall kunna uppnås. De sålunda av ett mindretal tillsatta fullmäktigförsamlingarna får ofta arbeta inom områden som står på gränsen till den borgerliga kommunens uppgifter med de problem som därav följer. Församlingsstyrelsekommittén anförde på sin tid något i frågan om avgränsning av kompetensområdena mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunen och menade att i den mån en viss verk-

samhet genom lag eller sedvänja ankommer å endera kommunen är den andra i princip förhindrad att utdebitera medel för ändamålet. Så enkel är nu inte verkligheten. Den ställer samtidiga krav på hög effektivitet i den kommunala förvaltningen och största sparsamhet med allmänna medel. En bättre samordning mellan de båda beslutande organen skulle härvidlag säkerligen betyda mycket.

Man kan nöja sig med en fundering kring ett område som i detta sammanhang just nu är aktuellt. Det gäller de förebyggande åtgärderna för barns och ungdoms fostran, där man på olika håll från såväl församlingarna som kommunerna satsat på dessa och liknande åtgärder. Från den 1 januari ankommer det på barnavårdsnämnderna att mera aktivt än tidigare bära ansvar härför. Jag har ingen anledning att uttala mig om vilken gren som lyckas bäst — båda behövs sannolikt — men vad som främst behövs är just en samordning av insatserna på ett område, där de måste göras med största omsorg men där också de samlade resurserna måste utnyttjas med största möjliga effektivitet. Detta är bara ett enda exempel; det finns många fler.

Allt detta är tankegångar som legat till grund för den motion som konstitutionsutskottet nu avgivit sitt utlåtande nr 25 över, en motion vars yrkande för övrigt nära överensstämmer med de som sedan år 1919 framförts fem gånger i riksdagen. Motionärernas slutsats har blivit att dessa frågor borde göras till föremål för utredning och förslag fram mot ett överförande av den kyrkliga kommunens ekonomiska uppgifter till den borgerliga. Detta kan utskottet nu inte gå med på med hänvisning till 1958 års kommitté om stat och kyrka, vilken har påbörjat sitt arbete, men genomläsandet av utlåtandet ger ändå anledning till tillfredsställelse. Utskottet finner att motionens förslag närmare bör övervägas och ansluter sig till uppfattningen att de förhållanden som här tidigare berörts är mindre tillfredsställande.

Om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln

Utskottet hänvisar till att lösandet av dessa frågor skulle kunna ske i samband med behandlingen av ny lag om församlingsstyrelse, som antydes bli framlagd för nästa års riksdag. Man skulle därvid kunna tänka sig en distinktare gränsdragning mellan kommunernas kompetensområde, liksom former för samverkan i ekonomiska frågor. Utskottet har sålunda i sak uttalat sig till förmån för vad motionen i det avsnittet syftar till.

Vad sedan angår den principiella frågan har jag förstått det så att man vill göra valhandlingen effektivare, få ett större antal väljare, färre samlingslistor och ett bättre utslag av folkmeningen bakom den valda kyrkofullmäktigförsamlingen.

Det är alltså den motsatta vägen mot den motionärerna ville vandra, men självfallet kan man i avvaktan på att 1958 års kommitté skall hinna presentera resultatet av sina första uppgifter försöka gå den vägen också. Det skall därför bli intressant att få ta del av förslaget rörande kyrkofullmäktigvalens utformning. Att det framlagda utredningsmaterialet behöver överarbetas instämmer jag med utskottet i, något som också halva antalet remissinstanser gjort.

Herr talman! Det är måhända oförsynt att på detta sätt ha upptagit tiden i ett ärende, där motionärerna slutligen kan instämma med utskottet, men med hänsyn till att frågorna kring den kyrkliga förvaltningen i olika avseenden är föremål för utredning och med hänsyn till att konstitutionsutskottet enhälligt har föreslagit riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört, något som jag som motionär måste i sak anse vara positivt, har jag ändå velat framföra dessa synpunkter. De många ordens korta innebörd är alltså tillfredsställelse över det föreliggande förslaget.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner i fråga om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser angående en riksdagens personalnämnd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av det högsta belopp intill vilket staten må åtaga sig betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit; och

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Föränta Nationernas fond för Kongo.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 179, i anledning av väckta motioner om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderberg* (I: 235) och den andra inom andra kammaren av fru *Svensson* (II: 296), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t an hålla om utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln med syfte att skapa sådan ordning, att riksdagen bereddes möjlighet att bedöma skäligheten av begärda anslag samt att frågan om sättet för de kungliga slottens framtida förvaltning även utreddes.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 235 och II: 296 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln

Reservation hade avgivits av herrar *Söderberg* och *Akerström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna II:235 och II:296 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln med syfte att skapa sådan ordning, att riksdagen bereddes möjlighet att bedöma skäligheten av begärda anslag samt att frågan om sättet för de kungliga slottens framtida förvaltning även utreddes.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Det utlåtande från statsutskottet som avgivits på denna punkt är egentligen ett ganska märkligt utlåtande. Det är märkligt såtillvida att vad som sägs i utlåtandet i ytterst ringa grad stämmer med verkligheten. Jag skall be att få beröra några av de punkter som utskottet har anfört.

Utskottet vill först erinra om att 1944 och 1945 års riksdagar efter förslag av Kungl. Maj:t fastställt vissa allmänna grunder för första huvudtitelns uppställning samt för ordnande av fastighetsredovisningen och fastighetsförvaltningen för de kungliga slotten. Av detta kan man få den uppfattningen, att allting är ordnat och klart och att den utredning, som motionärerna begärt, redan har företagits. Det är emellertid alldeles felaktigt, om man kommer fram till den slutsatsen. Vad som med anledning av proposition 228 vid 1944 års riksdag beslöts när det gällde hov- och slottsstaten var helt enkelt bara, att man överförde från hovstaten till slottsstaten anslaget till ved och kol och att man tog upp vissa frågor beträffande slottsförvaltningen och Djurgårdsförvaltningen. I övrigt hade beslutet inte ett dugg att göra med uppställningen av hov- och slottsstaten, framför allt inte hovstaten. Därför har de allmänna grunder, som utskottet här talar om, inte något sammanhang med vad motionärerna har anfört.

Utskottet säger vidare att syftet med

de då fastställda allmänna grunderna var »att, utan rubbning av de för huvudtiteln gällande konstitutionella grundreglerna, åstadkomma en klarare redovisning och en efter nutida förhållanden bättre avpassad förvaltningsorganisation». Det skulle vara mycket intressant att av statsutskottets talesman få reda på vad som i detta sammanhang avses med de »konstitutionella grundreglerna». Det är väl ändå så, att det i vår konstitution inte finns någonting som säger, att riksdagen inte skall ha möjligheter att bedöma skäligheten av de anslag som skall lämnas till hov- och slottsstaten.

Sedan säger utskottet också, att »Kungl. Maj:t i samband med förändringar av utgående anslagsbelopp plägar framlägga en motivering för medelsbehovet, som ger möjlighet att bedöma skäligheten av anslagsbeloppen i fråga». Jag skulle också på den punkten gärna vilja höra av statsutskottets talesman, på vad sätt statsutskottets första avdelning och statsutskottet som helhet har någon som helst möjlighet att bedöma skäligheten av de begärda anslagen, framför allt när det gäller hovstaten. Under de år jag har suttit med i första avdelningen har det varit fullkomligt omöjligt att få fram några uppgifter som kan möjliggöra en sådan bedömning. Det har inträffat en enda gång, att vi haft en föredragande från finansdepartementet, men det var en föredragande som över huvud taget inte visste så värst mycket om det han skulle lämna uppgifter om. Han visste, att antalet anställda i hovstaten i samband med tronskiftet sänktes från ungefär 150 till 100. I övrigt hade han inte någon som helst kännedom om förhållandena. Under sådana omständigheter har inte utskottet och riksdagen några möjligheter att bedöma skäligheten av de anslag som beviljas i det här avseendet.

Det är rätt märkligt, att det visar sig råda en mycket stor oklarhet, när man diskuterar de här frågorna. Vid riksdagens behandling av hov- och slottsstaten 1958 framhöll statsutskottets ärade ordförande i andra kammaren, att han

Om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln

trodde att en jämförelse med hovhållningen i andra länder skulle visa, att det svenska folket inte hade större utgifter för sin främste representant än man hade i andra demokratiska länder — han »trodde» alltså detta. Vid motsvarande behandling av hov- och slottsstaten 1959 kom statsutskottets ordförande med mera preciserade uttalanden. Han sade då, att vissa uppgifter som lämnats av föregående talare inte var till alla delar riktiga när det gällde deras jämförelser med kostnaderna för andra kungahus i Europa. Med undantag av Norge, sade statsutskottets ordförande, har det svenska kungahuset det minsta apanaget bland kungahusen i Europa.

Det var ett påstående, som han säkerligen inte är beredd att stå för vid närmare eftertanke. I den amerikanska tidskriften *Life* för 1957 gjorde den numera framlidne lord Cecil en jämförande översikt över kostnaderna för de europeiska kungahusen. Denna jämförelse visar att de engelska och holländska kungahusen ligger i täten, medan det svenska kommer som god trea när det gäller utgifterna för hov- och slottsstaten.

Om man gör en jämförelse med våra nordiska grannländer finner man, att den norske kungen för sina personliga behov — alltså hovstaten i Norge — har 1,2 miljoner norska kronor. Det motsvarar i dagens penningvärde 876 000 svenska kronor.

Den svenske kungen har 2 miljoner kronor plus de 300 000 kronorna av Guadeloupemedlen, som också får räknas dit. I jämförelse med sin norska kollega, som har 876 000 kronor, har den svenske kungen alltså 2,3 miljoner kronor.

Att göra en direkt jämförelse med kollegan i Danmark är tyvärr omöjligt, ty i Danmark har man fastställt en grundlag, som bestämmer hur bidrag till hov- och slottsstaten skall lämnas. Det ingår i den danske kungens åtaganden att för de medel, som han får, helt svara för underhållet av de kungliga slotten, med undantag för tak och yttre väggar; den inre utrustningen av slotten, det inre un-

derhållet och skötseln av möbler etc. skall han själv svara för. Det visar sig, att omräknat i svenska pengar har den danske kungen 2,1 miljoner kronor. Om man i Norge medräknar även slottsstaten, kommer man även där upp till beloppet 2,1 miljoner kronor. I Sverige stiger emellertid motsvarande anslag till det dubbla beloppet, eller 4,4 miljoner kronor, och därtill kommer 300 000 kronor i Guadeloupemedel, alltså 4,7 miljoner kronor.

Detta är de verkliga siffrorna. Det är underligt att statsutskottets ordförande inte kan ta reda på dem. Det är emellertid ganska signifikativt för behandlingen av hov- och slottsstaten. Man bryr sig helt enkelt inte om att ta reda på de verkliga förhållandena.

Det är ganska anmärkningsvärt att konstatera, att om man går tillbaka till 1951 hade den dåvarande kungen 950 000 kronor. Vid tronskiftet höjdes beloppet till 1,2 miljoner kronor med hänvisning till kostnadsstegringen. Redan 1952 sades det att man beräknat utgiftsstegringarna för lågt år 1951, varför man företog en höjning med ytterligare 400 000 kronor, alltså till 1,6 miljoner kronor. År 1955 ökades anslaget till 1 750 000 kronor för att år 1958 ökas till jämnt 2 miljoner. Detta är det direkta anslaget till Hans Majestäts egen hovhållning, och det är sålunda mycket kraftiga ökningarna som företagits under dessa åtta år.

Om man jämför siffrorna med utvecklingen i våra grannländer Norge och Danmark, bör det finnas utrymme för att fråga sig, om det är nödvändigt att uppehålla en hovhållning av denna omfattning. Jag vill bara erinra om att besparingsutredningen lämnade första huvudtiteln 4,5 miljoner kronor helt och hållet utanför och ansåg att det inte fanns någon möjlighet till besparingar där. Landsorganisationen i Sverige delade inte den uppfattningen utan anförde i sitt remissyttrande följande: »LO lägger inga ideologiska synpunkter på frågan om anslagen till kungahuset och hovförvaltningen utan vill blott uttala, att därest samhället tvingas till standard-

Om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln

sänkningar på bl. a. socialpolitikens, utbildningens och vägväsendets områden, bör möjligheterna till en minskning av statliga servicen prövas även inom områden där en sådan minskning kan ske utan nämnvärd olägenhet för medborgarna. Till dessa områden hänför LO de av kungahuset utövade representationsplikterna.»

Det är alldeles självklart, som jag redan sagt, att det borde finnas en möjlighet att närmare titta på dessa anslagsposter. Framför allt borde riksdagen och statsutskottet få möjlighet att skaffa sig ett underlag för sina bedömningar om skäligheten av anslagen. Det har man inte. Och om man inte kan få sådan möjlighet för skälighetsprövning, finns det inga andra möjligheter än att, som vi anfört i vår motion, antingen godta förslagen utan prövning eller också helt onyanserat avslå de framställningar om förhöjningar som göres.

I det andra avsnittet, som avser frågan om sättet för de kungliga slottens framtida skötsel, har motionärerna bl. a. tänkt sig, att slotten helt skulle ställas under byggnadsstyrelsens förvaltning. I dagens situation bör jag kanske försiktigtvis tillägga, att det naturligtvis inte varit motionärernas avsikt att de kungliga slotten skulle bli några slags »operakällare», utan vi har givetvis utgått från att kungl. byggnadsstyrelsen skulle handlägga dessa ärenden under ämbetsmannansvar. Jag tror nog, att en av orsakerna till att det kan uppstå sådana besvärligheter, som fallet nu har blivit i samband med operabygget, just är det dubbelkommando, som uppkommer när å ena sidan byggnadsstyrelsen och å andra sidan operastyrelsen skall båda besluta. Men det föreligger ju samma risker på det område vi nu diskutera. Förutom kungl. byggnadsstyrelsen svarar också ståtthållarämbetet för de frågor det här gäller. Detta är enligt min mening i allra högsta grad olämpligt. Bättre är nog, att en enda myndighet har det reella ansvaret för frågorna.

Framför allt skulle jag vilja framhålla en sak i detta sammanhang -- det bör inte vara på det sättet, att flera s. k.

kungliga lustslott skall få stå tomma. Det gäller här utan tvekan s. k. byggnadsminnesmärken av mycket stort kulturhistoriskt värde, som man har all anledning att bevara. De kommer i regel inte till någon användning, och jag tror inte att de f. n. sköts på rätt sätt. Det föreligger alltför stora risker för att slotten bara står och förfaller. Jag vill t. ex. erinra om Strömsholms slott, som jag som västmanlänning speciellt ömmar för. Vi västmanlänningar vill inte att detta slott skall bli en ruin utan att det skall bevaras som kulturhistoriskt minnesmärke. Slottet befinner sig numera i sådant skick, att rid- och körskolan i Strömsholm, som tidigare utnyttjat slottet som expeditiionslokal, inte längre kan vara kvar i slottet utan har måst skaffa sig andra lokaler.

Jag tycker inte att vi bör sköta våra minnesmärken på ett sådant sätt. Av det skälet har motionärerna funnit angeläget att få till stånd en utredning om hur slotten skall användas på ett förnuftigt sätt.

I anslutning härtill gör utskottet ett uttalande, som ju inte alls rimmade med verkligheten. Utskottet framhåller sålunda, att enligt vad utskottet under hand från byggnadsstyrelsen inhämtat följer styrelsen med uppmärksamhet fortgående denna fråga och vidtager de åtgärder, som därvid kan befinnas påkallade. Men detta uttalande strider helt mot det utlåtande, som byggnadsstyrelsen avgav den 30 april 1960 med anledning av att förevarande motioner remitterats till styrelsen. I detta utlåtande gör styrelsen följande klara uttalande: »Frågan huruvida Haga och Tullgarms slott skulle, därest Hans Maj:ts Konungen skulle förklara Sig vilja avstå från dispositionsrätten till slotten, kunna användas för något allmänt statligt ändamål kan givetvis icke besvaras slutligt med mindre än att en ingående utredning företages.» Det är en sådan utredning som motionärerna har begärt, men ändå yttrar utskottet, att det är övertygat om att byggnadsstyrelsen kommer att vidtaga de åtgärder, som kan befinnas påkallade. Hur skall styrelsen över huvud taget kunna

Om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln

göra det? Det är ju Konungen, som har dispositionsrätten till slotten. Man bör kanske först klara upp frågan om vederbörande är beredd att avstå från denna dispositionsrätt, och det är något, som byggnadsstyrelsen inte kan ta itu med utan vidare.

För övrigt grundar utskottet sitt uttalande på en mycket oväsentlig detalj, nämligen helt enkelt den, att generaldirektören i kungl. byggnadsstyrelsen har omtalat för första avdelningen, att man har tagit en liten del av Tullgarns slott — en mindre flygel — i anspråk för en trädgårdsskola. På denna lilla detalj grundar utskottet hela sitt uttalande i denna del. Jag måste säga att det är en oerhört mager grund det här bygger sitt yttrande på.

Herr talman! Jag vill sluta mitt anförande med att yrka bifall till den av mig och herr Akerström avgivna, till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in på vad herr Söderberg yttrade om vad utskottets ordförande någon gång skulle ha anfört i dessa frågor. Det vi i dag har att behandla gäller endast utskottets yttrande i anledning av herr Söderbergs m. fl. motioner om två ting, nämligen dels hur de kungliga slotten förvaltas och dels hur hovstaten redovisas.

Avdelningen och utskottet har vid sin prövning av ärendet inte haft annat att gå efter än de remissyttrandena, som är fogade till utskottsutlåtandet; dels från riksräkenskapsverket, som yttrat sig beträffande redovisningsfrågorna, och dels från byggnadsstyrelsen, som yttrat sig om förvaltningsfrågorna för de kungliga slottens del. Jag tror nog att dessa instanser bevakar det allmännas intressen, som herr Söderberg särskilt ömmar för, på ett så tillfredsställande sätt, att kammaren knappast har anledning missetro dem.

I fråga om slottsförvaltningen anmärkes det, att några av slotten står tomma

i större eller mindre utsträckning, och det görs gällande, att slotten bör användas för något nyttigt ändamål. Nu har ju byggnadsstyrelsen bl. a. till uppgift att försöka nyttiggöra dessa lokaliteter. Men det råder nog i flertalet fall ingen tvekan om att därest man skulle hysa in någon institution i något av dessa slott, så måste det, om eventuella anordningar vidtages, bli fråga om någonting som liknar det herr Söderberg kallade operaaffärer. Jag tror att det är svårt att nyttiggöra dessa slott därför att det är dyrt att ställa dem i ordning. Eftersom kammaren nu alldeles särskilt vakar över att onödiga utgifter inte göres, har utskottet räknat med att man inte alltför hårt skall utöva någon press i detta avseende. Byggnadsstyrelsen bevakar säkert de möjligheter, som finns på detta område.

Beträffande hovstatens redovisning har riksdagen ändå gjort en viss omläggning 1944 och 1945. Det säges i utskottsutlåtandet att man, såvida man inte vill rubba de konstitutionella grundregler som gäller på detta område, knappast kan komma längre. Det är därför, såvitt jag förstår, ingen anledning att ta upp en diskussion av den art som herr Söderberg nyss gjorde i dessa frågor. Det vore bättre, om herr Söderberg antingen yrkade en nedsättning av anslaget och man hade fått pröva grunderna för anslagets storlek i nytt sammanhang, eller ännu hellre framställt ett yrkande om att förändra vårt statsskick — ytterst är det ju ändock den frågan det här gäller. Jag skulle ha större förståelse för hans ansträngningar, om han ställt ett yrkande i det avseendet.

Nu kan jag för min del inte medverka till bifall till hans motion, och utskottet, som jag företräder, avstyrker den med bestämdhet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Statsutskottets talesman talar här om att det enligt de konstitutionella grundreglerna inte går att göra

Om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln

någon ändring beträffande redovisningen av hovstaten. Men vad står det i de konstitutionella grundreglerna i det avseendet? Vad är det som herr Gillström stöder sig på när det gäller den punkten? När man läser konstitutionen, står där: »Konungens hov står under Dess enskilda styrelse; kunnande Han häruti förordna som Honom gott synes.» Detta är just vad som står, men det innebär väl ändå inte att de äskanden, som Hans Maj:t Konungens hovförvaltning lägger fram för riksdagen, inte skall kunna få rubbas i något avseende; det finns ingenting i konstitutionen som säger det.

Det är också ett underligt uttalande herr Gillström kommer med när det gäller byggnadsstyrelsens möjligheter att finna en annan användning för de kungliga slotten. Var finns det skrivet någonstans, att kungl. byggnadsstyrelsen skall undersöka möjligheterna att använda slotten för ett annat ändamål? Sådana möjligheter existerar helt enkelt inte när det gäller de slott det här närmast är fråga om: Strömsholms slott, Gripsholms slott, som ändå används som museum, Tullgarns slott, Haga slott och Rosersbergs slott, som efter medgivande av Hans Maj:t Konungen får användas för militärt ändamål, samt Ulriksdals slott. Även i övrigt förfogar Hans Maj:t Konungen över samtliga kungliga slott, och byggnadsstyrelsen har därför inte utan vidare möjlighet att göra någonting i det avseendet. Det påstående som här gjorts har helt enkelt inte någon reell grund.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Om det varit så som motionären säger, att anslaget till Konungens hovförvaltning kan begäras höjt utan att riksdagen eller dess utskott har möjlighet att pröva det berättigade häri, skulle jag för min del vara böjd för att instämma med motionärerna, och förmodligen skulle många andra ledamöter i denna kammare vara av samma mening. Emellertid är det inte på det sättet. I riksräkenskapsverkets utlåtande säges ju, att när Konungen begär förändringar i utgående anslagsbelopp brukar

det framläggas en motivering för detta. Vid detta ärendes behandling i första avdelningen frågade jag, som är ny där, om riksdagens utskott hade tillgång till denna motivering, och det svarades då ja. Vid ett senare tillfälle uppvisades en bunt med handlingar, som rörde just dessa saker.

Det är således klart, att om det begäres ändringar i utgående anslag, har var och en av ledamöterna i statsutskottets första avdelning möjlighet att ta del av dessa handlingar och motiveringar, alltså även motionären. Under sådana förhållanden är det uppenbart att det påstående, som gjorts här om att riksdagen inte har möjlighet att pröva huruvida anslag av den begärda storleken bör utgå är oriktigt. Den möjlighet jag nämnde föreligger för riksdagens statsutskott.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag har ingalunda sagt att Hans Maj:t Konungen skulle kunna göra framställningar om förhöjningar av anslaget, som riksdagen utan vidare varit nödsakad att godta. Det är alltså en missuppfattning av herr Lundström.

Jag vill också säga att det är ett underligt påstående som herr Lundström kommer med när han säger, att dessa handlingar funnits tillgängliga för utskottets avdelning. Det är ingalunda riktigt. Jag talade senast i går med utskottets sekreterare, och jag kan därför säga att handlingarna icke funnits tillgängliga vid något tillfälle då 1:sta huvudtiteln behandlats under de senaste fem åren. I samband med den förhöjning av anslaget, som ägde rum 1958, begärdes en föredragning, och denna föredragning hölls av en representant för finansdepartementet. Vid detta tillfälle hade denne representant mycket klena uppgifter att komma med, han hade inte någon sammanställning av utgifterna för hovstaten med sig och kunde över huvud taget inte lämna några ordentliga svar på de frågor som ställdes exempelvis i fråga om personalstaten och sådana saker. Han visste bara att antalet anställda — som jag redan anfört — hade minskat i sam-

Om viss utredning beträffande anslagen under första huvudtiteln

band med tronskiftet från 150 till omkring 100, men sammansättningen av personalen ägde han ingen som helst kännedom om.

Efter slutbehandlingen har emellertid utskottets första avdelning fått möjlighet att titta på staterna för 1951, 1956 och 1958, alltså de år då de största anslagsförhöjningarna ägt rum. Det är emellertid inte riktigt, som herr Lundström påstår, att avdelningen därigenom fått fram sådana uppgifter, att man kan pröva skäligheten av dessa anslag. Vill herr Lundström göra klart för kammaren på vad sätt det skall kunna ske? Han kan gärna få låna dessa handlingar och ta reda på vad som står under kapitlet hovstaten för att där se, om han har någon möjlighet att pröva skäligheten av begärda anslag. Det hänvisas nämligen där endast till att det »har skett kostnadsförtydningar». Det är det enda som sägs i det avseendet.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Vad som tilldragit sig tidigare är känt jag inte till, herr talman. Däremot vet jag, att när denna motion behandlades, så uppvisades dessa handlingar på min direkta begäran för att jag skulle få klart för mig att det verkligen förelåg möjlighet för den som önskade att ta del av innehållet. Skulle, som motionären säger, dessa handlingar ha tillkommit först i efterhand, kan jag inte rå för det, men jag har svårt att tro att så skulle vara fallet.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ville bekräfta vad herr Lundström sagt beträffande utskottets möjligheter att ta del av det material, som alltid föreligger, även vid behandling av denna huvudtitel. Om herr Söderberg försummat att ta del av detta material, tycker jag nog att han inte bör avslöja detta inför kammaren.

Jag vill också säga, att hans uppfattning om arten av den föredragning som lämnades från finansdepartementets sida

sannolikt inte delas av någon annan i avdelningen. Jag tycker det är olämpligt att han på det sätt som han här gjorde karakteriserar tjänstemän, som stått till utskottets förfogande.

Jag yrkar alltjämt bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Herr Gillström behöver bara titta i statsutskottets utlåtanden och riksdagens protokoll, så finner han att frågan om de kungliga slotts- och hovstaterna alltid är den första som behandlas. Den är daterad vid det första tillfälle det över huvud taget går att datera ett utskottsutlåtande, alltså efter motionstidens utgång i slutet av januari månad eller i början av februari månad. Statsutskottets första avdelning har tidigare icke haft möjligheter att få fram handlingar rörande dessa ärenden. Det är ganska underligt att herr Gillström vill påstå att den möjligheten har funnits.

Det hela har alltså gått till på det sättet, att man helt enkelt redan vid första avdelningens första sammanträde har behandlat frågan, och det tyder väl inte på att man gjort sig någon större möda med att ta reda på de verkliga förhållandena och försöka få en skälighetsprövning till stånd i detta avseende.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Söderberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om inskränkning av Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet — Om en personlig laboratorsbefattning i immunologi åt docenten Bertil Björklund

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 179, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Söderberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 9.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om inskränkning av Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 180, i anledning av väckta motioner om inskränkning av Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* och fru *Segerstedt-Wiberg* (I: 67) samt den andra inom andra kammaren av fru *Sandström* (II: 77), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utvidgad och förutsättningslös utredning om skifferoljebolagets framtid med sikte på en förnuftig inskränkning av dess verksamhet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 67 och II: 77 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Tillåt mig att bara med några ord få kommentera detta helt enhälliga utskottsutlåtande. Låt mig erinra om att när Kvarntorpsutredningen på sin tid kom till, föranleddes den närmast av en önskan att statsmakterna skulle få ett underlag för bedömning av en skatterabatteringsfråga. Det förutsattes att utredningen skulle arbeta skyndsamt och att man alltså inom mycket kort tid skulle få fram ett betänkande. Det har emellertid dragit anmärkningsvärt ut på tiden, och åtskilliga friska pengar har under tiden plockats in i företaget.

Nu föreligger emellertid ett sådant läge, att utskottet har kunnat konstatera, att enligt bestämda löften skall ett betänkande komma senast under första kvartalet nästkommande år, vari även det alternativ för utredningen som skisseras av motionärerna, nämligen möjligheten av en krympning av företagets verksamhet, påstås vara prövat. Med detta får motionärerna låta sig nöja och hoppas att det bestämda löfte, som här finns i utskottsutlåtandet, skall visa sig möjligt att infria, så att papperen kommer på bordet inom den tid man har tänkt sig.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

Om en personlig laboratorsbefattning i immunologi åt docenten Bertil Björklund

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 181, i anledning av väckta motioner om en personlig laboratorsbefattning i immunologi åt docenten Bertil Björklund.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m.fl.* (I: 101) och den andra inom andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm *m.fl.* (II: 189), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för, att åt docenten Bertil Björklund borde

Om en personlig laboratorbefattning i immunologi åt docenten Bertil Björklund inrättas en personlig laboratorbefattning i immunologi.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I:101 och II:189 icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman, ärade kammarledamöter! Tillåt mig att med några få ord beröra den motion, som ligger till grund för statsutskottets utlåtande, och också göra några reflexioner med anledning av utskottets ställningstagande.

Jag vill först säga, att det är med beklagande man tar del av utskottets »kvartshjärtade» inställning — jag skulle ha vågat använda det uttrycket även om jag vore geolog. Utskottet har lyssnat till vad karolinska institutets lärarkollegium har sagt och har sedan kommit till den uppfattningen, även om man kan utläsa en viss formell anslutning till motionens tankegång, att »därest den begärda laboraturen kommer till stånd den tillsättes efter kungörelse, ansökan och sakkunniggranskning i vanlig ordning, varvid Björklund har tillfälle att anmäla sig som sökande till befattningen». Man säger: »Har tillfälle att anmäla sig.» Man borde för att göra nonchalan-
sen fullständig ha tillagt: »Om han vill!»

Jag erinrar om motionens bakgrund. Motionen väcktes i våras. Mina medmotionärer och jag hade den gemensamma uppfattningen, att det borde göras ett ingripande för att söka åt landet rädda en eminent forskare på cancerimmunologi-
ens område. Björklunds banbrytande insats på detta forskningsområde är inte bara nationellt känd, utan i högsta grad internationellt erkänd. Han har ju fått ett stöd från utlandet som väl knappast någon svensk forskare har fått före honom. Kungl. Maj:t har ingripit för att lösa lokalfrågan. Den är under utredning. Även Wallenbergsstiftelsen har ställt sig positiv till att göra någonting. Men när det sedan kommer till frågan om Björklunds personliga ställning, den personliga laboratur som motionärerna påyrkat, ställer

man sig negativ. Karolinska institutets lärarkollegium har i skrivelsen återopat den handläggningsform som tillämpades när docenten Luft på sin tid utsågs. Det verkar nästan som om denna skrivning hade tillrättalagts för att utskottet skulle fastna för att följa den; var och en som känner ett riksdagsutskott vet ju, att om ett utskott en gång har tagit ställning i en riktning, så fordras det stora krafter för att få utskottet att i en formellt likartad fråga gå på en annan linje.

Vi förmenar att denna fråga är av sådan betydelse för landet och för sjukvården, att man här bör bortse från de gängse formella vägarna. Vi bör ta ett initiativ och skriva till Kungl. Maj:t på ett sådant sätt, att riksdagens ställningstagande otvetydigt ges till känna. Det borde vara möjligt. Utan att gå in i några detaljer om Björklunds förhållanden och den, om uttrycket tillåtes, partiella kallsinnighet, som präglar både karolinska institutets yttrande och statsutskottets, må det ändå vara tillåtet att säga att detta är en fråga som i högsta grad angår hela svenska folket. Stockholms-Tidningen, som har följt den här frågan med stort intresse, skrev i en ledare härom dagen: »Alla lever under cancerhotet och har rätt att kräva att varje nytt lovande angrepp på cancerproblemet helhjärtat ges stöd även av Karolinska institutet.» Jag skulle till detta vilja foga: »Och av Sveriges riksdag.»

Herr talman! Utan att vilja förlänga debatten skall jag, för att bereda dem av riksdagens ledamöter som vill markera ett mera positivt ställningstagande till denna fråga och till docenten Björklunds arbete, tillåta mig att yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Ollén* (fp), *Per-Olof Hanson* (fp) och *Strandler* (s) samt fru *Segerstedt-Wiberg* (fp).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag förstår mycket väl herr Anderssons inställning på denna punkt, och jag kan försäkra att vi i statsutskottet haft stor förståelse för de

Om en personlig laboratorbefattning i immunologi åt docenten Bertil Björklund synpunkter som har framförts i motionen.

Jag kanske får säga, att dessa frågor hör till de svåraste som statsutskottet får ta upp. Vi vet att de personer som det är fråga om oftast är mycket välmeriterade och att det inte finns mycket i sak att invända mot förslagen. Vi anser emellertid att ärenden om tjänstetillsättningar bör penetreras i vanlig ordning enligt de regler vi följer i detta land. Vi anser att Kungl. Maj:t har den bästa möjligheten att efter hörande av vederbörande instanser avgöra de här ärendena.

Det kommer ofta upp många sådana här fall under ett år, och under hela den tid då jag har varit med i statsutskottet har det knappast förflutit någon riksdagssession då vi inte har haft dylika ärenden till avgörande.

Det finns många forskare av olika slag i det här landet, och det är vi alla glada över. Nu händer det nog att personliga önskemål kommer fram motionsvägen eller på annat sätt beträffande den ene, men av någon anledning icke beträffande den andre. Utskottet har sedan många år tillbaka varit mycket försiktigt i sådana här ärenden just för att samtliga tjänsteinnehavare skall få samma chans och för att bedömningen skall bli rättvis. Det hindrar inte att utskottet i stort sett har samma uppfattning som herr Anderson vad gäller den nu aktuella forskarens kapacitet, och det har vi också skrivit i utlåtandet, men vi är i varje fall inom statsutskottet överens om att detta såväl för ett riksdagsutskott som för riksdagens kamrar är en mycket svårbedömd fråga.

Om begäran om anslag till sådana här tjänster kommer fram i vanlig ordning petitavägen från den det vederbör och Kungl. Maj:t blir i tillfälle att väga förslagen mot de hundratals andra förslag av samma art, som Kungl. Maj:t har att ta ställning till, utgår vi ifrån att bedömningen blir rättvis och korrekt. Vi är helt överens om att denne man har ett stadgat anseende som forskare, såsom herr Anderson här har anfört, men det hindrar inte att statsutskottet har ansett

sig vara skyldigt gentemot alla andra att inta den ställning, som vi hittills har intagit i den här frågan, och jag tror att det enda riktiga och korrekta är att vi även framgent håller på den principen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Jag tackar för den positiva syn på frågan, som utskottets ärade talesman gjorde sig till företrädare för — han hade en hel del positiva formuleringar, vilket jag är glad att konstatera.

I princip är jag liksom säkerligen de flesta av kammarens ledamöter självfallet också överens med utskottets talesman om att alla bör ha samma chans när det gäller att få en tjänst, såsom han uttryckte sig. Det är fair play. Men denna princip får inte användas som ett byråkratiskt hinder i syfte att hålla nivån jämn, utan en forskare som lyfter sig över fältet bör också ha chans att få göra sig gällande. Det är inte det jämstruktura grå som vi eftersträvar, utan en rättvisa för alla att kunna göra sig gällande och möjlighet för de toppar som finns att få lysa över de andra.

Jag behöver kanske inte tala så mycket om Björklunds person. Hans forskarinsats har beskrivits så ingående att det inte torde vara mycket att tillägga. Jag vill bara konstatera att man ju aldrig kan vara absolut säker på att en hundra procentigt objektiv betraktelse kommer till stånd vid bedömning av olika forskarinsatser. Vore bedömningen hundra procentigt objektiv behövde det aldrig förekomma några strider om akademiska befattningar. Man är faktiskt ibland litet rädd för att även på detta område samma synpunkter kan göra sig gällande som t. ex. i riksdagen, när det gäller yngre och nya ledamöters placering i utskott. Är det inte så, ärade kammarsledamöter, att man ibland tycker att vederbörande kan vänta litet? Han är, säger man, ny och behöver väl inte ha så bråttom. Utan att på något sätt vilja anklaga karolinska institutet och dess lä-

Ang. de s. k. övnings- och yrkesämnenas rarkollegium vill jag ändå säga, att vi måste komma ihåg att människorna är ganska lika i sin bedömning var de än är till finnandes. Då det här gäller en person som är av värde för landet vill jag därför gärna arbeta för att bevara en sådan kraft inom landet, ty man kan tyvärr inte vara säker på att sådana eminenta begåvningar alltid blir objektivt värderade och tillvaratagna.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror inte att detta är en fruktbar diskussion.

Många kan säkerligen instämma i vad herr Anderson här anför, men vi måste alltid ha ögonen öppna för att det då det gäller befattningar av detta slag alltid kan finnas konkurrenter som kanske kan ha sina vapendragare som skulle kunna anföra liknande motiveringar till stöd för sina kandidater. Vederbörande institutioner och Kungl. Maj:t måste nog i sådana här fall anses ha betydligt bättre förutsättningar än ett riksdagsutskott att träffa det riktiga avgörandet. Vi skulle komma in på en ganska farlig väg, om vi underkände dessa institutioners och Kungl. Maj:ts möjlighet och förmåga att pröva och avgöra ärenden av detta slag. Jag kan i varje fall inte själv som riksdagsman sätta mig över dessa institutioner och deklarerera, att jag har rätt och de fel.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomma yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 101; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderson, Carl Albert*, begärde votering, i anledning varav uppsattes

ställning i merithänseende

samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 181, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen I: 101.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. de s. k. övnings- och yrkesämnenas ställning i merithänseende

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 182, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande de s. k. övnings- och yrkesämnenas ställning i merithänseende.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist* (I: 29) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén* (II: 33), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning i syfte att med beaktande av i motionerna framförda synpunkter giva de s. k. övnings- och yrkesämnen en starkare ställning och högre meritvärde inom vårt skol- och utbildningsväsende.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 29 och II: 33 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Mycket tyder på att den fråga som berörs i motionen I: 29, som vi nu behandlar, har väckt stort intresse. Det gäller här de s. k. övnings- och yrkesämnenas ställning på schemat och deras kompensationsvärde inom skolan liksom också deras meritvärde då eleverna fortsätter till högre studier.

Under de livliga skoldebatter som förekommit i denna kammare och med-

Ang. de s. k. övnings- och yrkesämnenas ställning i merithänseende kammaren har olika skolämnen ofta kommit på tal.

Vi har ofta sysslat med matematiken. Den har fått en bättre ställning, och förstärkningsanordningar har beslutats. I årets motionsflod finns, tror jag, inte mindre än sex motioner beträffande kristendomsämnet. Tidigare har kanske engelskan dominerat denna debatt; i vissa kretsar talar man i detta sammanhang t. o. m. om »engelska sjukan».

Det finns en särskild grupp ämnen som ofta omtalas, men man har ett intryck av att det stannar vid uttalade meningar i positiv riktning — jag tänker på de ämnen som i dagligt tal kallas övningsämnen. Denna uppdelning av ämnena i läroämnen och övningsämnen är, tror jag, ganska olycklig. Termen övningsämnen leder nämligen till en viss värdering; dessa ämnen anses inte lika fullgoda som läroämnena. Till övningsämnena räknas ju teckning, musik, slöjd, gymnastik och även hushållskunskap. Jag vill ge bara några exempel på övningsämnenas ställning.

Vid olika tillfällen har timantalet för dessa ämnen minskats på de olika skolornas schema. Vid flyttning till högre klass har skolämnena olika kompensationsvärde. Inom realskolan kompenserar t. ex. ett Ba i geografi eller historia, men för att ett övningsämne skall ha samma kompensationsvärde fordras högsta betyget, alltså A. Däri ligger en undervärdering av övningsämnena. I gymnasiet och i studentexamen har dessa ämnen inga kompensationsvärden. Ett Ba i vissa ämnen har kompensationsvärde, men när det gäller övningsämnena har inte ens betyget A något kompensationsvärde. Inte heller vid ungdomarnas fortsatta studier torde övningsämnena tillerkännas det värde man skulle önska, exempelvis vid inträde till högskolor och universitet. Men på detta område är det ytterligt svårt att döma, och därför vill jag inte ta upp den frågan.

Remissinstansernas yttranden delar sig faktiskt i två grupper, en grupp som ställer sig ganska likgiltig och en annan grupp som är, vill jag nästan påstå, entusiastisk för de tankar som framförts

i motionen. Musikaliska akademiens styrelse vill i alla delar livligt instämma i motionärernas yrkanden. Akademien för de fria konsterna säger på ett ställe: »Speciellt vill akademien understryka, att de ämnen, som förmedlar den estetiska fostran, inte på långt när uppnått en säker och av alla parter respekterad position i skolan.» Vidare säger akademien: »Det råder ingen tvekan om att de nämnda motionerna tar upp centrala frågor.» Slutorden lyder: »Akademien vill med största eftertryck instämma i den hemställda om skyndsamt utredning, vari de nämnda motionerna utmynnar.» Det är helt naturligt att de båda nämnda institutionerna intar en positiv ställning till motionerna.

En annan remissinstans som naturligtvis måste tillmätas mycket stor betydelse är kungl. skolöverstyrelsen. Den ställer sig mycket förstående till synpunkterna i motionen men säger att en utredning pågår. År 1955 gjordes en enkät vid läroverken, och man kan påstå att den gav majoritet för uppfattningen att övningsämnena borde få en mycket bättre ställning. Av 254 kollegier svarade 233 positivt. Under de följande fem åren har, såvitt jag kan förstå, ingenting av betydelse kommit från överstyrelsen i denna fråga, men det sägs att utredning pågår och att man räknar med att inom kort kunna framlägga konkreta förslag i ärendet. Jag noterar detta med tacksamhet och vill understryka, att det står »inom kort»; jag hoppas att det skall betyda åtminstone en kortare tid än fem år.

I utskottet har frågan blivit mycket positivt behandlad. Utlåtandet leder visserligen fram till att motionen skall avslås, men man säger att de problem som avhandlas i motionerna bör beaktas av skolberedningen och gymnasieutredningen. Utskottet säger t. o. m. att Kungl. Maj:t bör ha sin uppmärksamhet riktad på frågan, och det tycker jag var värdefullt att få höra. Jag kan alltså vid detta tillfälle mycket väl framföra mitt tack för utskottets och avdelningens behandling av motionen, liksom ett tack till avdelningens ordförande; vilken varit mycket positiv och till viss del skrivit

Om fördelning mellan olika huvudmän av kostnaderna för folkhögskolor m. fl. läroanstalter

utskottets motivering; dess värre har han också varit med om att avstyrka motionen. Kanske hade det varit möjligt att ge klämman en annan formulering, men jag skall inte hänga upp mig på den saken utan vill bara konstatera, att om man läser hela motiveringen får man ett intryck av att det så småningom skall kunna bli resultat. Det hoppas jag innerligt, och om ingenting sker kommer jag kanske tillbaka till frågan i annat sammanhang.

Herr talman! Jag skall i alla fall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Ett utskott kan ju inte begära mer, när motionären själv yrkar avslag på sin motion, och på den punkten är jag således tillfredsställd.

Jag vill försäkra att herr Källqvist och jag har samma uppfattning om det problem som här föreligger, men jag är, herr talman, kanske mera orolig än herr Källqvist för utvecklingen på detta område. Den nu sittande skolberedningen har bl. a. till uppgift att komma med förslag om nedskärning av veckotimantalet i våra läroanstalter, och det skulle förvåna mig mycket om inte denna nedskärning kommer att gå ut över övningsämnen. Här talas om kompensationsvärdet och liknande, men om timantalet för övningsämnena blir rätt avsevärt beskuret tror jag att det är mycket svårt att höja kompensationsvärdet av dessa ämnen. För egen del hoppas jag att ingen beskärning skall ske.

Jag vill citera vad skolöverstyrelsen har sagt i denna fråga: »En av skolans viktigaste uppgifter är att fostra samhällsdugliga medborgare. Att rätt avväga de olika skolämnenas roll i denna fostran är en ständigt aktuell fråga.» Det är så sant som det är sagt. Jag har emellertid, herr talman, inte kunnat underlåta att uttala min oro för vad som kommer att hända på detta område.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 183, i anledning av väckt motion om upphävande av viss tjänstgöringsskyldighet för professorerna vid tandläkarhögskolorna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om fördelning mellan olika huvudmän av kostnaderna för folkhögskolor m. fl. läroanstalter

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 184, i anledning av väckta motioner om fördelning mellan olika huvudmän av kostnaderna för folkhögskolor m. fl. läroanstalter.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström* (I: 179) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Gränö (II: 208), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder ägnade att möjliggöra reglering av huvudmannakostnader i förhållande till elevernas bostadsort, när det gällde folkhögskolor, lantmannaskolor, lanthushållsskolor m. fl. dylika läroanstalter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 179 och II: 208 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag skall fresta kammarens tålmod med att ta dess tid något i anspråk för att närmare redogöra för anledningen till den motion som jag har väckt.

Om man studerar Sveriges Landstings Tidskrift, februari numret 1960, finner man där en tabell som beträffande folkhögskolorna i landet utvisar rådande förhållanden inom olika län. Av densamma framgår bl. a. att det i Kalmar län finns

Ang. undervisning om de mänskliga rättigheterna

ett totalt antal platser vid landstingsägda skolor av 451. Antalet folkhögskolelever från länet vid samtliga folkhögskolor i landet är endast 423. De bägge landstingen har per elev en kostnad av 1 276 kronor. Dessa elevkostnader är mycket varierande. Man kan av samma tabell utläsa att kostnaderna i ett landstingsområde endast är 374 kronor per elev och i ett annat inte mindre än 1 945 kronor. Vad sedan gäller förhållandet mellan Kalmar läns norra landsting och dess grannlandsting — vilka jag i egenkap av ordförande i dels en folkhögskola, dels en lantmannaskola bäst känner till — finner man att norra Kalmar läns landsting i mycket hög grad bland de intagna eleverna på vederbörande läroanstalter har elever från annat område än sitt eget.

Jag vill i detta sammanhang understryka att det vore orimligt att i den fria undervisningsform som en folkhögskola representerar införa restriktioner, som skapar svårigheter för eleverna att fara över länsgränserna. Tvärtom tror jag att det är angeläget att den rörelsefrihet som på detta område av ålder har funnits kan bibehållas. Inte minst med anledning av farhågorna för att vederbörande landsting på olika vägar skall försöka begränsa elevtillströmningen till skolorna, med utgångspunkt från att man i första hand vill se till att de s. k. egna eleverna får utrymme vid vederbörande skolor, har jag, liksom min medmotiönär i andra kammaren, tänkt mig att man genom en uppdelning av huvudmanakostnaderna efter elevernas bostadsort skulle kunna nå fram till ett förhållande som möjliggör att rörelsefriheten för eleverna att söka sig till olika skolor oberoende av bostadsorten kan uppehållas.

Jag har velat anföra dessa synpunkter med anledning av vad som har sagts i motionen. Klart medveten om att jag inte har någon möjlighet att vinna kammarens bifall till min motion mot ett enhälligt utlåtande från statsutskottets sida, tillåter jag mig ändå påpeka att utskottets skrivning dess bättre inte är helt negativ. Man har tagit fasta på de

synpunkter som framförts av 1955 års lantbruksundervisningskommitté, som säger att kommittén avser att återkomma till denna fråga i sitt slutbetänkande. Det gäller således lantbruksundervisningsanstalterna. Beträffande dessa råder ju det förhållandet att cirka 80 procent av dem ägs och drivs av landstingen som huvudmän. När det gäller folkhögskolorna är, som alla vet, ungefär hälften landstingsägda och de övriga rörelseskolor.

Herr talman! Med anledning av det anförda och med hänsyn till att utskottet förutsätter att denna fråga kommer att tagas upp framdeles har jag, herr talman, inte något särskilt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 185, i anledning av väckta motioner angående anslag till byggnadsarbeten vid vissa yrkesskolor, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. undervisning om de mänskliga rättigheterna

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 186, i anledning av väckta motioner angående undervisning om de mänskliga rättigheterna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt-Wiberg* (I: 152) och den andra inom andra kammaren av herr *von Friesen* (II: 186), hade hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för en bättre undervisning om de mänskliga rättigheterna, sådana dessa angivits i den av FN:s generalförsamling antagna Allmänna förklaringen av den 10 december 1948.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 152 och II: 186 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. skolornas kristendomsundervisning m. m.

Fru SEGERSTEDT-WIBERG (fp):

Herr talman! Tillåt mig att göra några reflexioner i samband med statsutskottets utlåtande nr 186.

Utskottet är ense med oss motionärer om vikten av att de mänskliga rättigheterna ägnas uppmärksamhet i undervisningen. För det uttalandet är jag synnerligen tacksam, eftersom jag tror att det är nödvändigt att ständigt påminna om förklaringen om de mänskliga rättigheterna och att göra den så känd att människor griper efter den och lär sig respektera dess budskap. Alltjämt kommer, herr talman, täta meddelanden om hur förklaringen kränks. Skolbarn jagas på grund av sin hudfärg, folkgrupper förtrycks på grund av sin tro, antisemitismen gör sig märkbar och kommer till uttryck också här i landet samtidigt som ett insamlingsarbete har startats för att resa minnesmärke över de miljoner som omkom i Auschwitz' koncentrationsläger. Vi har förmånen att här i landet hysa några av dem som räddades därifrån, men vi kan inte befria dem från minnen som jagar dem så länge de lever.

I vår oro för nya kränkningar av de mänskliga rättigheterna har representanter för samtliga partier uppmanat regeringen att medverka till en fredlig lösning av den algeriska konflikten. Det torde också vara många i denna kammare, herr talman, som genom aktiva åtgärder medverkat i den aktion vilken på begäran av de förtryckta startats för att bojkotta sydafrikanska varor. För den aktionen har i dagarna varnats under hänvisning till de problem som kan uppstå för vår exportindustri. Sådana varningar uttalades också den gång man i Sverige protesterade mot de nazistiska förföljelserna.

Dagens varning visar endast hur oändligt svårt det är att få respekt för de tankar som uttrycks i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Svårigheten sammanhänger med att förklaringen i själva verket inte talar så mycket om rättigheter som om skyldigheter att respektera andra människor oavsett hudfärg, kön, ras eller religion.

Kunskapen om förklaringens ord måste nå varje generation och bli levande för den, så att ingen kommande generation riskerar att medverka till förföljelser av vilken typ det vara månne.

Det är därför som jag har dristat mig att ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för att ännu en gång understryka vikten av att förklaringen uppmärksammas i skolorna nu och i framtiden. Det är därför jag är tacksam för utskottets påpekande att förklaringen bör observeras i läroböckerna. Jag vill också vädja till skolberedningen att den håller förklaringen i minnet under sitt arbete med kursplanerna för framtidens skola.

Med dessa ord, herr talman, vill jag slutligen uttrycka min glädje över den enighet om värdet av att förklaringen om de mänskliga rättigheterna blir känd och spridd, vilken kommer till uttryck i utskottets utlåtande.

Häri instämde herrar *Mogård* (s), *Nestrup* (fp) och *Osvald* (fp).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. skolornas kristendomsundervisning m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 187, i anledning av väckta motioner om skolornas kristendomsundervisning m. m.

Utskottet hade till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 26) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 31),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 173) och den andra inom andra kammaren av herr *Staxäng m. fl.* (II: 193),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ringaby* (I: 377) och den andra

Ang. skolornas kristendomsundervisning m. m.

inom andra kammaren av herr *Hedin* m. fl. (II: 470),

dels en inom andra kammaren av herr *Hamrin* och *Nelander* väckt motion (II: 7),

dels en inom andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv m. fl. väckt motion (II: 348),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Gansmoe* m. fl. väckt motion (II: 349).

I motionerna I: 26 och II: 31 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid utarbetandet av anvisningar för kristendomsundervisningen liksom vid läroböckernas granskning hänsyn måtte tagas till att undervisningen och lärostoffet finge ett sådant innehåll, att eleverna ej blott finge vissa faktiska kunskaper utan att det även till dem förmedlades en positiv syn på den kristna livsåskådningen och dess betydelse för såväl den enskilda människan som för samlevnaden mellan människor.

I motionerna I: 173 och II: 193 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en översyn av undervisningsplanen för kristendomsundervisningen i rikets skolor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att motionerna I: 26 och II: 31, såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) att motionerna I: 173 och II: 193 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att motionerna I: 377 och II: 470 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4) att motionen II: 7 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

5) att motionen II: 348 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

6) att motionen II: 349 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Av de motioner, som nu föreligger till behandling och som alla gäller frågan om kristendomsundervisningen, skall jag bara tala om två, nämligen de likalydande motionerna nr 26 i första kammaren och nr 31 i andra kammaren. Den andra delen av hemställan i dessa motioner har redan behandlats av riksdagen och tyvärr avslagits. I första delen begäres att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att vid utarbetandet av anvisningar för kristendomsundervisningen liksom vid läroböckernas granskning hänsyn tages till att undervisningen och lärostoffet får ett sådant innehåll, att eleverna ej blott får visa faktiska kunskaper utan att det även förmedlas till dem en positiv syn på den kristna livsåskådningen och dess betydelse för såväl den enskilda människan som för samlevnaden mellan människor.

Denna begäran har utskottet besvarat med en hänvisning till 1957 års skolberedning. I direktiven för denna, av vilka det finns en sammanfattning i Kungl. Maj:ts proposition nr 106 år 1957, har visserligen departementschefen uttalat att han intet har att invända mot att utredningen inledes med undersökningar rörande skolans mål och uppgifter i nutidssamhället. Han anför vidare att ingående undersökningar företagits på 1940-talet av den då arbetande utredningen och att den nya utredningen bör beakta och ta hänsyn till de förändringar som nu väntas nå sin fulla utveckling. Men när man läser fortsättningen av direktiven finner man, att de dock mycket starkt inriktats på praktiska åtgärder och inte så mycket på att diskutera en del av de ideologiska motiv som bör ligga till grund för undervisningens utformning.

Det är möjligt att vad utskottet har sagt med hänvisning till denna utredning kan innefattas i de direktiv som givits för skolberedningen 1957. I varje fall vill jag konstatera att man efter det att riksdagen, som jag förmodar, bifallit statsutskottets utlåtande, får an-

Ang. skolornas kristendomsundervisning m. m.

ta att utredningen anser sig skyldig att också behandla dessa frågor.

Vi kan acceptera att vissa frågor som gäller kristendomsundervisningen utreds, men i själva målsättningen anser vi att det knappast är nödvändigt med någon utredning. Vi i centerpartiet har den uppfattningen att kristendomsundervisningens timantal och sådana frågor inte ensamma är avgörande för ett gott resultat. Det är lika betydelsefullt att kristendomsundervisningen utöver uppgiften att ge eleverna ett faktiskt kunskapsmått också ger dem en positiv inställning till kristendomen. Den kristna livsåskådningen — oavsett dess olika schatteringar — utgör med sin syn på människovärdet för vårt folk en omistlig etisk tillgång, vars tillvaratagande kräver skäligt beaktande även i skolundervisningen.

Statsutskottet har avfärdat motionen nr 31 med hänvisning till pågående utredning. Det hör dock observeras att motionen inte har begärt någon utredning, utan den har begärt att det vid utarbetandet av direktiv för kristendomsundervisningen skall poängteras att undervisningens uppgift bl. a. är att ge eleverna en positiv inställning till kristendomen. Under den tid utredningen arbetar får man väl förutsätta att det händer någonting på skolans område, och därför anser vi att de riktlinjer borde finnas som föreslås i motionerna.

Jag vill sluta med, herr talman, att hänvisa till att vi har syftat till att eleverna inte bara skall få vissa faktiska kunskaper vid kristendomsundervisningen utan att de också bör bibringas en positiv syn på den kristna livsåskådningen och dess betydelse såväl för den enskilda människan som för samlevnaden mellan människorna.

Med hänsyn till statsutskottets i någon mån positiva förslag skall jag inte framställa något särskilt yrkande utan nöja mig med den deklaration jag har avgivit om betydelsen av en positiv syn på den kristna livsåskådningen.

I herr Bengtsons yttrande instämde herrar *Ferdinand Nilsson* (cp), *Ernst*

Olsson (cp), *Robert Johansson* (cp), *Jonasson* (cp), *Sundin* (cp), *Pålsson* (cp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp) och *Axel Emanuel Andersson* (cp).

Fru *SVENSON* (cp):

Herr talman! Under årens lopp har kristendomsundervisningen vid ett flertal tillfällen diskuterats, och det är med oro jag ser hur kristna livsnormer och ideal föraktas, vilket ger tydligt utslag i den ökade hållningslösheten och ungdomsbrottligheten. Jag vill gärna vända mig till envar som intresserar sig för barnens och de ungas fostran och främst till dem som står i ansvarig ställning att allvarligt eftertänka — jag citerar några ord ur biskop Borgenstiernas herdebrev — om »vårt läge är sådant, att vi våga pruta på det uppväxande släktets möjligheter att få fostras under de tio budordens majestät».

Då det kommit till min kännedom att viss försöksverksamhet pågår i läroverken för att minska kristendomsundervisningen och göra morgonbönerna frivilliga, vill jag, eftersom jag hyser den uppfattningen att de kristna normerna är omistliga som grundval för människans andliga hållning och inställning till medmänniskorna och samhället i stort, uttala en allvarlig förhoppning att kristendomsämnet ej — jag citerar ännu en gång biskop Borgenstierna — »reduceras till ett litet undanträngt ämne, omgivet med många förbehåll» eller göres så »objektivt», så »kristet substanslöst som möjligt, ett sysslande med något, som icke angår de undervisade i deras nu och deras framtid — då är det ingen kristendomsundervisning alls».

En fråga i sammanhanget gäller om normbildningen och om kristendomsundervisningen skall bedrivas konfessionslöst eller ej. Från många håll har uttalats att nutida hållningslöshet hos en del ungdomar till stor del bottnar i en brist på normer för handel och vandel och för samvaron människor emellan.

Är detta inte en följd av att de kristna normerna tagits bort? Och har de

Ang. skolornas kristendomsundervisning m. m.

kristna normerna ersatts med andra? Det har sagts att om kristendomsundervisningen skulle ge en positiv syn på kristendomen som religion, skulle andra trosbekännare ogilla detta. Delvis är det kanske rätt, men jag tror inte att någon anser det riktigt att de kristna normerna slopas, utan att några andra normer ges de unga.

Jag har, herr talman, med detta endast önskat framhålla att de kristna normerna är goda riktlinjer även för nutidsmänniskan.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag är motionär i denna kammare, och herr Staxäng har burit fram samma motion i andra kammaren. Jag skall be att helt kort få instämma i alla de synpunkter av positiv art som de föregående talarna framfört.

Utskottet har blivit enigt om att alla de väckta motionerna skall hänskjutas till pågående utredning. När jag läste utlåtandet kunde jag dock inte låta bli att tycka att utskottet kunde ha kostat på sig någon reflexion med anledning av alla motionerna, ett ord på vägen så att säga, när frågorna hänskjuts till skolberedningen. Jag vet att flera ledamöter i avdelningen liksom i utskottet i övrigt de facto är positivt inställda till de frågor det här gäller. Därför hoppas jag för min del att, när den utredning till vilken motionerna har hänvisats tar upp dessa frågor, man också tar hänsyn till de synpunkter som kommit fram i motionerna. Jag har även personligen vid flera tillfällen framhållit vikten av att kristendomsundervisningen inte skjutes undan från skolschemat utan fastmera att denna undervisning utvidgas i möjligaste mån.

Jag har, herr talman, för närvarande intet yrkande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Med jämna mellanrum får statsutskottet motioner av liknande art, och det är ju inte ägnat att förvåna. Jag tror vi är ganska överens om det vä-

sentliga i dessa frågor, men, herr talman, på en punkt kan jag inte vara överens med en av dem som framfört synpunkter här. Det gäller det där ständiga klankandet på vår tids ungdom.

Herr talman! Har det inte varit så sedan århundraden tillbaka att man har anklagat sin tids ungdom? Men, handen på hjärtat, mina damer och herrar, var de unga på vår tid bättre än nutidens ungdom? Jag vågar svara ett bestämt nej på den frågan. Vad är det som gör att vi nu fäster oss mera vid vad som händer? Jo, det är att tidningarna numera på ett helt annat sätt än man gjorde för fyrtio eller femtio år sedan beskriver vad som händer och sker. Det är orätt att på det sätt som sker slå ned på vår tids ungdom. Dess bättre är det nog en ytterst liten procent av en årskull som bär sig illa åt. Gör man en undersökning skall man glädjande nog finna att det är en mycket liten procent. Det är vi väl allesamman glada över. Jag tror inte att vi vinner ungdomen genom den attityden att vi ständigt klagar på den. Vi bör även på detta område se objektivt på tingen, undersöka hur det ligger till, förklara och upplysa om det verkliga förhållandet.

Den nu sittande skolberedningen — som inom parentes sagt har en allt annat än lätt uppgift — kommer ju också att ta hänsyn till dessa ting, bland annat när utredningen kommer in på frågan om ämnenas fördelning på arbetsveckans schema. Det blir inte lätt för utredningen, men om vi verkligen vill vad vi säger oss vilja — nämligen åstadkomma bättre förhållanden på detta område — tror jag att vi får lägga om kursen. Vi får inte bara klanka på ungdomen utan måste se på sakerna som de är och även ge erkännande åt dem som verkligen arbetar i positiv riktning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag skall bara helt kort be att få instämma med herr Näsström. Jag tror att det är en fullkomligt felak-

Ang. skolornas kristendomsundervisning m. m.

tig uppläggning av problemen när man börjar klanka på ungdomen och säger att den är så förfärlig. Jag tror med all rätt att vi på vår tid inte var ett dugg bättre, men vi hade inte så många fres-telser, så många möjligheter att ge ut-lopp för vårt okynne i olika avseenden. Men just därför att fres-telserna nu är så mycket större, är det en fullkomligt opsykologisk, en oriktig uppfostringsme-tod att mer och mer skära ned kristen-domsundervisningen och över huvud ta-get uppfostran i detta hänseende. Vi ha-de dock — och det tror jag herr Näs-ström kan hålla med mig om — på ett helt annat sätt en grund att stå på. Vi var uppfostrade annorlunda — för att fatta mig kort — i kristen anda och det var oss till hjälp och är kanske till hjälp i fortsättningen. Men just därför att fres-telserna nu är större liksom möjligheter-na att göra otyg, behövs det ju inte mindre utan mera undervisning och en mera fast grund att stå på. Det är därför som vi är så ivriga att gång på gång föra fram de synpunkter som jag här an-fört.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jag har ingenting att in-vända emot vad herr Näsström sade be-träffande ungdomen. Jag har samma upp-fattning som han, att det inte tjänar myc-ket till att bara klanka på ungdomen. Huruvida den är bättre eller sämre än gångna tiders ungdom kan man i vissa avseenden konstatera, ty vi har ju i stati-stiken fastslagit att ungdomsbrottslighe-ten ökat. Men jag måste samtidigt fram-hålla att ökningen går i samma takt för brottsligheten över huvud taget i vårt land. Ungdomsbrottsligheten företer inte någon större stegring än brottslighe-ten i allmänhet.

Det är emellertid att observera att sprit-en är en av de stora orsakerna till alla de företeelser bland ungdomen som vi inte anser önskvärda. 1944 års nykter-hetsutredning konstaterade att den för-eningsanslutna ungdomen — inte bara den som är ansluten till nykterhetsor-ganisationerna utan föreningsansluten

ungdom över huvud taget — var betyd-ligt bättre i nykterhetsavseende än den ungdom som inte tillhörde någon som helst organisation. Detta bör vi beakta. Det finns en mycket stor grupp av ung-dom som är ansluten till de kristna sam-funden. Vi måste i detta sammanhang konstatera att den ungdom som har en sådan positiv inställning till kristendo-men inte är den ungdom som företar sig de saker som vi har anledning klandra i samhället. Därför måste det förhålla sig på det sättet, att en positiv inställning till kristendomen är en värdefull tillgång i kampen för att vi skall få ungdomen så god som möjligt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Vi som gick i skolan när seklet var ungt fick ju rätt mycket kristendomsundervisning, och det var väl intet ont i det. Men vem av oss vill slå sig för sitt bröst och säga: »Hurra så bra vi blev!» Är det på det sättet? Jag tror inte det, utan man måste se denna fråga i dess stora sammanhang.

Jag skulle inte på något sätt vilja för-neka värdet av det som har sagts här. All etisk fostran har sin betydelse. Det är inte fråga om annat. Men vi som under många år har arbetat t. ex. inom barna-vårdsnämnder och liknande har nog gjort en del erfarenheter, som inte stäl-ler denna fråga enbart i en god belysning. Jag tror att många har fått samma upp-fattning som jag på detta område. Det kan bli för mycket av det goda också. Vi har dock upprepade fall där det visat sig att ungdomar från kristliga hem, verkligt kristliga hem, blivit immuna mot detta. Det förhåller sig på det sättet.

Det är ju den lyckliga medelvägen, som vi skall söka, och jag tror inte att det råder några verkligt delade mening-ar mellan oss i det avseendet, men jag tycker vi skall vara rätt försiktiga när vi bedömer denna sak. Vi vet att det finns länder som icke har kristendomsunder-visning i sina skolor utan där denna sak ordnats på annat sätt. Jag vill inte ett ögonblick påstå att man där lyckats säm-re. Resultatet kan bero på andra fakto-

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

rer också. Man måste se saken i dess stora sammanhang. Det hindrar inte att man bör göra allt som kan göras för att på ett gott och värdigt sätt leda och fostra vår ungdom. Varje åtgärd som göres på detta område har sin utomordentligt stora betydelse.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 188, i anledning av väckt motion om samarbete med Finland angående utbyggnaden av högskolan i Umeå och universitetet i Uleåborg, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Det är uppenbart att det nu finns vissa ungdomsgrupper, vilkas beteende är sådant att det inger allvarliga farhågor. Det är vi nog alla ense om. Jag vill dock betona att den gruppen av ungdom är procentuellt sett ganska liten i jämförelse med det stora antal ungdomar som iakttar ett mycket exemplariskt uppförande. Ungdomen har å andra sidan alltid varit föremål för kritik. Men det kan ju ha varit vissa variationer. Jag vill här citera vad en av sin tids största tänkare, nämligen Sokrates, anförde om sin tids ungdom. Han sade:

»Vår ungdom älskar ingenting annat än lyxen och lättjan. Unga män och kvinnor uppför sig sämre än någonsin tidigare. De föraktar varje auktoritet och hyser ingen respekt för åldern. Vår tids barn har blivit tyranner över oss. De reser sig inte ens om en äldre person träder in i ett rum, de är uppkäftiga emot sina föräldrar och andra, de stör varje hyfsat samtal mellan vettiga människor, de har dåliga matseder och har blivit till sina lärares skräck.»

Detta skrev Sokrates på sin tid, och jag tycker att det är mycket av dessa problem beträffande ungdomen som återkommer just i dag. Det är klart att man i vår tid kan ha sina betänkligheter, som jag nyss sade, men vi ställer väl hoppet till de stora ungdomsgrupper som ändå inte kan sägas vara av detta slag! Å andra sidan är det givet att ungdomen behöver normer och vägledning, inte minst i vår tid som i mångt och mycket är anorlunda än Sokrates' tid. Det är det vi strävar efter att ge den.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 159 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 13 maj 1960, föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande m. m., som departementschefen förordat.

I Kungl. Maj:ts förslag angavs principiella riktlinjer för utbyggandet av den högspecialiserade kroppssjukvården i riket. Vissa specialiteter hade ansetts vara av den kvalificerade natur, att de borde anordnas regionvis. Till sådana regionspecialiteter hänfördes enligt förslaget neurokirurgi, neurologi, thoraxkirurgi, plastikkirurgi, urologi, barnkirurgi, radioterapi, dermatologi och reumatologi samt viss kardiologisk verksamhet. Vidare hade föreslagits, att s. k. käkcentraler och behandlingsenheter för konstgjord njure skulle anordnas på regionplanet. Laboratorieorganisationen och vissa serviceorgan vid regionsjukhusen berördes även.

För regionsjukvården hade riket föreslagits skola indelas i sju regioner med regionsjukhus i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund-Malmö, Göteborg, Örebro och Umeå. Vissa specialiteter förut-sattes dock tills vidare icke skola utbyggas i Linköping och Örebro.

För regionsjukhusens dimensionering och utbyggnad hade lämnats vissa mera

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

allmänna synpunkter till ledning vid huvudmännens planläggning. Totalt beräknades utbyggnaden kräva omkring 1 700 nya vårdplatser vid regionklinikerna. Överslagsvis hade beräknats, att ytterligare drygt 200 läkare och omkring 500 sjuksköterskor skulle bliva erforderliga i den utbyggda organisationen.

De s. k. riksplatserna vid karolinska sjukhuset hade föreslagits skola avvecklas i samband med regionsjukvårdens utbyggande och vid ett inordnande av sjukhuset i Storstockholms sjukvårdsorganisation. Bestämmelserna för patienters intagning vid och remiss till de statliga undervisningssjukhusen avsåges bliva anpassade till de kommunala huvudmännens intagnings- och remissregler.

Utbyggnaden av regionsjukvården hade beräknats draga en kostnad av i runt tal 200 miljoner kronor. Dessa kostnader förutsattes i princip skola bäras av huvudmännen utan statsbidrag. Särskilda skäl ansåges dock motivera, att staten lämnade bidrag med 25 procent av kostnaderna för uppförande och utrustning av nya regionkliniker för radioterapi.

För samordning av planläggningen och utbyggnaden av regionsjukvården hade föreslagits att ett särskilt organ skulle tillkomma med representanter för staten och de kommunala huvudmännen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Jacobsson m. fl.* (I: 696) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiklund m. fl.* (II: 856), hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 159 måtte beakta vad i motionerna anförts.

Motionärerna hade ansett det erforderligt, att statligt stöd i lämplig form lämnades Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens läns landsting för att utbyggnaden av regionsjukhusets resurser i fråga om specialistvården skulle kunna ske i den takt som förutsattes.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte godkänna de riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande som förordats av chefen för inrikesdepartementet i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 13 maj 1960;

II. att motionerna I: 696 och II: 856 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Näsström, Gillström, Axel Johannes Andersson, Sundin, Åkerström, Jansson* i Kalix, *Gustafsson* i Skellefteå och *Larsson* i Hedenäset, vilka ansett, att till utskottets yttrande rörande kostnaderna för utbyggnaden av regionsjukvården bort fogas ett tillägg av följande lydelse:

»Utskottet vill emellertid inte utesluta möjligheten av att det framdeles i något fall kan visa sig nödvändigt på grund av förhållandevis höga kostnader för regionsjukvårdens ordnande eller andra speciella skäl att överväga ett statligt stöd exempelvis genom räntefria lån med relativt lång amorteringstid eller genom annan lämplig stödåtgärd.»

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! Allmän enighet torde råda om att det förslag till regionsjukvårdens ordnande, som framgår av det föreliggande utskottsförslaget, måste hälsas med allmän tillfredsställelse. Viktiga avsnitt av modern sjukvård kommer inom den närmaste tioårsperioden att tillgodoses till patienternas fromma.

Trots den enighet som råder kan dock invändningar riktas mot den fördelning i kostnadshänseende som ett bifall till utskottsförslaget innebär. Den ledande principen, att huvudmännen skall svara för kapital- och driftkostnader, kan inte helt godtas. Propositionens målsättning är att regionerna skall omfatta en befolkning om cirka en miljon invånare. Av naturliga skäl kommer då Umeåregionen, som har en väsentligt lägre folkmängd, i en avsevärt sämre ställning än övriga re-

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

gioner inom landet. Kostnaden per 1 000 invånare blir för denna region alltså väsentligt högre än på andra håll. Inom de nordliga delarna av landet är även byggnadskostnaderna enligt byggnadskostnadsindex avsevärt högre än på andra håll. Det kan nämnas att om siffran för Västerås, som har riksmedeltalet, sättes till 100, så blir siffrorna för Umeå 108 och för Malmö 88 — alltså en prisskillnad om 20 procent. Om ett regionsjukhus kommer att kosta 25 miljoner kronor, betyder det en fördyring i norr med 5 miljoner kronor jämfört med kostnaden i Malmö.

Vidare betyder glesbygdspöblemet i Norrland, att såväl landsting som kommuner tvingas hålla en utdebitering som är den högsta i landet. Resultatet härav har blivit att progressiviteten i skattehänseende numera slagit starkt igenom även på det kommunala planet. Principen att denna skatt skall vara procentuell håller inte längre. Formellt är skatten lika, men reellt är den mycket varierande. Därmed har också talet om »fördelning efter bärkraft» blivit i många stycken ett uttryck utan praktiskt värde.

En annan omständighet som bör beaktas är att utskottet understryker önskvärdheten av ett nordiskt samarbete beträffande det nordligaste regionsjukhuset. Om denna förnuftiga tanke kan realiseras borde riksdagen vid dagens beslut ställa i utsikt ett kommande positivt ekonomiskt stöd. De landsting som kommer att stå för huvudmannaskapet för detta sjukhus är säkert villiga att bereda plats för patienterna från såväl nordnorge som norra Finland för specialistvård. Men rimligen bör detta ej anses vara en angelägenhet enbart för Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands läns landsting.

Lösningen av andra stora frågor på sjukvårdens område anmäler sig i detta sammanhang. Frågan om huvudmannaskapet för vården av mentalt sjuka samt provinsialläkarväsendet ligger i stöpsleven. Landstingen får vara beredda. Hur blir det med ekonomin? Uppgjorda prognoser på länsplanet visar redan nu på skrämmande siffror. Staten måste

ekonomiskt utjämna, så att bördorna fördelas någorlunda lika i vårt land.

Sverige har nyligen beskyllts för att undertrycka en folkminoritet, nämligen lapparna eller samerna. Vi som bygger och bor i övre Norrland vet att påståendet är löjligt och helt utan underlag. Vi tycker däremot att landsdelen som sådan understundom icke får del av den rättvisa som den har gjort sig förtjänt av. Våra enorma rikedomar, skogen, vattenet och malmen, är väsentliga inslag i hela vårt lands ekonomi. Romantik, som kan ligga i att bo exempelvis i Lappland — norrskenets, renarnas och samernas land — kan i och för sig vara trivsamt men innebär icke trygghet.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtan- det fogade reservationen av herr Näsström m. fl.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det stänk av romantik, som herr Sörlin fick med när han talade för reservationen, skall jag inte på något sätt yttra mig om. Men jag skall, innan jag ger mig in på hans inlägg och på reservationen, yttra mig något litet om den stora fråga vi nu står inför att avgöra. Det är inte lämpligt att vi sud- dar ut det betydelsefulla i det ärende som vi nu skall behandla, genom att ge oss in på en detaljfråga som, ehuru i och för sig viktig, dock icke utgör själva huvudfrågan.

1956 begärde ju riksdagen på förslag av statsutskottet en förutsättningslös utredning angående den ytterligare utbyggnad av sjukvården som vi skulle ha här i landet. Vi hade nämligen den uppfattningen att kostnaderna höll på att svälla ut så att det blev rätt besvärligt för landstingen i deras egenskap av huvudmän för kroppssjukvården. På grund av den enorma ökning av behovet av sjukvård, som är en följd av standardförbättringen och av framstegen på vetenskapens och medicinens område, kom ju kraven från medborgarnas sida på bättre sjukhus, fler läkare att oupphörligt stegras. Man var medveten om att

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

det inom varje landsting inte fanns möjligheter att ha alla dessa exklusiva specialiteter som människorna efterfrågade. Efter mycket noggranna utredningar och efter förhandlingar mellan landstingen å ena sidan och inrikesdepartementet å andra sidan kom man ju fram till att en möjlighet var att lösa detta på ett förnuftigt och ekonomiskt sätt genom en regionsjukvård, där vissa av de dyrbaraste och exklusivaste specialiteterna skulle finnas på ett begränsat antal ställen. Man stannade så småningom för ett antal av sju regionsjukhus — det var de fem undervisningssjukhusen i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, och dessutom skulle det bli regionsjukhus i Linköping och i Örebro.

Detta förslag måste ju innebära en avsevärd förbättring för landstingen men framför allt en avsevärd förbättring för den vårdsökande allmänheten. Det är ju närmast för den som man upprättat våra sjukhus och söker ordna det hela så bra som möjligt. Att detta förslag som nu ligger på riksdagens bord är ett principförslag är väl alla medvetna om. Det gäller att slå fast att man skall ha denna regionsjukvård. Men därmed är inte sagt att detta omgående skall genomföras. Alla är väl medvetna om att det kommer att ta sin tid. Man räknar med att det behövs drygt 200 nya läkare och omkring 500 sjuksköterskor och att — såsom man nu ser det — utbyggnaden kommer att dra en kostnad av omkring 200 miljoner kronor. Men genom att besluta denna princip har man en mall att arbeta efter, och det är väl i vart fall det väsentliga.

Inom statsutskottets tredje avdelning har vi varit fullkomligt eniga om att tillstyrka propositionen, och statsutskottet i sin helhet har varit lika enigt när det gäller själva principen. Det är först beträffande de framtida kostnaderna som det föreligger en avvikelse. Det märkliga var ju att den proposition som lades på riksdagens bord redan i maj månad inte kom — såsom en del trodde — att föranleda en ström av motioner. När motionstiden hade utgått fanns det bara ett motionspar. Dessa motioner var under-

tecknade av representanter från översta Norrland, och i motionen påtalades de höga landstings- och kommunalskatter som uttogs i det nordligaste Sverige. Motionerna slutade med yrkandet att riksdagen skulle ta hänsyn till detta.

I utskottet har ingen yrkat bifall till motionerna. Däremot har avgivits en reservation, i vilken hemställes att det om det framdeles är nödvändigt på grund av förhållandevis höga kostnader för regionsjukvårdens ordnande skall övervägas ett statligt stöd exempelvis genom räntefria lån med relativt lång amorteringstid eller genom annan lämplig stödåtgärd — det är på den punkten utskottet har delat sig.

Vi har inom majoriteten varit rädda för att gå med på denna formulering, beroende på att vi aldrig vet vart denna väg kan leda hän. Dessutom är vi medvetna om att just regionsjukvården måste för landstingen bli billigare än om de inte hade den. Departementschefen har i propositionen framhållit att huvudmännen i princip har vårdskyldighet enligt sjukhuslagen beträffande all sluten vård utom på mentalsjukhus, oavsett graden av vårdens exklusivitet. Men för de enskilda huvudmännen måste ju samarbetet på regionplanet antas leda till lägre kostnader än om huvudmännen var för sig har sört för vården. Det är detta som gjort att vi i varje fall just nu inte velat vara med om en utvidgning som kan innebära att vi binder oss för kostnader om vilka vi inte vet varthän de leder.

Nu är det sant att regionerna inte har kunnat bli lika stora — man har inom utredningen räknat med att varje region skulle omfatta ett befolkningstal av minst en miljon. Det gick inte, utan några av dessa regioner har fått ett lägre befolkningstal — bl. a. Umeåregionen men även Örebroregionen. När man nu har år på sig att arbeta på detta kan man ju under de år som stundar få erfarenheter som visar att eventuellt majoriteten har fel eller att reservanterna har fel. Vi har inga erfarenheter i detta avseende i dag. För oss som står bakom statsutskottets utlåtande har det varit an-

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

geläget att få ett beslut om regionsjukvården som vi tror skall vara till gagn för den vårdsökande allmänheten och bli billigare för landstingen — det är det väsentliga — och så får vi vänta beträffande kostnaderna tills den dagen kommer. En del har sagt under hand att det vore rimligt med statsbidrag på dessa områden, men vi anser att statsbidragsfrågorna inte skall lösas på denna väg, inte i anslutning till detta principbeslut.

Herr Sörlin förmenar att de nordliga delarna av landet skulle vara missgynnade och eftersatta, och jag förstår honom. Var man än bor i Sverige, tycker man ibland att man har blivit illa behandlad av myndigheter och institutioner. Övre Norrland är, som herr Sörlin sade, i mångt och mycket en rik del av vårt land, men det kan man inte dra in i denna debatt och göra till en stor fråga. Därför har vi intagit den ställning vi valt inom utskottets majoritet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr SÖRLIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Till vad utskottets talesman här anfört vill jag erinra om att det sker betydande ting i norr numera. Det är en högskola under utbyggnad i Umeå. Den högskolan kostar landstinget enorma belopp, men det är kostnader som vi är beredda att ta. Det är ingen av oss som ångrar de utgifter vi gör på det området, ty vi är medvetna om att skall vi i Norrland över huvud taget kunna hävda oss i framtiden måste vi ha samma ting där som man har på andra håll i landet.

När det gäller specialistvården, som det närmast är fråga om i samband med regionsjukvården, är det uppenbart att den del av landet som har en väsentligt lägre befolkningssiffra får en betydligt högre kostnad, men människorna däruppe behöver i alla fall samma möjligheter att få modern sjukhusvård som man har på andra håll i landet.

Jag vill erinra om att kostnaden för utbyggande av regionsjukhuset i Umeå kommer att röra sig om cirka 40 kronor

per invånare. Motsvarande kostnader för de flesta regionsjukhusen i landet är bara hälften. Det är en betydande skillnad, som enligt min mening riksdagen inte kan helt komma ifrån.

Vad jag här sagt om Norrland skall inte betraktas som något »skri från vildmarken», tvärtom. Vi som bor däruppe är medvetna om att vi bor i en del av landet, där vi har det utomordentligt bra i många avseenden och där de allra flesta av oss gärna vill stanna kvar om vi kan få de utkomster vi behöver och den sjukvård och de andra anordningar som man har i landet i stort.

Vad skulle då hindra denna kammare att i dag fatta ett beslut som överensstämmer med reservanternas yrkande? Ett sådant beslut innebär för dagen inget ekonomiskt engagemang i form av något visst antal kronor. Men det skulle innebära ett löfte för framtiden till de landsting som skall ordna regionsjukhus, att om de finner att kostnaderna blir av en storleksordning som de inte rimligen kan bära, har riksdagen i dag på förhand velat acceptera tanken på ett stöd.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte mycket att tillägga. Så rörande och delvis sentimentalt som herr Sörlin lägger upp saken kan man få det intrycket att om icke riksdagen i dag godkänner reservationen skulle det bli omöjligt för övre Norrland att få denna regionsjukvård på sätt som är tänkt. Men så är det ju inte. Här gäller det att besluta i princip. De detaljfrågor som rör statens eventuella stöd får vi ta upp när den dagen kommer, då vi ser vad som behövs, och vi har möjlighet att då eventuellt besluta därom.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! De riktlinjer, som inrikesministern dragit upp för regionsjukvården, är i huvudsak värdefulla och

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

bra när det gäller utbyggnad av den specialistvård som inte kan ordnas på länsplanet. Jag är övertygad om att huvudmännen i stort sett skall kunna följa de riktlinjer som har dragits upp, men jag vill ändå säga några ord på ett par speciella punkter.

Den första gäller de geografiska gränser som här har skisserats. Jag är inte alldeles hundra procentigt övertygad om att det varit nödvändigt att absolut hålla på speciella regiongränser. Jag tror att man hade kunnat göra dem litet mera diffusa. Vad jag här närmast skulle vilja säga är att jag hoppas att man inte skall behöva vara så noga när det gäller att hänvisa patienter till ett sjukhus som ligger utanför den region som de tillhör. I vissa sammanhang kan det vara ytterst värdefullt om det finns möjlighet för vederbörande läkare att remittera till ett annat regionsjukhus.

Framför allt skulle jag dock vilja säga några ord om kapitalförsörjningsfrågan. En av de största svårigheterna när det gäller att klara detta program är att skaffa kapital för att bygga dessa stora sjukhus. Utredningsmannen generaldirektör Engel har föreslagit, att det skulle ställas räntefria lån till landstingens förfogande, men det har departementschefen inte velat vara med om. Jag har i och för sig ingenting att säga om detta, ty jag tror det kan vara riktigt att man bibehåller principen att landstingen, som är huvudmän för den somatiska sjukvården, också skall svara för kostnaden när det gäller regionsjukvården. Men om de olika landsting som skall ingå i de speciella regionerna skall satsa kapital till uppbyggnad av regionsjukhusen, är jag ganska övertygad om att det kommer att uppstå mycket stora svårigheter.

Det har inom Landstingsförbundet tillsatts en särskild kommitté som sysslat med frågan om hur kostnaderna skall fördelas mellan landstingen. Vi har varit överens om att det vore ytterst värdefullt om vårdlandstingen i detta sammanhang fick tillfälle att med statens medverkan utge obligationslån för att därigenom möjliggöra en utbyggnad.

Det har från vederbörande myndigheters sida ställts i utsikt att en sådan medverkan skall ske och att man skall ge vårdlandstingen tillfälle att ge ut sådana obligationslån. Detta innebär inte i och för sig att gästlandstingen skall slippa kostnaderna. Det är alldeles självklart att kapitalkostnaderna skall slås ut på de olika vårdtagarna. Det är närmast fråga om att hitta en lämplig fördelning av kostnaderna, och man får framför allt försöka se till att ordna en lämplig kostnadsställesbokföring för att klara denna sak.

Jag vill mycket starkt poängtera att om det här programmet skall kunna genomföras måste statsmakterna medverka till kapitalanskaffningen genom att möjliggöra för vårdlandsting och landstingsfria städer som skall svara för dessa kapitalkostnader att ta upp erforderliga lån för att bygga ut regionsjukhus.

Jag kan inte riktigt dela herr Sörlins uppfattning i fråga om undantagsregler för Umeåregionen. Jag tror att vad som är väsentligt när det gäller framför allt Umeåsjukhuset och även andra undervisningssjukhus är att få en rättvisare fördelning av statens andel av kostnaderna för undervisningen. Alla känner till att man från Västerbottens läns landsting kanske har varit för välvillig när det har gått att träffa avtal med staten på denna punkt. Av det skälet har också Umeåsjukhuset och Västerbottens läns landsting ett betydligt sämre statsbidrag för undervisningen än vad övriga undervisningssjukhus har. Förhållandet är också det att främst karolinska sjukhuset och Lunds undervisningssjukhus har de bästa avtalen med staten. Jag tycker det borde vara naturligt att statsmakterna hade likadana överenskommelser med samtliga undervisningssjukhus, så att man inte behövde hålla på med någon form av auktionering när det gäller att få fram uppgörelserna. Här bör man alltså från Västerbottens sida se till att få samma avtal med staten som karolinska sjukhuset och även Lunds sjukhus har fått. Detta bör naturligtvis även gälla de andra undervisningssjukhusen i landet.

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

Herr talman! Jag ville endast anföra dessa synpunkter och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att det i pressen på många håll den senaste tiden gjorts gällande att den planering av regionsjukvården som i dag ligger på riksdagens bord skulle vara en för sjukvårdshuvudmännen mycket dyrbar historia. Liksom avdelningens ordförande vill jag här bestämt understryka att detta så långt ifrån är fallet att den föreslagna planeringen i stället måste för sjukvårdshuvudmännen innebära en väsentlig reducering av kostnaderna.

Att den högspecialiserade sjukhusvården blir dyrbar är självklart. Den måste så bli dels på grund av dyrbar instrumentutrustning och de särskilda vårdanordningar som måste skapas, dels ock på grund av att den är så personalkrävande, speciellt när det gäller den högkvalificerade personalen, nämligen läkare och sjuksköterskor.

Å andra sidan skulle jag vilja se den landstingsman eller stadsfullmäktigledamot som inte vill på allt sätt medverka till att han, hans anhöriga eller övriga invånare i hans stad eller bygd skall i händelse av sjukdom och olycksfall få den mest kvalificerade sjukvård som står att uppbringa och som den vetenskapliga och praktiska forskningen kan åstadkomma. Det är ju denna levande princip som har åstadkommit vår kropps sjukvårds för närvarande så höga standard. Jag tror inte att någon vill riva ned den. För att realisera detta i dagens läge fordras, att var och en, oberoende av var han bor, skall kunna komma i åtnjutande av den högkvalificerade sjukhusvårdens särskilda resurser. Antingen måste då varje sjukvårdshuvudman ordna denna sjukvård för sig själv eller också organisera den genom samarbete. Det senare måste bli billigare. Billigast naturligtvis om samarbetet sker efter nogsam och god planering. Det är ett förslag

till sådan planering som vi i dag har framför oss på våra bord.

Jag anser därför inte att det är realistiskt att ta denna proposition såsom utgångspunkt för tanken på statsbidrag i en eller annan form till sjukvården, något som underförstås i reservationen. Jag har fullt klart för mig att det är besvärligt i norrlandslänen. Jag har klart för mig att kostnaderna för universitetet i Umeå har blivit mycket höga för Västerbottens läns landsting. Men det är en sak som bör regleras i annan ordning, som föregående ärade talare nämnde.

En annan fråga är om vi när det gäller den högkvalificerade sjukvården bör få till stånd ett samarbete över landets gränser, över Nordkalotten, över Sverige, Finland och Norge. När den frågan blir aktuell får den tas upp i den ordningen, inte i dag. Motiveringen att med denna proposition som utgångspunkt diskutera frågan om statsbidrag av en ny typ är ej bärande.

Ytterligare tvenne punkter vill jag här beröra.

Utskottet har skrivit längst ned på sidan 46 och överst på sidan 47: »Till följd av den medicinska vetenskapens snabba utveckling är det angeläget, att kretsen av regionspecialiteter anpassas efter de ändrade behov som kan bli aktuella och att planeringen av regionssjukhusen under deras successiva utbyggnad modifieras i enlighet härmed.» Detta vill jag kraftigt understryka. Det är ju inte bara den medicinska vetenskapens framsteg utan även den fysiska och kemiska vetenskapens samt kärnforskningens vidare rön som är och kommer att bli av största betydelse för den praktiska sjukvårdens utveckling.

Vi behöver bara se på de »knivlösa» protonstråleoperationerna som för närvarande utförs mot vissa hjärnsjukdomar — de kommer säkerligen om några år att högst väsentligt ha revolutionerat neurokirurgiens utveckling. Jag kan också nämna, att den dyraste specialitet som vi har i dag, nämligen behandling med konstgjord njure, ser ut att tack vare en ändrad konstruktion, som under de senaste veckorna har prövats här

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

i Stockholm, kunna radikalt förbilligas. I framtiden kommer vi säkerligen att se en mängd sådana förändringar.

Under 1960-talet, under vilket regionsjukvårdsplaneringen beräknas vara genomförd, kommer denna utveckling att medföra stora förändringar framför allt i den högspecialiserade sjukhusvården. Det är givet att man måste ta hänsyn därtill och göra en flexibel och ackomoderbar planering med jämkningar efter förändringarna i situationen. Gränsdragningen mellan regionspecialiteter och länspecialiteter kan aldrig bli definitiv.

Den andra punkten, jag vill beröra, är att regionplaneringen är synnerligen förmanlig med hänsyn till den vetenskapliga forskningens och den medicinska undervisningens intresse. Fem av de sju regionsjukhusen är samtidigt undervisningssjukhus, och de två återstående blir sannolikt i fortsättningen på ett eller annat sätt engagerade i läkarutbildningen, antingen det sker genom fortbildningskurser eller på annat sätt.

För att säkerställa dessa sjukhus behov av för undervisningen tillräckligt klientel kommer regionfördelningen av de sjuka att bli avsevärd betydelse. Vi kommer även att mindre behöva riksplatser — det besvärliga tvistefrågan mellan stat och kommun, som under åren åstadkommit så många mindre resultatrika förhandlingar. I propositionen anvisas nämligen en framkomlig väg för det samarbete som trots genomförd regionindelning fortfarande kommer att bli nödvändigt och önskvärt i vissa situationer och för vissa forsknings- och sjukvårdsproblem. Den anvisningen tror jag i framtiden kommer att bli av stort praktiskt värde.

Den föreslagna utbyggnadstidens längd synes mig även innebära en möjlighet för berörda landsting och städer att moderera utbyggnaden med hänsyn till att belastningen på sjukvårdshuvudmännens ekonomi inte skall bli alltför fluktuerande utan mera jämnt kunna fördelas på olika år, liksom med hänsyn till det andra mycket viktiga problemet, nämligen tillgången på läkare och sjuksköterskor. Den möjlighet som herr Söder-

berg antydde, nämligen att använda obligationslån för denna utbyggnad, synes mig mycket lämplig, och jag hoppas detta skall bli möjligt.

Man har diskuterat gränsdragningen mellan de olika regionerna, och den har naturligtvis varit ganska svår. Såvitt jag har kunnat finna är det den medicinska undervisningens behov som, särskilt när det gäller Stockholmsregionen, fått föllas utslaget när de praktiska sjukvårdssynpunkterna så att säga vägt jämnt. Mot detta kan man väl knappast rikta någon anmärkning. På detta sätt kommer vissa regioner att bli mindre, och det blir kanhända mindre belastning på vissa huvudmän för sjukvården, men det är oundvikligt.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Det är väl knappast något att invända mot utskottets påpekande, att den medicinska och tekniska utvecklingen på hälsovårdens område gör det undan för undan svårare för den enskilde läkaren att behärska det omfattande kunskapsmaterial och de nya metoder man numera rör sig med inom läkarvetenskapen annat än inom relativt begränsade områden. Den tid är väl i stort sett förbi, då man kunde nöja sig med råd från den gamle husläkaren eller provinsialläkaren, som ansågs liksom skyldig att kunna behärska och bota alla sjukdomar. Denna utveckling är väl den främsta anledningen till att vi fått alla dessa specialiteter, men samtidigt måste vi erkänna, att specialiseringens numera är ett villkor för en god hälsovård. Mot bakgrunden av detta förhållande är det väl föga att invända mot det föreliggande förslaget, vars huvudsyfte ju måste vara att bereda alla medborgare i landet, oavsett boningsort, möjlighet till kvalificerad specialistvård.

Egentligen är det väl inte heller mycket att invända mot departementschefens uttalande, att det är sjukvårdshuvudmannens skyldighet att i princip ha hand om all sluten vård utom på mentalsjukhus, oavsett vårdens exklusivitet. Den logiska

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

följden av detta resonemang måste såvitt jag förstår bli att det är huvudmännens skyldighet att tillhandahålla denna specialiserade sjukvård, samtidigt som den enskilde måste kunna betrakta det som en rättighet att ha tillgång till denna högkvalificerade sjukvård inom rimliga avstånd och till rimliga kostnader.

Det är naturligtvis riktigt som man här gör att sikta till en hela landet omfattande regionsjukvård. Samtidigt borde det inte heller vara orimligt att tänka sig en viss utjämning av kostnaderna för hela landet. Det är ofrånkomligt att åtminstone en del av huvudmännen ställer den rätt triviala frågan, om vi har råd med allt detta. Om man ställer den frågan och konstaterar att vi egentligen inte har råd, hur går det då med planens realiserande? Uppenbarligen måste det vara sådana frågeställningar som regionsjukvårdsutredningen brottats med när den i sitt betänkande föreslår att staten, efter prövning i varje särskilt fall, lämnar behövliga lånemedel till huvudmännen.

Det är ofrånkomligt att vi åtminstone inom Umeåregionen med bekymmer måste se på de stora kostnader som denna utbyggnad av regionsjukvården för med sig. Alldeles särskilt är detta förhållandet inom Västerbottens län, där vi redan har mycket stora kostnader för den medicinska högskolans uppbyggnad och där vi också toppar landstingskatten i riket näst efter Gotland. Inom hela området gäller dessutom att kommunalskatterna genomsnittligt ligger väsentligt högre än i riket i övrigt. Godtager man den principen att kvalificerad sjukvård skall tillhandahållas alla, oberoende av var man är bosatt i riket, förefaller det också rimligt att man i någon mån betraktar möjligheterna att ekonomiskt genomföra planen såsom en gemensam angelägenhet.

Jag rekommenderar kammarens ledamöter att än en gång titta på reservationens formulering. Det är verkligen inte mycket som begärs. Ett bifall till reservationen skulle sannerligen inte innebära något äventyrligt avsteg från heliga principer, men däremot ett tillgodoseende av ett mycket blygsamt rättvisekrav.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag har deltagit i utskottsarbetet i detta ärende, och jag har inte reserverat mig mot utskottsutlåtandet. Jag vill i alla fall begagna detta tillfälle att få anföra några synpunkter, som jag i huvudsak även framfört inom utskottsavdelningen och vilka måhända på någon punkt fått någon inverkan på utskottsutlåtandets formulering. Det kan hända att jag kommer att syssla med en del detaljer som kammarens ärade ledamöter kanske tycker det vara onödigt att uppta tiden med, men jag har känt ett behov av att här anföra mina synpunkter.

Den plan för regionsjukvårdens utbyggande som här föreligger är, såvitt jag kan förstå, mycket värdefull. Den kommer att bli till hjälp och ledning vid förverkligandet av vissa exklusiva specialiteter, som kräver ett större befolkningsunderlag än vad som innefattas i de vanliga sjukvårdsområdena. Den är också ett uttryck för en av arbetskrafttillgång och ekonomiska överväganden föranledd rationaliseringssträvan. Jag ger herr Edström rätt däri, att det med hänsyn till de syften som man strävar efter blir ett förbilligande, men ändå kommer planen naturligtvis att leda till ökade kostnader. Dess utformning är i stort sett god, och jag vill lyckönska inrikesministern till att man kunnat samordna olika intressen till denna gemensamma plan.

Jag vill framhålla denna min positiva inställning till propositionen innan jag övergår till vissa randanmärkningar som mindre berör den idé som ligger bakom propositionens riktlinjer än några detaljer som kan influera på de principer som bör vara vägledande vid deras förverkligande.

En viss regionindelning av landet i sjukvårdshänseende har funnits även tidigare. Bl. a. har det varit fallet i fråga om ortopedien vid vanförestalterna och i fråga om den mera specialiserade radioterapeutiska vården. Propositionen innebär sålunda icke något helt nytt, men den betyder ett genomförande över hela fältet av principer som tidigare tillämpats endast inom några få sektorer.

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggnad

Finns det något motiv för att denna angelägenhet skall vara föremål för ett riksdagens beslut? Är det icke i själva verket de enskilda huvudmännen som har att fatta beslut i de frågor som avhandlas i propositionen? Departementschefen har synbarligen också hyst en smula tvekan på denna principiellt mycket viktiga punkt. Han anser emellertid att det är en statlig angelägenhet att medverka till att för landet i dess helhet fastlägges en rationell plan för utbyggnaden av den specialiserade kroppssjukvården, vilken skall ha till syfte att säkerställa att redan befintliga kliniker kan effektivt utnyttjas och att för varje del av landet rimligt dimensionerade och ekonomiskt fungerande vårdenheter kan drivas. Särskilt frågan om antalet regioner och deras avgränsning anser han vara motiv för ett ställningstagande från statsmaktens sida. Statens medverkan är också motiverad av statens ansvar för läkarutbildning och forskning. Departementschefen framhåller emellertid även, att det bör ankomma på huvudmännen att själva besluta i fråga om planläggningen och utbyggnaden av regionsjukvården. Det är bara i fråga om rikets indelning i regioner och utbyggnaden av vissa regionspecialiteter i Uppsala-, Linköpings- och Örebroregionen som han har ställt vissa krav som han förutsätter kommer att iakttagas. Utskottet har heller intet att invända mot dessa principer. Det är enligt min mening emellertid väsentligt att det statliga ingripandet i denna planering begränsas i enlighet med dessa uttalanden i propositionen.

I propositionen framhålles, att planläggningen, även om den skall vara långsiktig, inte får bli bindande på sådant sätt att en sund fortsatt utveckling av sjukvården försvåras. Särskilt gränsdragningen mellan länsspecialiteter och regionspecialiteter måste kunna omprövas om utvecklingen ger anledning därtill. Utskottet understryker ytterligare detta, och jag vill också trycka på detta. Propositionen skall betraktas som en principiell planering på lång sikt, och planeringen modifieras därest erfarenheten visar att ändringar i planen är

önskvärda. Det innebär att avsnittet III i propositionen, vilket handlar om regionspecialiteterna, av dem som skall planera regionsjukhusen inte skall läsas som en bibel, där man skall tro på varje ord. Detta kanske också framgår av departementschefens uttalande i slutet av propositionen i samband med diskussionen om det samarbetsorgan som utskottet tillstyrker, men det kan vara värt att ytterligare understrykas.

Departementschefens ställningstaganden till vilka specialiteter som skall betraktas som regionspecialiteter och vilka som skall betraktas som länsspecialiteter liksom till frågan om det vårdplatsantal som bör beräknas för de olika specialiteterna vid regionsjukhusen kan i dag förefalla väl avvägda. På längre sikt är de lika osäkra som all annan planering på detta område. Det finns många exempel som visar att uppgjorda planer vid sjukhusplanering i våra dagar är aktuella endast under en mycket kort tidsperiod. Även om det är i viss mån riktigt, att propositionens förslag i allt väsentligt kan läggas till grund för sjukhusplaneringen på 1960-talet, är det något av en övertro om man menar sig kunna förutse utvecklingen inom en tidsperiod, som med sina tio år kan förefalla ganska kort men som med hänsyn till de senaste decenniernas medicinska utveckling måste betraktas som lång. Man når säkert inte mycket längre även om man har tillgång till en expertgrupp av tre vise män med mer eller mindre direkt anknytning till praktisk medicinsk verksamhet, vilken ju enligt vad departementschefen i annat sammanhang meddelat fått i uppdrag att försöka testa och pejla utvecklingen framåt för att se vilka konsekvenser den kan ha för vår sjukvård vid 70-talets början.

Utbyggnaden av regionsjukhusen måste ske successivt. I första hand begränsas utbyggnadshastigheten av såväl ekonomiska skäl som med hänsyn till tillgången på sjukvårdspersonal. Men utbyggnaden bör ske successivt också för att man inte skall riskera felinvesteringar. Det finns tidigare exempel på att också en grundlig planering lett till något

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

som redan efter något år till följd av ändringar i sjukvårdspanoramata måste betraktas som en felaktig eller i varje fall mindre lyckad investering. Ett sådant exempel är öronkliniken i Uppsala. Den äskades 1944, beslöts 1945, började byggas 1948 och stod färdig 1950. Just vid den tiden hade de nya antibiotika helt ändrat öronsjukdomarnas karaktär och därmed också öronsjukvårdens förhållanden. Redan 1951 kunde en stor del av byggnaden övertagas av plastikkirurgiska avdelningen, och där är nu därjämte provisoriskt även en radioterapeutisk vårdavdelning inrymd vid sidan av den egentliga innehavaren, nämligen öronkliniken. Byggnaden har alltså fått användning, dess utrymmen har inte blivit onödiga, men det är sannolikt att en för dess nuvarande uppgifter direkt planerad byggnad hade blivit mera ändamålsenligt utformad. Här kom den stora förändringen redan inom sex år efter beslutet om byggnadens uppförande och redan inom tre år efter påbörjandet av byggnadsarbetet — ja, i själva verket kom den ännu tidigare.

Ett annat exempel på snabbt ändrade principer för planeringen gäller de bakteriologiska laboratorerna. För dem föreligger en särskild regionplan, uppgjord av medicinalstyrelsen i februari 1956, och styrelsen varnar där för en uppsplittring av den bakteriologiska undersökningsverksamheten på för många laboratorier. Så står det också i regionsjukvårdsbetänkandet. Nu, vid landstingsförbundets kongress, framhöll generaldirektör Engel, efter vad jag särskilt antecknade, att man skulle ha bakteriologer vid centrallasaretten, alltså samma uppfattning som statens bakteriologiska laboratorium anförde i sitt remissvar över regionsjukvårdsbetänkandet 1958. Här föreligger sålunda också avsevärt ändrade signaler redan efter ett par år.

Den redan berörda frågan om gränsdragningen mellan länsspecialiteter och regionspecialiteter och de förändringar som här inom en begränsad tidsperiod kan tänkas komma till stånd är enligt min mening också ett mycket viktigt mo-

tiv för att utbyggnaden av regionsjukhusen sker successivt och att man vid bedömandet av storleken av de särskilda specialavdelningarna iakttar en betydande återhållsamhet. Vad som nu betraktas som en klar regionspecialitet kan inom relativt få år bli en länsspecialitet, och det är därför angeläget att platsantalet vid regionsjukhusens kliniker inte görs för stort. De bör i stället successivt kunna utökas, om detta blir erforderligt. Ett par exempel kan belysa denna utveckling.

Tidigare var ortopedien en typisk regionspecialitet, med de fyra vanförestalterna som regionsjukhus. Numera är ortopedien en länsspecialitet, representerad inom våra flesta landstingsområden, och vanförestalterna har dels av denna anledning och dels på grund av yrkes-skoleväsendets utbyggnad fått andra och nya uppgifter. Ännu mera intressant ur den här aktuella synpunkten är utvecklingen inom öron-, näs- och halsspecialiteten, och jag vill dröja litet vid densamma dels därför att samma tendens — om också i viss mån på ett annat plan — kan observeras även inom den anesthesiologiska specialiteten och dels därför att den torde kunna förutspås inom vissa av de specialiteter som avses skola bli regionspecialiteter. Det kommer att ta en liten stund, men jag ber om kammarens överseende för att jag vill framföra dessa synpunkter.

Schematiskt kan utvecklingen inom öron-, näs- och halsspecialiteten beskrivas så här. Under de tre första decennierna av detta århundrade behandlades flertalet fall av öron-, näs- och svalg-sjukdomar på de odelade lasaretten eller de kirurgiska avdelningarna vid de s. k. delade lasaretten. De flesta fallen är ju relativt banala, de kräver inte specialistvård, och sådana fall kunde väl skötas av lasarettsläkarna på dessa avdelningar, som fick en betydande erfarenhet rörande dessa åkommor. Endast de mera komplicerade fallen krävde specialistvård. För dem inrättades så småningom specialavdelningar vid de olika länens centrallasarett. Vid dessa lasarett tjänstgjorde å de kirurgiska klinikerna som under-

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

läkare de läkare, som efter erhållen utbildning vid universitetsklinikerna fortsatte att meritera sig för att bli läkare först vid de perifera lasaretten och senare kanske vid centrallasaretten. Under denna för deras fortsatta verksamhet så viktiga tjänstgöringsperiod som underläkare vid centrallasaretten fick de praktiskt taget aldrig se en patient med en öron-, näs- eller halssjukdom — de sköttes på specialavdelningen — och när de blev lasaretsläkare hade de ingen erfarenhet om dessa åkommor. Nästan alla patienter med öron-, näs- och halssjukdomar från de perifera lasarettens upptagningsområden måste då till specialisterna vid avdelningen å centrallasaretten. Detta gällde många patienter; det blev många som måste göra resorna, och snart fann man det nödvändigt att inrätta öron-, näs- och halsavdelningar även vid de perifera lasaretten. Så har man t. ex. i Väster-norrlands län öron-, näs- och halsspecialister vid tre av länets lasarett. Att öron-, näs- och halsspecialiteten efter antibiotikas redan antydda effekt fått en i viss mån annan inriktning ändrar ej dessa förhållanden, även om nya avdelningar inom denna specialitet inte har samma aktualitet nu som tidigare.

Liknande är utvecklingen i fråga om narkosläkarna. Narkosköterskorna har på ett synnerligen förtjänstfullt sätt under årtionden handhaft narkoserna på våra lasarett under vederbörande kirurgs ledning och övervakning. De har varit vana och tränade att reda upp besvärliga situationer, och de har gjort det med den äran. De har fått sin utbildning vid våra sjuksköterskeskolor, de mera avancerade sköterskorna även vid vissa specialkurser. Nu har man narkosläkare vid alla de lasarett där sjuksköterskeskolor finns. Dessa läkare har infört mera komplicerade men på olika sätt bättre narkosmetoder. Sjuksköterskorna har också vant sig vid att de i alla mera komplicerade situationer kan kalla på narkosläkarens hjälp. De känner sig därför mer osäkra, och de vågar, när de kommer ut som narkosköterskor vid de mindre lasaretten, inte på samma sätt som tidigare ensamma ta ansvaret för de

mera komplicerade narkoserna. Därför måste man inrätta narkosläkartjänster även vid de perifera lasaretten av normallasarettstyp, vilket man bara för några få år sedan knappast hade en tanke på. Sannolikt kommer det att bli en analog utveckling även inom vissa av regionspecialiteterna.

I våra dagar utföres en högst betydande plastikkirurgisk verksamhet vid våra allmänkirurgiska lasarettavdelningar. Det är endast de mer komplicerade plastikkirurgiska fallen som kräver vård å plastikkirurgisk specialavdelning. När plastikkirurgiska avdelningar inrättas vid regionsjukhusen kommer de inom länen verkande allmänkirurgerna att i allmänhetens bedömning inte längre duga för ens de allra enklaste plastikkirurgiska ingreppen. Patienterna söker sig alla till regionsjukhusen. Snart kommer man att märka att det blir så många som söker vård där — allmänkirurgerna får inte några patienter och kommer snart bort från den verksamhet inom detta fack som de nu väl kan utföra — och det kommer att visa sig önskvärt och befogat att göra plastikkirurgien till en länsspecialitet. Jag tror att detta är en utveckling som man kan förutspå, och det utgör för mig ett motiv att inte göra regionsjukhusens plastikkirurgiska kliniker för stora från början. Det kan bli en felinvestering.

Det må vara nog med detta exempel på den sannolika utvecklingen i fråga om vissa regionspecialiteter.

I propositionens principiella diskussion finns en annan detalj, där jag har en litet avvikande uppfattning, nämligen då propositionen ansluter sig till utredningens mening att subspecialisering inom moderklinikens ram under biträdande överläkare skulle vara särskilt lämpad inom internmedicinen på grund av internmedicinarens speciella roll som koordinerande inom den medicinska verksamheten. När det gäller att starta verksamheten inom en ny, avgränsad specialitet innebär det säkert många gånger en fördel att använda organisationsformen med subspecialisering under en biträdande överläkare. Men det

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

ligger förvisso en sanning i utredningens uttalande, att om man vill befordra en klinisk verksamhet eller en medicinsk forskningsgren är den bästa metoden att skapa största möjliga frihet för densamma. Enligt min mening gäller detta för alla de mera differentierade specialiteterna, vare sig de brutits ut ur den medicinska eller ur den kirurgiska modersdisciplinen.

Jag vill tillfoga ännu en sak: regionplaneringen får inte vara för stelbent. Ibland kan det hända att en exklusiv specialitet växer fram vid ett helt annat sjukhus än regionsjukhuset. Specialiteten är inte det primära, utan personen med det speciella intresset är ursprunget till den specialitet som växer fram. I Mariestad fanns det en lasarettsläkare vid det ända till för några få år sedan odelade lasarettet, vilken särskilt intresserade sig för vissa cirkulationsrubbningar. För sina undersökningar belönades han med professors namn, och han drog helt naturligt till sig många patienter med dessa särskilda besvär. I Jönköping finns det en läkare vid epidemisjukhuset med erfarenhet av och intresse för tropiska sjukdomar, till vilken patienter reser från hela Skandinavien. I förrgår såg departementschefen en punktionscytologisk verksamhet, som bedrivs av en läkare vid lasarettet i Karlstad och som föranlett statens medicinska forskningsråd att bevilja medel till en särskild forskningsläkare, vilken där skall få ta del av de erfarenheter som vunnits och sedan bidra till att sprida kunskapen därom till andra ställen i landet. Forskning och vetenskapliga framsteg är inte knutna bara till de mer officiella forskningscentra. Alltjämt har inom medicinen det personliga intresset och forskarbegävringen sin stora betydelse för att man skall nå fram till nya vetenskapliga rön, och det även om de yttre förhållandena inte alltid är så märkvärdiga. Vi skall inte glömma bort de insatserna, och vi måste förstå, att en mycket exklusiv specialitet kan komma att växa fram helt vid sidan av den officiella regionsjukhusorganisationen.

Herr talman! Jag har talat länge i denna fråga, men det har varit mig angeläget att få göra det. Jag tror att denna regionplanering kommer att vara av stor betydelse, och jag vill sluta liksom jag började med att lyckönska departementschefen till att han kunnat få fram planen. Enligt min mening skall den uppfattas som en principiell planering på lång sikt. Till skillnad från många andra anser jag att planens realiserande bör ske utan överdriven skyndsamhet, och det inte enbart av ekonomiska och personella skäl. Den bör genomföras i form av en etappvis verkställd successiv utbyggnad av de sjukhus som skall bli regionsjukhus. Jag tror att man når den bästa lösningen så, och jag anser att man på det sättet lättast undgår felinvesteringar. Jag tror också att finansieringsfrågorna under sådana förhållanden kommer att lösas sig utan alltför stora problem.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Ordföranden i statsutskottets tredje avdelning, herr Birger Andersson, inledde sitt försvar av utskottsmajoritetens ståndpunkt med att förklara att Västerbottensrepresentanten Sörlins anförande utgjorde ett stänk av romantik i debatten, och han förklarade sedan att han fann detta romantiska stänk vara både rörande och sentimentalt. Jag vet inte varifrån herr Birger Andersson har fått sin uppfattning om vad romantik är för någonting, när han kan uttala sig på det sättet. Är det möjligt genom hans ordförandeskap i riksdagens konstklubb som den uppfattningen har grundlagts? Det finns ju de som haft den romantiska meningen att den som utövar konstnärligt skapande helst bör leva på eller under svältgränsen enligt den gamla regeln att tomma hundar jagar bäst. Jag trodde att den uppfattningen om romantiken inte var gångbar i det här huset, men tydligen lever en och annan relik av den kvar.

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

Vad man än må anse om vad som framförs i reservationen, inte är det väl något uttryck för romantik, utan tvärtom rena rama vardagen och rena rama prosan. Det är ju helt enkelt frågan om hur man skall skaffa fram de pengar som behövs för att genomföra den reform som här föreslagits. Herr Birger Andersson förklarade att vi inte behöver tänka på den saken just nu. Han sade att frågan om ett stöd från statens sida kan tas upp senare. Både jag och de andra reservanterna har emellertid tydligen den uppfattningen att en revers av herr Birger Andersson, som senare skall inlösas, inte är så mycket att ha, utan att det vore värdefullare om den reversen skrevs ut av riksdagen själv. Man hade liksom lite större anledning att tro på att man i framtiden kunde få ut några pengar på en sådan revers.

Herr Andersson sade vidare att vad som varit avgörande för utskottsmajoriteten var att — för att citera honom — utskottet inte ville binda sig för kostnader som vi inte vet vart de driver hän. Ja, det låter säga sig. Herr Andersson är en soldat av andra ordningen. Det fanns en gammal engelsk general som sade att näst efter mod är försiktighet soldatens främsta dygd. Mod har herr Andersson inte vågat visa, men han visar en uppenbar försiktighet. Han glömmar emellertid bort att det också på den andra sidan kan finnas soldater som anser försiktigheten vara en dygd och som därför inte heller vill binda sig för kostnader som de inte vet vart de driver hän. Herr Andersson vill skyffla över frågan på de andra och menar att bara riksdagen inte binder sig för kostnader av obestämd storlek så spelar det ingen roll, om regionområdena nu binder sig för kostnader utan att de vet vart de leder hän.

När man lyssnade till herr Söderberg fick man den uppfattningen att han trodde att Umeåregionen omfattade bara Västerbottens län. Hans inlägg utgjorde egentligen endast en anklagelse mot Västerbottens läns landsting för att det hade låtit sig luras av staten. Han menade att det borde försöka vidta åtgärder för

att få tillbaka något av den konfekt som det hade blivit lurat på. Nu är det väl dock ingen som tror att det går så lätt att få tillbaka den konfekten. Jag misstänker att Västerbottens läns landsting får vara med och betala även i fortsättningen. Men till Umeåregionen hör också andra områden, bl. a. en betydande del av Västernorrlands län, därav en del som, om man anlägger rent ekonomiska synpunkter — och det bör väl ett landsting göra — absolut inte hör till Umeåregionen utan till Uppsala-regionen, eftersom det är bättre förbindelser åt det hållet och resorna därför skulle ha blivit bekvämare och billigare, om området förts till Uppsala-regionen. Det var för att Umeåregionen över huvud taget skulle få en godtagbar omfattning som denna landsdel hänfördes dit. Det är alldeles självklart att vi i Västernorrlands och Norrbottens län inte har så stor glädje av om Västerbottens läns landsting får igen en och annan av de där konfektbitarna av staten, utan vi är mer intresserade av hur det går med den här saken.

Nu lugnade herr Edström oss med att reformen skulle medföra en reduktion av kostnaderna för huvudmännen. Ja, sanningen kan ha vissa variationer! Det är alldeles självklart att det skulle bli dyrare att bygga upp ett tjugotal specialiteter än om man nöjer sig med sex, sju stycken, men det hindrar inte att det kan bli mer eller mindre dyrt att bygga för de sex eller sju som nu skall upprättas. Och det är väl ändå alldeles uppenbart att det kommer att bli dyrast för Umeåregionen att åstadkomma vad som här föreslås. Jag tror att någon redan tidigare här har påpekat att investeringskostnaderna, som uppskattats till 200 miljoner kronor, blir dubbelt så höga per individ räknat i Umeåregionen som i de andra regionerna, och det säger ju en hel del. Skulle man sedan också taga hänsyn till antalet skattekröner, blev ju jämförelsen ännu mer skrämmande för Umeåregionen.

Alla är vi säkerligen glada åt den här reformen. I Norrland, där inte bara romantiken utan också en del annat blom-

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

mar, skulle vi vara ännu gladare, om kammaren verkligen förstod de svårigheter som den här reformen ändå kommer att medföra där och därför röstade för reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Min namne från höga Norden har något raljerat över vad jag sade om romantik, men jag skall inte inlåta mig på någon diskussion om den saken. Det gjorde ju inte heller herr Andersson — han brukar annars framstå som kammarens poet när han framför versifierade tal. I dag har han emellertid talat på prosa, som vi bör göra i detta ärende.

När jag försvarade utskottet, gjorde jag det närmast dels därmed att det vore värdefullt att få denna regionsjukvård, dels med att de ekonomiska frågorna kan lösas sedan, när det blir nödvändigt.

Regionsjukvårdsutredningen tillsattes i syfte att man skulle rationellt ordna en plan för sjukvården, så att huvudmännen skulle slippa undan med de lägre kostnader som skulle bli följden av att anläggningarna ordnades gemensamt. Det som nu skall beslutas är inte avsett att innebära ökade kostnader för sjukhusens huvudmän, och departementschefen säger i propositionen: »Om staten skulle lämna stöd till den regionaliserade sjukvårdens utbyggande, skulle detta därför enligt min mening framstå såsom en motsägelse.» Avsikten är ju att förbilliga sjukvården genom att rationalisera den, d. v. s. man vill hjälpa huvudmännen att ordna en för den vård-sökande allmänheten förnämlig sjukvård på ett billigare sätt än vad som tidigare har varit möjligt. Skulle man då dels underlätta ett förbilligande genom att rationalisera och dels ställa i utsikt att om ett förbilligande kan ske, så skall det dessutom utgå anslag? Nej, man kan knappast resonera så!

Utskottets majoritet har sett saken så att i dag är det angeläget att få till stånd principbeslutet, och hur de ekonomiska angelägenheterna skall ordnas får tas upp när man står inför de svårigheter som eventuellt kan uppkomma. Man vet

inte om eller när svårigheterna kan komma, men vi vet att alla är angelägna om att hålla vår sjukvård i takt med medicinens utveckling.

Herr Kaijser ansåg — han är ju läkare — att vi inte ska brådska med detta. Jag vet inte om han har rätt. Något ligger det kanske i vad han säger. Avsikten är ju inte heller att brådstörtat ordna allt det som man beslutar i princip. Vi har räknat med att beslutets genomförande kommer att ta många år, kanske hela detta årtionde. Man måste ju fylla bristen på läkare och bristen på sjuksköterskor och man måste se till att man har råd att bygga dessa dyra sjukvårdsanläggningar.

Nu kommer, så vitt jag har förstått, när det gäller undervisningssjukhusen, förhandlingar att ske liksom tidigare. När dessa förhandlingar är klara och utbyggnaden kommer igång, så att vi ser vart det bär hän, är tidpunkten den riktiga för ett ställningstagande i fråga om de ekonomiska angelägenheterna, om behov då föreligger av statligt stöd.

Det sägs från reservanthåll att reservationen är mycket blygsam och inte innehåller några farligheter, och herr Axel Johannes Andersson har förklarat att jag är en dålig krigare, eftersom jag inte vill slåss utan bara vill vara försiktig. Det har alltid stoltserats med i detta hus att statsutskottet är försiktigt. Det skall vara försiktigt och inte ge sig in på vägar som man inte vet vart de leder. Jag erinrar mig livligt en replik som fälldes för en del år sedan i en ekonomisk debatt av herr Ohlon, som då var herr Axel Johannes Anderssons gruppleddare i kammaren. Han sade att man inte skall besluta om sådant som man inte vet vad det innebär. Nu vill jag inte påstå att jag är någon elev till herr Ohlon, men jag anser att den gången hade han rätt.

Jag vidhåller, herr talman, yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är rätt egendomligt med herr Birger Andersson när det gäl-

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

ler försiktigheten. Han säger att han iakttar den allra största försiktighet, men han säger också, att vad som nu är angeläget det är att vi i princip beslutar detta. Hur det blir med kostnaderna får bli en senare historia. Det tycker jag inte precis vittnar om någon större försiktighet, utan man bör nog vara angelägen om att, samtidigt som man beslutar sig för principen, veta vad det kostar att genomföra den. Nu är det så — det är väl den enkla sanningen i detta sammanhang — att de 200 miljoner kronor, som man räknar med skall investeras, skall delas på vissa regioner, men för dem som bor i Umeåregionen blir det ganska exakt dubbelt så dyrt att genomföra denna reform som det blir för dem som bor i de andra regionerna. Det är ingen romantik, utan det är den enkla och kalla sanningen, den vardagliga sanningen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Axel Johannes Andersson säger, att jag vill vara med om att besluta någonting som man inte vet vad det kostar, men jag vill inte vara med om att besluta vad som står i reservationen. Det är väl emellertid så att om riksdagen godkänner principen om regionsjukvård blir det för vårt lands sjukvård i dess helhet billigare, och det anser jag vara förnuftigt. Vi vet att sjukvården förbilligas, och om det sedan tillkommer andra ting, får vi ta ställning till dem, när vi vet vad det är fråga om.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skulle egentligen inte lägga mig i denna växelsång, men det kanske finns anledning att uttala en tillfredsställelse över att utskottet i huvudfrågan har varit helt enigt om det riktiga i att godta denna plan för regionsjukvården. Det betyder att vi här lägger fast en ordning som kommer att erbjuda alla innebyggare i vårt land möjligheter till en högkvalificerad sjukvård utan alltför långa avstånd.

Men det är ju alldeles riktigt vad som här har sagts, att man, när man skulle fastställa regiongränserna, ställdes inför vissa svårigheter att få ett tillfredsställande befolkningsunderlag för respektive regioner. Den norra regionen kommer av helt naturliga skäl att få mycket långa avstånd. Skulle man ha gått den vägen, att man hänvisat hela Norrland till Uppsala, hade avstånden blivit besvärande långa, framför allt för Norrbotten och Västerbotten. Men det här är inte enbart en kommunikationsfråga. Det är också fråga om organisationen för undervisning och forskning. Då det gäller möjligheterna för våra norra landsdelar att få kvalificerad personal, i första hand läkare, har det visat sig föreligga mycket stora svårigheter. Detta har gjort, att vi sagt oss, att man bör kunna eliminera en del av svårigheterna, om man tillskapar ett undervisningsinstitut i Norrland och på det sättet möjliggör för människor från dessa trakter att få sin huvudsakliga utbildning inte allt för långt från hemorten och dess miljö. Det skulle bidra till att göra det lättare för framtiden att inom de norrländska områdena rekrytera läkarpersonalen, inte minst provinsialläkarna.

Det är från dessa utgångspunkter som statsmakterna har ett intresse av att undervisningssjukhuset i Umeå byggs ut så snabbt som man har tänkt sig. Om det vid denna utbyggnad kommer att visa sig att ekonomiska svårigheter uppstår, får vi självfallet vara beredda att diskutera den saken. Men vi har inte i detta sammanhang i anslutning till regionplanen velat gå ifrån själva huvudprincipen, som sammanfaller med principen för sjukvårdskostnadernas fördelning i största allmänhet, nämligen att de ligger på sjukvårdshuvudmännen.

Att vi har insett att vissa svårigheter kommer att uppstå, framgår också av den redovisning som vi har lämnat i propositionen liksom av det förhållandet, att vi söker kontakt med Finland och Norge för att undersöka, om man kan bredda underlaget för Umeåsjukhuset genom att erbjuda högkvalificerad sjukvård åt vissa delar av dessa våra

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

grannländer. Beträffande frågan, i vilken omfattning detta kommer att accepteras, kan för dagen inte sägas något annat än att man från finsk sida ställer sig mycket intresserad. Det är klart, att anslutning från Norge och Finland skulle bidra till att i någon mån underlätta finansieringen av regionsjukhuset, även om vi inte tror att en sådan anslutning på något avgörande sätt kommer att lätta de ekonomiska svårigheterna för de huvudmän som kommer att svara för Umeåsjukhuset.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i debatten. Det är med anledning av några yttranden här som jag ber att få säga några ord. För att inte bli beskylld att komma med några romantiska påståenden skall jag be att få hålla mig till ett av de torraste bokverk som vi har här i landet nämligen Årsbok för Sveriges kommuner för år 1960.

Det har talats här om kostnader, och jag vill notera vad statsrådet sade senast, att skulle det visa sig att dessa kostnader blir mycket ojämna, får vi fundera på saken. Jag hoppas att statsrådet sitter kvar på samma taburett, när denna sak kommer upp i ekonomiskt hänseende. Jag kan försäkra herr statsrådet att vi — i varje fall vi på norrländsbänkarna — inte skall glömma detta yttrande. Det var ju förhoppningsfullt.

Men herr statsrådet får ursäkt oss att vi är litet skeptiska. Praktiskt taget under hela den tid som jag har suttit i denna kammare, har det varit fråga om skatteutjämning för de norrländska kommunerna, och jag vill fråga vad som har hänt på det området under de senaste 20—25 åren. Skulle man analysera utvecklingen noga, så tror jag att man skulle komma till det resultatet att en försämring inträtt i jämförelse med förhållandena för låt oss säga 25 år sedan.

Om vi skall hålla oss till den bok jag nämnde, vad erfar vi då? Jo, för hela riket har vi ett skatteuttag för landskommunerna på 14,89. Det finns ju en hel del kommuner, ibland hela länskommu-

ner, som ligger väsentligt under detta medeltal. I Skaraborgs län har man sålunda 13,87, men vad betalar man i de norrländska länen för samma förmåner? I Västernorrlands län är siffran 16,59, i Jämtlands län 17,35, i Västerbottens län 17,39 och i Norrbottens län 18,31. Det är alltså vad människorna däruppe får betala för i stort sett samma förmåner som människor som bor i andra landsdelar.

Jag vet, herr talman, att det är meningslöst att vänta sig att det skall bli någon ändring här. Jag har resignerat. För någon timme sedan hade vi en kristendomsdebatt. En av huvudprinciperna hos kristendomen är ju att man skall bära varandras bördor. Jag förfaller inte till någon sentimentalitet, det kan jag försäkra, men följer vi denna regel? Har vi gjort det nu under årtiondenas lopp? Jag tror inte vi kan påstå det.

Herr Söderberg, som brukar vara ganska frisk i sina anförenden, inskränkte sig till att framhålla att här är det fråga om att landstingen skall åta sig en ny stor uppgift, en uppgift som vi i sak inte har några delade meningar om. Men när vi kommer in på det ekonomiska, nöjer sig herr Söderberg med att vördsam anhänga om att landstingen skall kunna ta obligationslån för att över huvud taget kunna effektuera vad riksdagen rekommenderar. Är detta riktigt?

Jag inser att det inte är möjligt att få någon större förståelse för detta. Jag måste då tala om att jag för någon vecka sedan läste en bok om Sydafrika. Det var en ganska ingående skildring om hur det går till där nere. Det nämndes också att det fanns vita som var förstående för urinvånarnas behov och krav o. s. v., men när saken fördes fram till vederbörande instanser, använde man ett ganska vanligt ord: Det där var sentimentalitet! Utan alla jämförelser i övrigt vill jag bara erinra om detta.

Om jag eller någon annan råkar vara född i mellersta Sverige, södra Sverige eller Norrbotten kan ju helt enkelt hero på en slump. Men med de siffror som jag läste upp ur den citerade boken är det ändå ett faktum, att de människor som bor där uppe är efter år får betala

Ang. riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande

3—4 kronor mer per skattekrona för samma förmåner som landets invånare i övrigt. Det skulle vara intressant att från inrikesministerns sida få höra, om han ämnar göra någonting åt den saken. Ty vi måste se frågan i ett stort sammanhang. I de siffror som jag nämnde här ingår ju landstingsskatten som en betydande del. Vi norrlänningar vill inte ha några förmåner på andras bekostnad, det kan jag försäkra, men vi vore tack samma, om vi bleve jämställda med Sveriges invånare i övrigt.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag undrar om inte herr Näsström med sitt inlägg vill provocera mig att på något sätt ställa ut en revers. Detta med utställande av reverser har ju påtalats tidigare. Det är ganska ömtåligt och jag tänker inte heller göra det. Jag vill bara erinra om att den problematik som herr Näsström tar upp, nämligen frågan om skatteutjämningen, har diskuterats tidigare. Den är nu överflyttad till skatteutredningen. Den sittande skatteutredningen har enligt sina direktiv till uppgift att överväga och framlägga förslag i frågan. Sedan kan man naturligtvis vara optimistisk eller pessimistisk om det resultat som man kommer fram till, men frågan är som sagt under prövning.

Jag har i anslutning till landstingsförbundets kongress och diskussioner där om sjukvårdsfrågor som min personliga mening velat ange, att vi måste söka komma fram till ett system med någon form av skatteutjämning. Jag yttrade också i går här i kammaren, att jag haft helt privata funderingar om att man kanske måste söka sig fram till ett skattesystem med en bättre överensstämmelse mellan den statliga och den kommunala skatten än som för närvarande är fallet. Men även om man kommer fram till en sådan ordning, uppnår man ändå inte det resultat man syftar till utan någon form av utjämning mellan olika landsdelar. Jag tror att skatteut-

jämningsfrågan måste bli en av de mycket stora frågorna under de närmaste åren, men att lösa dem i direkt anslutning till förevarande fråga är orimligt att tänka sig.

Jag har velat klart ange, att vi, med hänsyn till att vi har ett stort och aktivt intresse för att undervisningen byggs ut på ett tillfredsställande sätt också i den norra delen i vårt land, också har ett intresse för att följa kostnadsfördelningen mellan olika landsdelar och att vi är beredda att medverka till att man söker åstadkomma någon form av utjämning, om det visar sig att det föreligger alltför stora skiljaktigheter.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för det anförande han nu har hållit. Men inrikesministern kanske också förstår, att när vi har väntat mycket länge på en skatteutjämning — det har gjorts en ansats under tiden, men den, ledde bara till en försämring — så är vi litet skeptiska. Får jag nu bara ställa en enkel, vördsam fråga: När beräknar inrikesministern kunna lägga fram förslag till en skatteutjämning på detta område?

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Får jag bara konstatera att frågan är ställd till fel person. Jag finner mig inte vara berättigad att svara.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag trodde att det fanns någon kommunikation mellan de olika departementen. Det finns det tydligen inte, och då ber jag om ursäkt för att jag kom med en sådan fråga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekommande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen, som förordats i den vid

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr halmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sörlin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 189, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sörlin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 35.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 190, i anledning av väckta motioner om utredning angående luftfartsverkets ställning m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-

ordning med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 29 april 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 162, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall.

I propositionen hade framlagts förslag *dels* om rätt för aktiebolag att vid taxeringen åtnjuta avdrag för utdelning å nyemissioner (1—8 §§ i förordningsförslaget), *dels* om viss inskränkning av aktiebolags och ekonomiska föreningars frikallelse från skattskyldighet för utdelningar från svenska aktiebolag och svenska ekonomiska föreningar (9—12 §§ i förslaget). Den föreslagna lagstiftningen var avsedd att vara tillfällig och gälla vid 1963—1973 års taxeringar. Till grund för förslaget låg en utredning av 1960 års bolagsskattesakkunniga.

Förslaget om rätt till avdrag för utdelning å nyemissioner avsåg att underlätta aktiebolagens kapitalanskaffning. Enligt förslaget skulle rätt till avdrag medgivas för utdelning å sådana aktier, för vilka inbetalning skedde under tiden den 1 juli 1961—den 31 december 1966 i samband med bolags bildande eller vid ökning av aktiekapital. Avdraget hade föreslagits begränsat till fyra procent av det vid beskattningsårets utgång för de nya aktierna inbetalade kapitalet.

Förslaget om inskränkning av aktiebolagens och de ekonomiska föreningarnas frikallande från skattskyldighet för utdelningar från svenska aktiebolag och svenska ekonomiska föreningar innebar, att bolag och föreningar, som dreve rörelse, jordbruk eller skogsbruk, skulle bli skattskyldiga för utdelning å aktier och andelar, som anskaffats i kapitalplaceringssyfte.

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall

I 10 § hade föreslagits, att förvaltningsföretag, d. v. s. bolag eller föreningar, vilkas verksamhet helt eller till väsentlig del bestode i förvaltning av annan fastighet, värdepapper eller annan därmed likartad lös egendom, skulle bli skattskyldiga för uppbyren utdelning i den mån sammanlagda beloppet därav överstege den av bolaget för beskattningsåret beslutade egna utdelningen. Den utdelningsinkomst, som utdelades vidare, vore således skattefri, under det att den utdelningsinkomst som fonderades bleve beskattad.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 699, av herr *Gustaf Henry Hansson m. fl.*, och II: 859, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

1) antaga det vid propositionen nr 162 fogade författningsförslaget i vad detsamma avsåge aktiebolags rätt till avdrag för viss utdelning med den ändringen, att avdragsrätten för utdelning å nyemissioner anknöts till inbetalningar under tiden den 1 april 1961—den 31 december 1966,

2) avslå propositionen nr 162 i vad densamma avsåge införande av skattskyldighet för aktiebolag och ekonomiska föreningar för utdelningar i vissa fall, samt

II) de likalydande motionerna I: 700, av herr *Per-Olof Hanson m. fl.*, och II: 860, av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 162 måtte antaga de där avgivna förslagen till provisoriska bestämmelser i syfte att underlätta nyemission av aktier, med den ändringen, att ikraftträdandet framflyttades till den 1 april 1961, men avslå propositionen i den del den innefattade införande av s. k. kedjebesättning av aktiebolagens vinster.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 162 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall med de ändringar av 2, 7, 10 och 12 §§, som under punkten avgivits;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 699, av herr *Gustaf Henry Hansson m. fl.*, och II: 859, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*; samt

2) De likalydande motionerna I: 700, av herr *Per-Olof Hanson m. fl.*, och II: 860, av herr *Kollberg m. fl.*,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Enligt utskottets förslag skulle avdragsrätten för utdelning å nyemissioner tillämpas från och med den 1 januari 1961.

Den av utskottet förordade ändringen av 10 § innebar, att med förvaltningsföretag skulle förstås bolag och förening, vilkas verksamhet uteslutande eller så gott som uteslutande bestode i förvaltning av värdepapper eller annan därmed likartad lös egendom.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Torsten Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Gustafson* i Göteborg och *Stiernstedt*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 162 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 699, av herr *Gustaf Henry Hansson m. fl.*, och II: 859, av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, ävensom de likalydande motionerna I: 700, av herr *Per-Olof Han-*

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall
 son m. fl., och II: 860, av herr Kollberg m. fl., antaga i reservationen infört förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om aktiebolags rätt till avdrag för viss utdelning;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla, att den av Kungl. Maj:t under innevarande år tillsatta utredningen rörande de mindre företagens kapitalförsörjning borde påskynda sitt arbete, så att förslag i angivet syfte snarast kunde föreläggas riksdagen.

C) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 699, av herr Gustaf Henry Hansson m. fl., och II: 859, av herr Nilsson i Svalöv m. fl.; samt

2) de likalydande motionerna I: 700, av herr Per-Olof Hanson m. fl., och II: 860, av herr Kollberg m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

M) av herrar *Sundin* och *Antonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 162 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall med de ändringar av 2, 7 och 12 §§, som framginge av reservationen.

I herr Hagbergs m. fl. reservation hade reservanterna avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om skattskyldighet i vissa fall för utdelningar (9—12 §§ i förordningsförslaget).

Det förslag som framlagts i den av herrar *Sundin* och *Antonsson* avgivna reservationen skilde sig från utskottets förslag allenast därtinnan, att reservanterna ej föreslagit ändring av 10 § i Kungl. Maj:ts förordningsförslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Bevillningsutskottets nu föredragna betänkande nr 79 avser ändrade beskattningsregler. Må det tillåtas mig, herr talman, att börja med att säga ett par personligt färgade ord om ändringar i skattereglerna över huvud taget!

Det är väl knappast något som mer eller mindre märkbart så ingriper i vårt dagliga liv som beskattningsreglerna. Näringslivet inrättar sig med hänsyn till dessa regler, och avtalen på löne marknaden påverkas av deras utformning. Varje ändring i skattereglerna får därför följdverkningar. När riksdagen därför, i regel med bevillningsutskottets tillstyrkan, årligen ändrar skattelagarna, väcker detta inte bara irritation bland de skattskyldiga, utan det betyder också störningar i uppgjorda avtal, kalkyler och beräkningar. Självklart innebär varje ändring i skattereglerna också en omfördelning av skattebördan, churu detta kanske ofta märks betydligt mindre. I princip bör således enligt min mening bestående skatteregler inte ändras utan verkligt bärande skäl. Jag är, herr talman, medveten om att denna ståndpunkt kan betecknas som konservativ, kanske till och med reaktionär, men jag undrar om inte huvudparten av kammarens ledamöter i alla fall vid närmare eftertanke är ense med mig på denna punkt.

Här föreslås nu två ändringar i bolagsbeskattningen. Finansministern är angelägen att framhålla att förslagen måste ses som en enhet. Två gånger upprepar han detta i propositionen, och utskottet är ett tjänstvilligt eko. Redan denna iver är ett bevis så gott som något för att det rör sig om två av varandra helt oberoende frågor. Fullmäktige i riksbanken med förre finansministern Sköld som ordförande konstaterar också att sambandet mellan de sakkunnigas tvenne förslag icke synes vara sådant, att ett genomförande av det ena skulle hindra ett uppskov med det andra.

Beträffande det första av dessa båda förslag, »Om aktiebolags rätt till avdrag

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall för viss utdelning» är detta avsett att underlätta kapitalanskaffning för rörelsebolag. Därom är nu utskottet enligt. Även om skälen för skattelättnad inte synes mig personligen alltför starka, har jag inte velat motsätta mig ett tidsbegränsat försök. I denna del är jag alltså i sak ense med utskottet och yrkar bifall till den med I betecknade reservationen, där det finns ett lagförslag som upptar 1—8 §§. De överensstämmer med utskottets förslag med undantag av en viss redaktionell ändring i 7 §.

Det andra förslaget »Om skattskyldighet i vissa fall för utdelningar» innebär ett brytande av en skatteregel som med viss ändring 1951 har gällt sedan 1928. Nu gällande regel om dubbelbeskattning av bolagsvinst föreslås ersatt med en huvudregel om s. k. kedjebeskattning, varigenom en bolagsvinst kan komma att beskattas tre eller fyra gånger — teoretiskt egentligen hur många gånger som helst. Detta förslag finner exempelvis riksskattenämnden vara principiellt så allvarligt att endast mycket starka skäl skulle motivera en ändring i gällande lag. Liksom kammarrätten, som i sitt remissvar konstaterar att möjligheterna till missbruk av nu gällande regler kan anses effektivt eliminerade, finner riksskattenämnden att några sådana starka skäl eller några skäl över huvud taget icke påvisats. Detta säger alltså de två remissinstanser, som i dessa frågor får anses mest sakkunniga.

Det enda skäl finansministern anfört och som utskottet upprepar är fiskaliskt. Alldenstund det första förslaget om en lättnad i beskattningen för utdelning på nyemission av aktier kan medföra en viss skatteminskning, måste en motsvarande skatteökning sökas på annat håll, och så fann man ingen annan väg än den föreslagna. Jag vill för kammarens ärade ledamöter påpeka att förslaget inte framkommit spontant — om jag får använda det ordet — ifrån de sakkunnigas sida, utan på direkt beställning i direktiven för utredningen.

Är nu det fiskaliska skälet hållbart? Vi reserverar i reservation I kan inte finna att det är så. Vi har bl. a. stöd

av riksräkenskapsverket, som på sidan 47 i propositionen yttrar, att det skat-tebortfall, som kan förutses som en följd av de föreslagna reglerna om skattefrihet för vissa utdelningar, icke är av den storleksordning att det bör utgöra hinder för att genomföra de föreslagna bestämmelserna, *oavsett om motsvarande belopp inhämtas genom den samtiddigt föreslagna skärpningen av bolagsbeskattningen i visst annat avseende.*

I reservationen har vi också understrukit att det måste antagas, om det skall vara någon mening i lättnaden för nyemissioner av aktier, att ifrågavarande bolag i varje fall på något längre sikt måste framvisa vinster, som täcker inte bara utdelning på de gamla aktierna, utan också på de nyemitterade och därmed ger en högre skatt till staten. Förslaget blir med andra ord »självfinansierande». Något statsfinansiellt skäl för genomförandet av den ifrågasatta höjningen finns inte.

Skulle det dessutom bli så som ett flertal remissinstanser och bl. a. riksskattenämnden anser, nämligen att den föreslagna lättnaden är så litet omfattande, att det starkt måste ifrågasättas om förslaget kan väntas få någon större effekt, då bortfaller *varje* skäl för ändring i regeln om dubbelbeskattning.

Härtill kommer en annan synpunkt, som jag skall sluta med, herr talman. Bolagsbeskattningen är redan nu ytterst komplicerad — jag hänvisar till sidorna 7—13 i propositionen och vill anbefalla dem till allvarlig genomläsning. Särskilt genom förslaget om skattskyldighet i vissa fall för utdelning enligt §§ 9—12 i förslaget blir lagtexten än mer svårbegriplig. I själva verket blir det ett mycket invecklat system med regler och undantag utan fixa linjer eller klara begrepp. Detta framgår med all önskvärd tydlighet av att utskottet ansett det nödvändigt att ändra såväl § 10 som § 12 i Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Kammarens ärade ledamöter kan också nederst på sidan 31 i propositionen finna, att de sakkunniga framhåller att alltför stränga krav inte bör uppställas på viss sannolikhetsbevisning. Sanno-

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall
lighetsbevisning! Skall vi verkligen här i riksdagen medverka till en skattelagstiftning som bygger på sannolikhetsbevisning?

Det värsta är att detta lappverk — uttrycket, herr talman, är inte mitt, utan det är länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län som har fällt det om detta lagförslag — måste medföra en rad åtgärder från bolagens sida med ombildningar och omdisponeringar som icke är betingade av produktions- eller rationaliseringsskäl, utan utslutande sker i syfte att undandraga sig den skatteskörpning som finansministern avser. Möjligheterna härtill måste bedömas som mycket goda! När utskottet i § 10 strukit ordet »annan fastighet», innebär det ingen garanti på den punkten.

Majoriteten inom centerpartigruppen inom bevillningsutskottet — en av ledamöterna har anslutit sig till reservation I — är kungligare än utskottet och har alltså föreslagit att propositionen skall genomföras helt oförändrad.

Denna principiellt djupt ingripande ändring i skattereglerna inbjuds nu riksdagen att biträda utan föregående vare sig rättslig eller ekonomisk utredning. Detta är häpnadsväckande. I vår reservation har vi också strukit under att riksdagen har och bör ha ett berättigat krav på att de förslag som framlägges är allsidigt utredda. Så har icke skett i denna fråga.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservation nr I.

I detta anförande instämde herrar *Nils Hansson* (fp), *Söderquist* (fp), *Per-Olof Hanson* (fp) och *Sünne* (fp).

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! När herr Spetz här för bara någon minut sedan sade, att majoriteten inom centerpartiet följer kungligheten i detta sammanhang, så vill jag påpeka att den omständigheten alls inte varit avgörande för vårt ställningstagande. Detta har skett med helt andra bevekelsegrunder.

Jag skulle, herr talman, vilja instämma

i det som herr Spetz sade inledningsvis om olägenheterna med att man ändrar skatteförordningarna så ofta som man nu gör. Detta måste vara till åtskilligt men, inte minst för företagsamheten.

Detta ärende kommer helt naturligt att tas upp av den sittande skatteberedningen, som i sinom tid kommer att lägga fram förslag i frågan. Det riktigaste skulle väl då ha varit, att man låtit denna proposition vänta tills utredningen tagit ställning. Men nu har propositionen kommit på kammarens bord, och det har också medfört att olika inställningar givits sig till känna vid utskottets behandling, vilket även kommer fram i denna kammardebatt.

Om propositionens och utskottsutlåtandets första del råder inga som helst delade meningar. En skattelättnad på 4 procent av utdelningen på nyemissioner måste för företag som expanderar när det gäller produktionen, vare sig den är baserad på inhemsk konsumtion eller på export, hälsas med tillfredsställelse. Detta är så mycket mera behjärtansvärt när näringslivet nu måste planera för EFTA-marknaden och räkna med ett framtida utvecklingsskede, som siktar till ett handelsmässigt samarbete med Europa i dess helhet.

När det gäller propositionens andra del går uppfattningarna isär; jag vill tro att samtliga meningsriktningar därvid är baserade på saklighet men med skilda inställningar till den här frågan. Med de synpunkter som jag här inledningsvis har fört fram om propositionens första del, nämligen att kapitalet i produktionen bör vara intensivt, är det svårt att förstå de meningsriktningar, som i fråga om propositionens andra del vill konservera ett dött — eller i varje fall mer eller mindre passivt — kapital. När man för fram den meningen, att staten här ger med den ena handen och tar igen med den andra, innebär väl detta ett tänkande som i många avseenden är analogt med regeringens handlande. I denna fråga kan man väl betrakta den tesen både som en indirekt lögn och som en liknande sanning. Skärpningen träffar cirka 25 miljoner

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall
 kronor av aktieutdelningen, vilket får sina rätta proportioner om man vet att den totala nettoutdelningen rör sig om 600 miljoner kronor. Verkligheten är väl, att man gjort skatten lägre men med större volym, detta med tanke på verkningarna av den 4-procentiga skattefriheten när det gäller nyemissionen.

Svagheten med propositionen är för det första, att förslaget är provisoriskt, vilket för företagens handlande utgör en osäkerhetsfaktor. Till detta vill jag personligen anföra min förhoppning, att skatteberedningen i denna fråga i sitt tänkande och handlande har något av propositionens grundprinciper som riktningssvare. För det andra får man, när det gäller de enskilda aktieägarna som har sitt sparande i företag med överskottskapital, väl hoppas att finansministern till nästa års riksdag kommer med förslag om sänkningar i utskiftningsskatten.

När det sedan gäller skillnaden mellan utskottsmajoriteten och de reservanter, till antalet två, som jag företräder — i denna kammare helt naturligt vid en kommande omröstning förstärkt med herr finansministern — vill jag anföra följande: Jag har redan berört en svaghet i propositionen, och jag vill understryka den än en gång, nämligen det missförhållandet som för företagen kommer att bli ett faktum i och med att lagförslaget är provisoriskt. Varken finansministern eller de sakkunniga har ansett skäl föreligga att särskilja lagen i vad det gäller förvaltningen av värdepapper och annan fastighet. I detta sammanhang vill jag även ställa den frågan till utskottets ärade ordförande, om han vill medverka till vad jag här tidigare har talat om, nämligen en sänkning av utskiftningsskatten.

Till slut ytterligare ett påpekande som har sitt reella värde i detta sammanhang: banklagen förbjuder beläning av aktier i förvaltningsbolag.

Med, som jag hoppas, finansministerns stöd i en kommande omröstning ber jag att i den del det berör få yrka bifall till reservation II och i övrigt bifall till utskottets betänkande.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Den föregående ärade talaren tog upp en erinran, vilken från många håll framförts mot det förslag, som vi nu har att ta ställning till. Herr Sundin påminde mycket riktigt därom, att man flerstädes ansett att vad som här föreslås egentligen inte innebär något annat än att vad man ger med den ena handen, tar man tillbaka med den andra. Han sade för att karakterisera dylika uttalanden, att om det inte är en direkt lögn så är de i varje fall en indirekt sanning — hans ord kan väl tolkas på det sättet.

Ja, sanningen vågar jag inte uttala mig om, men om dylika erinringar är oberättigade, så bör herr Sundin rikta sig mot utskottsmajoriteten, till vilken ju herr Sundin själv hör. Jag vet inte, om kammarens ärade ledamöter alla har observerat vad utskottsmajoriteten, alltså inklusive herr Sundin själv, skrivit på sidan 10 i betänkandet. Där står: »Det är alltså icke fråga om att totalt sett göra lättnader eller skärpningar i bolagsbeskattningen.» Skatteuttaget från företagen skall bli detsamma oavsett vad som här föreslås, och det är således en omfördelning som åsyftas. Men det är ju just denna invändning, som riktas mot förslaget, nämligen att vad man ger med den ena handen tar man tillbaka men den andra.

Propositionen är, såsom kammarens ärade ledamöter kanske har observerat, uppgjord efter en numera vedertagen modell, d. v. s. efter modellen att ge med den ena handen och ta tillbaka precis lika mycket med den andra. Till yttermera visso har vi nu bevillningsutskottets majoritets egna ord på att det förhåller sig så, åtminstone i detta fall. Det kan vara värdefullt att ha detta fastslaget.

Herr Spetz gjorde i sitt anförande en del uttalanden angående de två avsnitt, i vilka det föreliggande förslaget är uppdelat. Jag kan helt associera mig med de synpunkter, som herr Spetz här framfört. Beträffande den första delen, som avser lättnader i beskattningen på utdelningar å nyemitterade aktier, skul-

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall

le jag dock vilja göra ett litet tillägg; där är vi också lyckligtvis enhälliga inom utskottet. Jag skulle bara i det sammanhanget vilja framhålla, att förslaget sådant som det här är presenterat icke kan i nämnvärd grad underlätta de mindre företagens kapitalförsörjning. Det är därför i hög grad önskvärt att den i år tillsatta utredningen rörande de mindre företagens kapitalförsörjning påskyndar sitt arbete, så att förslag snarast kan föreläggas riksdagen.

Jag delar också, såsom jag nyss antytt, herr Spetz' mening, när det gäller det andra avsnittet av det föreliggande förslaget, nämligen propån att återinföra en kedjebeskattning, som riksdagen redan 1928 ansåg borde avskaffas. På den punkten vill jag emellertid framföra ytterligare ett par reflexioner. Innan jag går in på dessa reflexioner, vill jag bara fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på de antydningar, som herr Spetz gjorde om den avvisande hållning, som praktiskt taget alla remissinstanser intagit till förslaget. Det är, måste vi nog alla erkänna, mycket ovanligt att en så nedgörande kritik riktas mot ett sakkunnigförslag såsom här skett från framför allt två av remissinstanserna, nämligen just de remissinstanser som måste betraktas som de mest inflytelserika, objektiva och mest ansedda då det gäller att yttra sig om förslag av denna art, riksskattenämnden och kammarrätten. Jag har ingen anledning att här komma med några citat från deras remissvar, utan jag nöjer mig med att hänvisa till vad herr Spetz därutinnan anför.

Departementschefen säger på ett ställe i propositionen, att förslaget om kedjebeskattnings återinförande är »ett led i en låt vara begränsad omfördelning av skattebördan från kapitalstarka stagnerande företag till nystartade och expanderande sådana.»

Jag kan inte finna att utskottsmajoriteten i sin skrivning har tagit upp denna egendomliga karakteristik av en viss del av näringslivet, när man alltså talar om »kapitalstarka stagnerande företag». Den skrivningen har utskottsmajoriteten ute-

lämnat, vilket jag tror är välbetänkt handlat. Att såsom i propositionen har skett — låt vara indirekt — sätta likhets-tecken mellan *kapitalstarka* och *stagnerande* företag är väl i alla fall knappast befogat. Erfarenheten talar ett helt annat språk härvidlag.

För övrigt, herr talman, hur blir ett bolag i stånd att skaffa sig dessa placeringsaktier som ju nu spelar så stor roll i denna diskussion? Jo, man blir i stånd därtill bl. a. genom att hålla tillbaka utdelningarna och undan för undan konsolidera företaget. En sådan politik i sparandets och konsolideringens tecken har vår skattelagstiftning sedan många år tillbaka satt som sitt främsta riktmärke och hela tiden avsett att främja. Man har också lyckats därmed i ingalunda obetydlig utsträckning. Såvitt jag förstår, måste det vara ett intresse inte bara för företagen själva och deras anställda, utan även för samhället, att en sådan politik i sparandets och konsolideringens tecken kan fortsätta. Nu kommer man emellertid med förslag, som oundvikligen måste leda till att konsolideringsåtgärder av den här arten avsevärt kommer att försvåras, med de därav följande ogynnsamma verkningarna i de många hänseenden, som jag har pekat på.

Att bolag och föreningar ställt kapital till andra företags förfogande, det har varit och är, mina damer och herrar, av väsentlig betydelse för kapitalförsörjningen. Såsom en rad remissinstanser påpekat och som herr Spetz också har antytt, har utredningen inte beaktat de rättsliga och ekonomiska samband, som kedjebeskattningen äventyrar. Jag skulle också vilja erinra om att en kedjebeskattning reellt — det är ganska intressant att göra detta klart för sig, ty den sidan av saken har man inte avhandlat vare sig i propositionen eller i utskottsmajoritetens utlåtande — innebär, precis som herr Spetz sade, att den fysiska personens inkomst av i bolaget investerat kapital kan komma att beskattas i tre eller flera led, teoretiskt hur många gånger som helst. Det är även för fysiska personer den

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall
oundvikliga konsekvensen av en sådan här lagstiftning.

I propositionen liksom överraskande nog också i reservation nr II frambålles, att det från materiell synpunkt är svårt att finna argument för att rörelseidkare, aktiebolag och ekonomiska föreningar, som köper aktier på börsen i kapitalplaceringssyfte, skall vara skattefria för denna utdelning. Här har redan erinrats om den nedgörande kritik, som framför allt kammarrätten och riksskattenämnden riktat mot det resonemanget. Jag skall inte närmare uppehålla mig vid det, men jag får säga, att det är rätt modigt gjort av de två representanterna för centerpartiet att på detta sätt gå emot en mening som under sådana former har framförts dels av riksskattenämnden och dels av kammarrätten.

Med återinförande av kedjebeskattningen vill finansministern, såsom kammarens ledamöter har funnit, skaffa statsverket kompensation för det inkomstbortfall som eventuellt kan väntas genom skattelindringen för de på investerat kapital utdelade vinsterna. Men, ärade kammarmedamöter, de tingen har ingenting med varandra att göra! Det i propositionen förda resonemanget är rent fiskalt, och det är, tycker jag i likhet med remissinstanserna, inte förenligt med den städe av riksdagen vidhållna principen om jämlikhet och rättvisa vid beskattningen.

Är det för övrigt så alldeles säkert att något intäktsbortfall uppkommer? Det är en fråga som jag tror man har stor anledning att sysselsätta sig med, men den har man halkat förbi både i majoritetens utlåtande och i reservation nr II. Tvärtom tror jag man har anledning anta, att det inte kommer att inträffa något intäktsbortfall för statsverket. Ett underlättande av nyemissionerna möjliggör naturligtvis — det ligger i sakens natur — en ökad aktivitet och därmed också ökad skattekraft från de berörda företagens sida, och härigenom kommer oundvikligen den föreslagna åtgärden att på längre sikt få ur statsfinansiell synpunkt en positiv effekt.

Alltså, herr talman: uppkommer ingen minskning i skatteintäkterna för det allmänna, så behövs inte heller någon kompensation, och då bortfaller hela det fiskala resonemanget i denna del.

Departementschefen har som sagt enligt min mening inte anfört några bärande principiella skäl för införande av kedjebeskattning som huvudregel — motiveringen återfaller på rent fiskala synpunkter. Eftersom — det har jag redan antytt — någon kompensation sannolikt icke är erforderlig och avsikten enligt vad departementschefen har sagt och utskottsmajoriteten understrukt icke är att skaffa det allmänna ökade skatteinkomster, så tycker jag nog, att de fiskala synpunkterna inte utgör något skäl att införa denna tvivelaktiga kedjebeskattning.

Så, herr talman, skulle jag gärna till detta ämne, som jag medger är en ganska svår och ganska tråkig materia, vilja knyta ett par reflexioner av mera allmän karaktär.

Vi har såsom kammarens ledamöter väl känner till i vårt land en långsamt stigande produktion men en snabb ökning av våra kostnader. Jag tycker, mina damer och herrar, att vi borde kunna vara överens om att det är ett eminent samhällsintresse att en ändring i dessa förhållanden kommer till stånd. En sådan ändring förutsätter dock bland annat åtgärder på företagsbeskattningsområde, som skapar möjligheter för ökad självfinansiering. En ökad självfinansiering utgör ju — det begriper var och en — en av grunderna för fortsatt rationalisering och utbyggnad.

För att vi skall få en ändring till stånd i förhållandet mellan produktionstakt och kostnadsökning krävs emellertid också — och det är ganska viktigt — en ändrad inställning från de makthavandes sida i fråga om kreditmarknadspolitiken, kort sagt en liberalisering av kapitalmarknaden.

Samtidigt som propositionen kommer med de förslag, som vi nu diskuterar — och som verkar försvårande för självfinansieringen, man kanske kan säga diskriminerande på företagssparandet

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall — kommer företagets förmåga till självfinansiering att minska även av andra orsaker; det skall vi inte glömma. ATP:s införande utgör ju härvidlag en faktor av betydelse. Möjligheterna att låna pengar ur egna pensionsstiftelser — den upplåningen anses för närvarande belöpa sig till cirka 7 miljarder; det finns åtskilliga företagare i denna kammare som väl känner till dessa frågor — kommer bl. a. genom ATP:s införande att beskäras kraftigt. Vi får också hålla i minnet de skärpningar i avskrivnings- och lagervärderingsreglerna, som på senare tid genomförts och som naturligtvis i sin mån försämrar företagets möjligheter till självfinansiering.

Dessa fakta och omständigheter har diskuterats livligt under senare tid, och jag föreställer mig, att det är mot bakgrunden av dem, man på sistone i initierade kretsar, om jag får använda den beteckningen, tycks under observerade former ha kommit fram till den åsikten, att finansministern på litet längre sikt helt enkelt blir tvungen att överväga en ändring av bolagsbeskattningen; med uttrycket initierade kretsar avser jag icke näringslivet. Huruvida fog finns för dylika förmodanden, därom vågar jag inte ha någon mening.

Skulle emellertid lindringar övervägas inom finansdepartementet, så har man olika vägar att välja mellan, det ligger i sakens natur. En väg, som nyligen förordats, vore att oförändrat beskatta de vinstmedel, vilka fonderas i företagen, med 40 procent och utdelningsdelen med 30 procent; vi har ju i dessa dagar sett förslag till en sådan differentiering i tidningarna.

Inom parentes sagt rör det sig inte om någon nyhet. Under de ganska många år vi haft dubbelbeskattningen här i landet — den är någonting helt annat än kedjebeskattningen — har den framträtt i ganska skiftande former, något som framgår av propositionen, om man läser den med tillbörlig uppmärksamhet. Sälunda har tidvis den fonderade vinsten beskattats hårdare än den utdelade. Och jag skulle vilja tillägga, att en sådan differentierad metod numera tilläm-

pas bl. a. i Väst-Tyskland och i England; skatten på utdelningsmedel är i England bara en fjärdedel av skatten på fonderade medel.

Det mest rationella vore måhända — jag vågar inte säga mer än måhända — att helt och hållet slopa dubbelbeskattningen på aktiebolagens inkomster, så som förhållandena på företagsbeskattningens område utvecklats sig; jag har för egen del i all anspråkslöshet vid ett par tidigare tillfällen fört fram den tanken här i kammaren. Enligt nu gällande regler beskattas — alla känner till saken men jag tycker inte det är ut vägen att erinra om den — aktiebolags och ekonomiska förenings vinster två gånger, nämligen dels hos bolagen och föreningsarna, dels hos aktieägarna eller medlemmarna, då vinstmedlen utdelas till dessa. Jag föreställer mig att kammarens ledamöter observerade, att frågan om bolagsbeskattningen och dubbelbeskattningen ånyo diskuterades vid Arosmässan i Västerås härom dagen. En av talarna vid mässan förmenade att de statsfinansiella konsekvenserna av en sådan reform — alltså *inte* ett slopande av bolagsbeskattningen, såsom man på sina håll i tidningarna förmodade, utan ett slopande av dubbelbeskattningen — i själva verket skulle bli obetydliga samtidigt som företagets konkurrenskraft och expansionsförmåga skulle öka. Det är nog inte alldeles omöjligt, herr talman, att den talaren kan ha rätt i sin uppfattning. Hur som helst så föreställer jag mig att den Hedborgska kommittén skall närmare undersöka den saken, och dess betänkande torde avvaktas med synnerligen stort intresse, icke minst inom näringslivet.

Till allra sist bara ett ord om vår kreditmarknad, även om den har diskuterats så många gånger, att det praktiskt taget är omöjligt att komma med någonting nytt. Det prioritetstänkande som de senaste åren präglat svensk kreditmarknadspolitik har enligt min bestämda mening näppeligen varit lyckligt. Självfallet måste man avväga behoven på kreditmarknaden — den saken har nyligen påpekats och är alldeles klar — men av-

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall
 vägningsen måste bli mer balanserad och rättvis än nu. Det sätt, varpå riksskattenämnden i sitt remissyttrande karakteriserar förhållandena på kapitalmarknaden, är onekligen ytterst intressant och betecknande. Jag vet inte, om kammarens alla ärade ledamöter har obervererat nämndens uttalande — det finns mycket ordentligt återgivet i propositionen — att »näringslivet, bortsett från kraftföretagen, sedan flera år vägrats tillträde till obligationsmarknaden». Vi måste alla säga oss, att det är ovanligt, att ett svenskt ämbetsverk använder en dylik formulering i ett remissvar. Det måste vara allvarliga överväganden, som leder till ett så markerat ståndpunktstagande.

Jag har här påpekat — och de framgick också av det anförande som hölls av den ärade talare som kom närmast före mig — att det finns två reservationer knutna till detta bevillningsutskottets betänkande. Bakom reservation nr I står utskottets folkpartister och högermän samt en representant för centerpartiet. Bakom reservation nr II står centerpartiets två återstående utskottsledamöter. Med beklagande nödgas jag konstatera att det inte gått att ernå borgerlig enhet i en ur principiell synpunkt dock ingalunda betydelselös fråga som den, vilken vi här har framför oss.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag tillåtit mig anföra hemställer jag om bifall till reservation nr I.

Häri instämde herr *Nilsson, Yngve*, (h).

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Herrar Spetz och Hagberg har kritiserat det föreliggande förslaget och enligt mitt sätt att se kanske dramatiserat litet i onödan, var och en efter sitt temperament.

Herr Spetz var rädd för att han skulle bli betraktad som konservativ när han utalade den mennigen, att man bör akta sig för att ändra skattelagarna. Då kanske han i första hand syftade på företagsbeskattningen, där en ändring skulle rubba så många ting. Jag tycker i och för sig att man inte behöver bli beskylld

för att vara konservativ, om man framför ett sådant önskemål. Nu är det ju att märka att det förslag, som vi nu behandlar, avser en ändring, beträffande vilken man mycket väl, som jag ser det, skulle kunna diskutera, huruvida den var absolut nödvändig att lägga fram nu. Men herr Spetz observerar väl att det inte föreligger något avslagsyrkande när det gäller lättnaderna — annars hade det gått bra att genomföra den ordningen, att vi avslår hela propositionen. I stället är nu situationen den, att man från folkparti- och högerhåll säger, att man där gärna tar emot lättnader men inte vill ha något att göra med sådant som man kan betrakta som skärpningar. Även sådana ändringar som avser lättnader i fråga om företagsbeskattningen vållar ju olägenheter när det gäller kalkyler och liknande.

Nu kan man ju resonera som så, att vi uppfattar all skattelättnad som ett positivt inslag, som vi alltid med tacksamhet tar emot. Men även om vi kritiserar vårt skattesystem i allmänhet och säger, att det innebär en mycket hård belastning på exempelvis företagen, måste vi nog — om vi innerst inne skall hålla oss till sanningen — erkänna att även företagen i någon mån måste bidra med skatter till det allmänna. Jag kanske blir ensidig, men jag har tidigare hävdat att det svenska skattesystem, som vi har när det gäller vår företagsbeskattning, har fungerat bra. Om så inte hade varit fallet, hade vi inte haft möjligheter att få bevittna den utomordentliga expansion som skett inom svenskt näringsliv.

Under hela den tid som vi brukar beteckna som efterkrigstiden har ju inte — såsom herr Hagberg ville göra gällande — utvecklingen gått i den riktningen, att produktionen har ökat mycket långsamt och alla kostnader stigit mycket snabbt. I varje fall kan vi väl erkänna, att produktiviteten såvitt gäller bakomliggande tid har varit tillfredsställande, i varje fall relativt tillfredsställande. Våra kostnadsstegringar, om vi ser på det svenska näringslivet i stort, har inte heller varit starkare än andra länders, och det bästa beviset härför är

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall att vi har kunnat hålla oss i konkurrensen på världsmarknaden. Såvitt gäller den tid, som man här erfarenhetsmässigt stöder sig på, är det väl riktigare att säga, att det under dessa 15 efterkrigsår har gått ganska bra. Om man så har ett skattesystem, som fått till effekt att praktiskt taget alla investeringar inom den svenska industrien har kunnat finansieras genom framtagna reserver, är ju inte heller det något dåligt resultat. Visst skulle vi önska att vi hade bättre tillgång på kapital, som det heter, men vi utnyttjar ju ändå alla våra resurser på åtskilliga av näringslivets områden, och det är väl en situation som vi i allmänhet är nöjda med. Vi kan väl alla vara överens om önskemålet att snabbare än som nu sker få fram ännu effektivare företag, men det är ju önskemål som det här är fråga om.

När det nu gäller den detalj i det stora sammanhanget, som propositionen avser, säger finansministern att han tycker att det vore ändamålsenligt att underlätta för kapitalfattiga företag att verkställa nyemissioner. Med nuvarande skattelagstiftning blir det för dyrt, och därför vill han tillåta ett avdrag på 4 procent av utdelningen. Han har väl därvid också tagit hänsyn till en annan omständighet: om nyemissionerna ökar, så ökar materialet på aktiemarknaden, och då kan efterfrågan på aktier bättre tillgodoses. Därigenom kan väl i någon mån kurserna på aktier hindras från att stiga alltför högt.

Så långt anser alla parter att det var ett bra förslag. Sedan har meningarna delat sig i fråga om den s. k. kompensationen. Herr Hagberg vände sig emot finansministerns karakteristik av vissa företag då han talar om »kapitalstarka, stagnerande företag». Därmed åsyftas väl sådana företag, vilkas ursprungliga verksamhet har gått så bra att de kunnat samla stora dolda reserver, som placerats i aktier. Det finns företag av det slaget, som har större inkomster av dessa placeringsaktier än av den rörelse de driver. Det har vi sett exempel på. Nu är det ju så, att sådana företag inte behöver låna några pengar, utan det är de

expanderande företagen som vill ha friskt kapital, och det är dessa som har behov av nyemissioner som enligt det här förslaget nu skall underlättas.

När det gäller den del av propositionen, som avser en skärpning av nuvarande beskattning, har man sagt att här följs kedjebeskattnings princip. Det kan vara riktigt att kedjebeskattning förekommer här. Men såsom herr Sundin sade kommer lagen för närvarande endast att få den verkan att ungefär 3 procent av hela det belopp som delas ut på aktier drabbas av skärpningen. Det blir inte ens de 25 miljoner, som herr Sundin talade om, ty vissa företag får säkert dispens, företag med betydande aktieinnehav, och därför drabbas inte ens 25 miljoner kronor.

Herr Hagberg sade liksom även herr Spetz att dessa båda saker inte hörde ihop. För att godkänna den första delen av propositionen behöver man inte bestämma sig också för den andra. Nej, helt naturligt inte. Men när herr Hagberg talade om att det var rent fiskaliska synpunkter som lett finansministern fram till hans ställningstagande, måste vi väl ändå säga att en finansminister ofta tvingas att anlägga fiskaliska synpunkter. Han är nödsakad att anlägga sådana på nästan varje fråga som behandlas, eftersom han måste ta hänsyn till de samlade intäkterna.

Såsom här framhållits av herr Hagberg har utskottet delat sig på två linjer. Majoriteten är ense om allt väsentligt i propositionen, men så har vi en minoritet som avstyrker den ena halvan av förslaget, d. v. s. skärpningen av beskattningen på placeringsaktier. Dessutom har centerpartiet i den senare frågan gått på propositionens linje oförändrad. Det är klart att jag inte skall varna någon för att sluta upp kring Kungl. Maj:ts förslag. Det är ju tacknämligt att centerpartiet gjort det och om det kommer att göra det också framdeles.

Jag tycker emellertid att utskottets förslag i detta avseende är bättre. Centerpartiet har i utskottet accepterat resonemanget att man för att möjliggöra

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall den föreslagna lätnaden får gå med på en skärpning, som dock endast drabbar företag som kan bära en sådan belastning. Men man måste väl vara intresserad av att lagstiftningen får en sådan utformning att den blir effektiv. Herr Spetz, som jag högaktar och vars åsikt jag i det fallet respekterar, säger att det inte blir möjligt att genomföra lagstiftningen på den punkten. Årade kammarmedamöter, det innebär att de skattejurister, som står till förfogande för företagen, är så finurliga att den föreslagna skärpningen aldrig kommer att leda till en ökad uttagning av skatt. Utskottsmajoriteten har nog haft den uppfattningen att propositionen på den här punkten inte var så bra skriven, och vi har därför försökt täppa till luckan. Jag har den uppfattningen att om rörelsebolag har något att vinna på att ombildas till förvaltningsbolag och detta kan ske utan särskilda kostnader, så kommer det att företas sådana ombildningar. Man har ju rätt att begagna alla lagliga medel för att undgå skatt. Kostar en ombildning ingenting kommer många företag att begagna sig av den möjligheten. Enligt utskottets förslag får ett bolag väga kostnaderna för en ombildning till förvaltningsbolag mot de fördelar som denna ger genom att bolaget då slipper undan den här skatten.

Såsom propositionen är skriven hade det gått alldeles för lätt att komma ifrån skatten genom en ombildning, och detta har utskottets majoritet försökt sätta stopp för.

Vi har gjort ett par andra småändringar i propositionen. Vi har haft motioner, där det yrkats på en ändring av tidpunkten för lagens ikraftträdande. Motionärerna har yrkat på en framflyttning från 1 juli till april månad. Utskottet har sagt att det är mera praktiskt att ändra till 1 januari 1961. Därvidlag har sålunda utskottet gått längre än vad motionärerna har yrkat på.

Vi har vidare ändrat i fråga om utländska bolags dotterbolag i Sverige. Propositionen gick på den linjen, att dessa bolag inte skulle bli delaktiga av lätnaden för nyemissioner, men vi har

funnit att det ur beskattningssynpunkt inte finns någonting som talar för att de skulle stå utanför. Det är nämligen så att om dessa svenska dotterbolag till utländska bolag behöver kapital, kan de få behovet täckt genom moderbolaget. Har moderbolaget lånat ut pengar till dotterbolag i Sverige, har det svenska bolaget avdragsrätt för räntekostnaderna, vilket blir så att säga dyrare för statskassan. Om man nu ger bolagen möjlighet till ökning av det egna aktiekapitalet — lätnaden blir då 4 procent — minskar behovet att låna hos moderbolaget. Det kan alltså inte verka på något sätt ofördelaktigt ur skattesympunkt — jag betonar det — att på den punkten ändra Kungl. Maj:ts förslag.

Det har talats om vad det här lagförslaget egentligen kommer att betyda. Jag skulle vilja uttrycka saken så, att vi vet tämligen väl vad skärpningen av skattereglerna när det gäller placeringsaktierna kommer att ge — i bästa fall, får jag väl säga med tanke på herr Spetz' inlägg. Det kan bli högst 10 miljoner i statskassan. Men vad lätnaden kan bli är helt beroende på den omfattning nyemissionerna får. Åtskilliga instanser säger, att initialeffekten av den här lagstiftningen blir betydande. Vi har nyemissioner i år på ungefär 90 miljoner kronor under tre kvartal. Sedan det här förslaget blev känt — det framlades ju på försommaren — är det klart att många har väntat för att komma i den kategori som får avdrag. Man kan alltså räkna med en rätt betydande effekt. Skall jag tippa — jag brukar inte göra det — skulle jag tro att förslaget statsfinansiellt innebär ett bortfall av intäkter och alltså en betydande lätnad för näringslivet som helhet. Jag vet ingenting om detta, jag bara tror att lagen kommer att verka på det sättet.

Herr Sundin ställde till mig frågan, om jag är villig att medverka till en lagstiftning som skulle innebära att utskiftningsskatten skulle sänkas. Det är alldeles för tidigt, herr Sundin, att här ta ställning till frågor om företagsbeskattningen, eftersom vi sitter i en kommitté, där vi får stängas med dessa

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall frågor framöver. Jag tror emellertid att man skall fara varligt fram — nu är jag på herr Spetz' linje igen — man skall inte göra omkastningar för snabbt. Jag kan inte tänka mig att man kan göra som det antyds på åtskilliga håll, nämligen radikalt radera bolagsbeskattningen. Nog blir det ändringar i skattereglerna framöver, det kan vi vara övertygade om, men jag ser situationen för dagen så, att ingenting speciellt har inträffat som motiverar en forcering av de utredningar som pågår om vår företagsbeskattning.

De önskemål som har framförts av representanter för näringslivet är väl begripliga. De förändringar som har skett beträffande kapitalförsörjningen hänför sig till möjligheten att samla ihop pensionsfonder, och det torde väl vara rätt, som herr Hagberg säger, att nu disponerar näringslivet över sådana fondmedel på ungefär 7 miljarder. Men de fonderna kommer inte att gå ut på en gång, utan de kommer att användas under en följd av år. Det har ju kommit nya möjligheter till företagets förfo-gande under senare år; jag vill bara erinra om vad som hänt innevarande års sommar och höst i fråga om investeringsfonderna. Det är ju ingenting annat än vinstmedel som har satts undan efter det erbjudande som riksdagen gjorde under vårsessionen. Det kom en första tranch på 570 miljoner och sedan ytterligare en på 200 miljoner, vilket just inte tyder på att vi befinner oss i ett akut krisläge för näringslivets vidkommande.

Jag har sålunda så pass mycket optimism kvar att jag tror att vi skall be-grunda de här tingen. Det är klart att läget på kapitalmarknaden inte är det bästa i världen, men om vi kunde få det bättre så är vi öppna för alla förslag. Vi kommer emellertid inte ifrån att statens inkomster måste skaffas fram på det ena eller andra sättet. Som det nu är kommer av den direkta beskattningen ungefär en fjärdedel från juridiska personer och tre fjärdedelar från fysiska personer. Om vi mera avsevärt rubbar relationerna, får vi inte bara

ändra företagsbeskattningen, utan då blir det andra delar av vår skattelagstiftning som får följa med.

Herr talman! Jag ser inte det föreliggande förslaget såsom mera långtgående. Jag har inte fattat det så att vi här beträder en ny principiell linje i fråga om företagsbeskattningen, utan det är ett önskemål som man har velat tillgodose när det gäller att underlätta kapitalförsörjningen för bolagen genom nyemissioner.

Skall man nå detta mål, får man visserligen bryta en princip, men verkningarna av att så sker är mycket begränsade, och de är överblickbara. Sedan vill jag beklaga, att utskottet ej kunnat bli ense om sitt förslag. Herr talmannen vet att bevillningsutskottet har vissa besvärligheter, med påföljd att det ofta blir så att vi delar på oss. Denna gång har vi i varje fall sluppit lottning genom att våra vänner centerpartisterna hjälpt oss till majoritet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Den allra senaste artigheten, som utskottets ordförande här serverade, vill jag knyta an till en tidigare reflexion, där han var inne på ungefär samma tema, nämligen att det var att hälsa med tillfredsställelse om någon eller några från centerpartiet även i fortsättningen skulle följa de förslag, som lades fram från regeringens sida. Till detta vill jag säga att vi inom det parti jag företräder är beredda att samarbeta med partier, vars ställningstaganden och idéer i vissa frågor närmar sig våra.

Herr talman! När det sedan gäller herr Hagbergs avslutning, där han frågade hur det skulle vara möjligt att tänka sig en borgerlig samling sedan man fått de två avfällingarna från borgerligheten i bevillningsutskottet, vill jag bara fråga herr Hagberg: Är det meningen att detta skall användas som en tidsningsrubrik efter den här debatten? Jag har genom vad jag sagt om detta till

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall herr Ericsson i Kinna i sak besvarat även herr Hagbergs frågeställning.

Jag har, herr talman, som jag tidigare deklarerat, ansett det nödvändigt att det samlade kapital, som här helt naturligt skall stå till företagens tjänst, i båda fallen skall vara intensivt. Jag utvecklade detta på så sätt att jag med tillfredsställelse hälsar den första delen, som ger dessa möjligheter. Men om man anammar ett sådant tänkande, så anser jag det även logiskt och riktigt att man i fråga om den andra delen har samma uppfattning, nämligen att vi på detta område inte är betjänta av ett passivt kapital. Men den större marknad, som håller på att öppnas, är det ännu mer nödvändigt än tidigare att de samlade resurserna inte är passiva utan intensiva. Det är ur dessa synpunkter som vi har intagit vår ställning.

Allra sist vill jag, herr talman, om jag nu får försöka att skilja mig från den här talarstolen med en liknande artighet som den vilken utskottets ärade ordförande serverade, hoppas att han i denna fråga frångår den skärpning, som han med sina kamrater företräder, och i stället blir lika konungslig som vi två reservanter och alltså följer oss i denna fråga.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sista herr Sundin sade skulle jag ha kunnat gå med på, om förslaget hade varit i sak bättre. När bevillningsutskottet har föreslagit en ändring i Kungl. Maj:ts proposition är det helt naturligt därför att vi anser att förslaget därigenom sakligt sett blir riktigt och förnuftigare.

Min fråga till herr Sundin var: Hur kan herr Sundin försvara en ordning som innebär att man lockar företag till omfattande utbildningar, när man vill ha skatt på dessa utbildningar? Om högern och folkpartiet säger, att det är en onödig skärpning, som man inte bör godtaga, så kan jag förstå dem. Men herr Sundin har ju erkänt att det kan vara berättigat att man i dessa fall be-

talat en skatt. Då måste man ju göra vad man kan för att företagen efter en sådan här utbildning inte skall kunna smita ifrån skatten.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Skillnaden mellan utskottsordförandens och mitt ställningstagande är i sak följande: Vi har tidigare poängterat att detta är ett provisorium, och till det vill jag lägga, att jag inte hyser samma misstroende till företagsamheten i vad det gäller denna del, som utskottsmajoriteten tycks göra.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte fråga om misstroende eller inte. Jag poängterade, att man har rättighet att använda alla lagliga möjligheter att undgå skatt. Det är bara fråga om, hur vi utformar lagarna. Om vi har för avsikt att söka få in dessa pengar på placeringsaktiernas utdelning, bör vi göra lagstiftningen så effektiv som möjligt.

Det som, herr Sundin, förekomma olycksfall i arbetet även i kanslihuset, och det har i detta fall förekommit ett sådant. Det är därför utskottsmajoriteten föreslagit denna skärpning.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Det har numera blivit så, att vi inom bevillningsutskottet kanske bemöter varandra på ett hövligare sätt än för ett tiotal år sedan — i varje fall i denna kammare. Jag ber att få tacka för de vackra ord som nyss sades om mig!

Sedan skulle jag vilja säga några ord till herr Sundin, som hade fastnat på de här 25 miljonerna i utdelning, som alltså skulle ge en skatt på 12 miljoner. I det fallet tror jag, att herr Ericsson är betydligt mera realistisk. För min del tror jag inte att det blir ens 10 miljoner, och det sade jag redan tidigare.

Herr Sundin talade här om ett »dött kapital». Låt oss tänka på det ett ögonblick, herr talman!

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall

Vad betyder det att en del aktiebolag ligger med s. k. portföljaktier? Jo, det betyder helt enkelt att det kapital, som de betalade när de köpte aktierna, håller på och arbetar. Vad skulle ske, om företagen skulle sälja hela sin aktieportfölj? Hur stor den är vet jag inte, men med utgångspunkt från 25 miljoner i utdelningar kan man räkna med att portföljen har ett värde av 400 eller 500 miljoner kronor. Om dessa aktier skulle försälgas, kan man då vänta sig, att de summor som flyttas över från köpare till säljare skulle bli mera effektiva? De stagnerade bolagen — som de kallades — med denna aktieportfölj skulle i stället få pengar. Skulle bolagen låna ut dessa pengar till andra bolag, eller vad menar man? Är det inte snarare att förvänta, att dessa »stagnerade» bolag kommer att använda pengarna för utgifter, som är avdragsgilla men onödiga, eller kommer att använda dem för utdelning? Det kan de göra utan att betala skatt, därför att de redan har fått in pengarna. Bör man sträva efter att höja utdelningarna, att öka kapitalflykten från bolagen till fysiska personer? Jag tror inte det.

Sedan skulle jag vilja säga något om skattebortfallet på dessa nyemissioner. Jag undrar, om man tänkt igenom den saken riktigt. Genom nyemission av aktier minskar man inte den gamla aktiestocken. De gamla aktieägarna kommer att kräva samma utdelning även i fortsättningen, och de som äger de nyemitterade aktierna kommer också att kräva utdelning. Det betyder, att bolagen måste visa fram en sammanlagt större vinst, och vi får en ökad inkomst för staten.

Det var detta jag försökte slå fast i mitt förra anförande. Det är inte fråga om en skatteminskning, när ett bolag ger ut en nyemission, vare sig det är ett nytt eller ett gammalt bolag. Det året kan det väl inte bli någon minskning i skattebördan, om man inte tror att nyemission av aktier skulle medföra en sänkning av vinsten, vilket det inte finns någon anledning att tro. Men efter något år eller några år kommer des-

sa nyemitterade aktier att ge vinst, så att det kan bli utdelning på dem. Det är först då som rätten till avdrag med 4 procent av aktiernas belopp blir aktuellt. Men då blir det vinst på de gamla aktierna och vinst också på de nya, och det måste bli en större inkomst för staten. Talet om att det skall bli en minskning av statsinkomsterna är i varje fall högeligen överdrivet.

Vilka är nu köpare av dessa nyemitterade aktier? Jo, det är väl förmodligen i största utsträckning de gamla aktieägarna. Jag vet inte om ASEA planerar någon nyemission, men om ASEA skulle göra en sådan, är det väl i första hand de nuvarande aktieägarna i ASEA som vill skaffa sig ytterligare aktier där. Varifrån tar de då pengarna? Jo, uppenbarligen genom att sälja obligationer eller andra aktier eller genom att ta av sina sparmedel. Man skapar inte kapital genom att göra en del köpetransaktioner på börsen. Kapital skapas i företagen, inte någon annanstans. Därför finns det all anledning att vara varsam när det gäller företagen. Enligt min uppfattning innebär den senare delen av denna lagstiftning det som kommer till uttryck i det gamla ordspråket: »Viel Geschrei wenig Wolle.»

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag delar nog herr Hagbergs i Malmö uppfattning om att denna proposition innehåller så mycken tung och teknisk materia att en diskussion omkring den kan bli rätt ointressant. Jag skall emellertid inte röra mig så mycket med de rent tekniska frågorna i förslaget. Jag skall däremot knyta några synpunkter till de rent allmänna bedömanden som gjorts från denna talarstol.

Herr Spetz framhöll att man bör vara synnerligen aktsam när det gäller att förslå och verkställa förändringar i skattelagstiftningen, dels med hänsyn till medborgarna som har att göra upp sina deklarationer, dels och inte minst med hänsyn till de skattemyndigheter som sedan har att tolka skattelagarna. Jag kan

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall i stor utsträckning dela herr Spetz' uppfattning på denna punkt, men jag skulle vilja att herr Spetz missionerade litet bland dem som är så oändligt ivriga att föreslå förändringar i skattelagstiftningen. Herr Spetz vet med sin mångåriga erfarenhet i bevillningsutskottet att vi varje år sköljs över av en flodvåg av motioner med yrkanden om alla typer av ändringar i våra skattelagar, och ibland har också herr Spetz befunnit sig bland motionärerna. Men bevillningsutskottet har ju som tradition, höll jag på att säga, att slå ihjäl alla sådana yrkanden och på det sättet fördärvar vi inte lagarna just i den mening som herr Spetz här antydde.

Herr Hagberg gjorde en rent allmän reflexion att det här gäller att, med hänsyn till de hårdnande konkurrensförhållandena för företagslivet och den stigande kostnadsutvecklingen som vi har på marknaden, mildra företagsbeskattningen för att därigenom öka företagens möjligheter till självfinansiering av investeringar. Om man tar upp denna fråga till en framtidsbedömning, ligger det naturligtvis mycket i själva resonemang-
et som sådant, men om man skall bedöma företagsbeskattningen som den har verkat, måste man väl att döma av de praktiska erfarenheter som vunnits ändå medge att vår företagsbeskattning i jämförelse med andra länders är tämligen liberal. Jag förstår inte varför det är nödvändigt att varje gång vi diskuterar frågan om företagsbeskattningen alltid anföra just dessa synpunkter? Är det inte litet för stor ensidighet i bedömningen? Kan man ändå inte någon gång kosta på sig det erkännandet att vi här i landet har en företagsbeskattning som i många avseenden är gynnsam i jämförelse med andra länders.

Bevillningsutskottet hade nöjet att tigit i våras vara gäster hos två storföretag i Göteborg, nämligen AB Volvo och SKF. Där fick vi en ganska ingående redogörelse för dessa företags framtida planer när det gäller utbyggnader — det gäller betydande utbyggnader framför allt för Volvoföretagets vidkommande — och vi samtliga blev där glatt överras-

kade över att företagen kunde räkna med att praktiskt taget kunna självfinansiera hela denna nyinvestering. Det gav åtminstone mig den bestämda intrycket att vi i det här huset ändock har försökt få fram en företagsbeskattning som är gynnsam. Att det går att göra den gynnsammare — därom råder naturligtvis ingen tvekan.

Nyligen har också publicerats en doktorsavhandling som gäller vårt skattesystem i jämförelse med andra europeiska länders, och vederbörande doktorand kom till den slutsatsen att den svenska företagsbeskattningen är synnerligen liberal i jämförelse med övriga länders. Jag tycker att man ändå kan kosta på sig att göra ett sådant erkännande och inte varje gång skall söka bibringa människor den uppfattningen att det finns en häft här i riksdagen som i sin »företagsfientlighet» bara försöker att vältra stenar i vägen för företagsamheten, när ändå de praktiska erfarenheterna ger ett helt motsatt utslag.

Sedan vill jag, herr talman, säga att man ofta i dessa debatter använder uttrycket »fiskala intressen». Jag måste i likhet med bevillningsutskottets ärade ordförande fråga om det är i propagandistisk mening som detta uttryck alltid begagnas, ty varje form av skatteinkomster till samhället är ju av fiskalisk natur. Jag kan aldrig tänka mig att de som använder detta uttryck menar att vi skulle kunna avstå från varje form av fiskalitet här i landet, om vi skall bedriva en samhällsverksamhet. Jag anser att själva uttrycket bör användas med större urskiljning i våra skatteresonemang.

Med detta, herr talman, ber jag att få ansluta mig till det yrkande som är framställt av herr John Ericsson.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Den senaste ärade talaran använde i slutet av sitt anförande en argumentering som är intressant och som jag gärna skulle vilja ta fasta på. Han gjorde gällande att det inte var rätt att ständigt utpeka den ena hälften av denna församling som företagsfientlig

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall och den andra hälften som företagsvänlig. Det tycker jag inte heller att det är, och jag tror nog, att jag personligen aldrig har gjort det. Man är förmodligen, låt oss säga på socialdemokratiskt håll lika övertygad som vi andra om nödvändigheten av ett blomstrande näringsliv i vårt land, icke minst med hänsyn till den svenska arbetarklassens möjligheter att höja sin standard. Där behöver sålunda inte i och för sig råda någon meningsskiljaktighet. Men vad som skiljer oss åt är att vi på vår kant nog anser att man — om jag får använda uttrycket — på den socialdemokratiska sidan har hängivit sig åt ett slags övertro på näringslivets möjligheter att kunna klara sig oavsett de bördor som man lägger på det. Det kommer till synes i många olika sammanhang. En dylik uppfattning är i och för sig naturligtvis smickrande för ledningen av det svenska näringslivet — det är alldeles givet — men det är inte säkert att denna uppfattning kan vara berättigad i det långa loppet. Herr Eriksson i Uppsala liksom bevillningsutskottets ordförande frågade för en stund sedan: Är det inte så att vi har klarat oss utmärkt? Har inte vårt näringsliv klarat konkurrensen med utlandet på ett förträffligt sätt hittills? Frågade herr Ericsson i Kinna. Jo, det har vi gjort — lyckligtvis för oss alla och inte minst för de i företagen anställda. Den allmänna standardhöjningen är en avspiegling av detta förhållande.

Det är sålunda riktigt, att vi har klarat oss hittills. Herr Ericsson i Kinna känner väl till, att vi har en produktionsökning. Men det beklagliga är ju att lönsamheten minskar. Det vet herr Ericsson lika bra som jag. Det är där, den stora risken hotar. Vad tjänar det till att vi kan sälja ut våra varor i världen i allt större utsträckning, om vi inte kan göra det med förtjänst? Då är det ju ingen glädje med det hela.

Herr Ericsson, bevillningsutskottets ärade ordförande, är helt visst informerad om den uppmärksammade utredning som nyligen verkställts beträffande lönsamheten inom 14 storföretag här

i landet. Denna undersökning som publicerades för någon tid sedan visade, att lönsamheten hos dessa 14 storföretag — alla exportföretag — har sjunkit med 50 procent under de fyra senaste åren. Jag anser, att detta är ett ganska allvarligt konstaterande, som det inte är ur vägen att framföra i detta sammanhang.

Nu fällde bevillningsutskottets ordförande ungefär följande yttrande, som jag antecknade. Även företagen måste i någon mån bidra med skatter till det allmänna. Herr Ericsson i Kinna tar nog inte illa upp om jag karakteriserar detta yttrande som ett rent retoriskt påstående. Det är klart att företagen måste göra det, och det gör de i betydande utsträckning enligt den svenska principen om skatt efter bärkraft. Vad herr Ericsson tog upp är självklart, och hans yttrande får, som sagt, betraktas som ett retoriskt yttrande.

Men låt oss ta ett konkret sifferexempel för att visa hur den här saken i själva verket ligger till. Exemplet har offentliggjorts i dagarna — några har kanske sett det, men det kan inte vara olämpligt att här erinra om det. Om man utgår från en bolagsskatt på 50 procent och en marginalskatt för aktieägarna av 60 procent, vilket är tämligen realistiskt beräknat, så finner man att skatten på ett företag, som har en vinst på en miljon kronor, blir 0,5 miljoner. Om resten delas ut går 0,3 miljoner till skatt, medan 0,2 miljoner kronor stannar hos aktieägarna. Vad är resultatet? Jo, det allmännas totala skatteinkomst i detta fall blir 0,8 miljoner kronor. Man får ju säga att det inte är alltför anspråkslösa bidrag som företagsamheten på detta sätt ställer till förfogande för det allmänna.

Gentemot vad jag anförde om fiskala synpunkter framhöll bevillningsutskottets ordförande att det är självklart att en finansminister måste anlägga fiskala synpunkter. Det är alldeles givet. Det finns ingen finansminister, oavsett var han politiskt hör hemma, som inte måste anlägga fiskala synpunkter. Men en finansminister strävar väl alltid efter att undvika kollision mellan fiskala och rättsliga synpunkter. Vi uppehåller här

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall i landet och här i riksdagen med nästan skrupulös omsikt principen om likformighet och rättvisa vid beskattningen. Men man har på många håll bland tongivande remissinstanser ifrågasatt om den principen är vidmakthållen i detta sammanhang.

Nu tror jag, som jag tidigare sagt, inte, att det här blir fråga om något intäktsbortfall, men, om så till äventyrs skulle bli fallet får väl finansministern — därest det är erforderligt — täcka inkomstbortfallet över budgeten i vanlig ordning i stället för att på olika sätt beskatta precis likadana bolag. Det är det, frågan närmast gäller.

Till slut bara en erinran till herr Sundin. Han försökte energiskt värja sig mot de älskvärdheter som bevillningsutskottets ordförande på förekommen anledning serverade honom. Jag kan förstå, att herr Sundin lade i dagen en stor energi. Det kan ju inte vara så behagligt att få ta emot alla dessa älskvärdheter i det här sammanhanget. Men om man försätter sig i en sådan situation som herr Sundin gjorde, så måste man ta den risken. Och vad speciellt herr Ericsson beträffar så är ju hans stora hobby — som alla vet — att odla rosor. De blommor, som han skickade över till herr Sundin är utmärkta exempel på hur långt han hunnit i sin hobby.

Jag kan inte finna, att i varje fall den del av debatten, som hittills har ägt rum, har varit av den beskaffenheten, att den rubbar vår uppfattning. Herr Sundin antydde, att man i centerpartiet var av den meningen, som han gjorde sig till talesman för. Det är väl så som han har givit till känna, och det skulle betyda, att vår vän herr Mattsson skulle framstå som en kringskuren kung i det här sammanhanget. Huruvida så är fallet, vet jag inte, men det kommer väl att avslöja sig i den votering, som så småningom skall äga rum.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Herr Spetz' försök att bedriva elementär undervisning i nationalekonomi kan jag följa med i långa stycken, men det är ju ändå så beträff-

fande placeringsaktierna, herr Spetz, att med det skattesystem som vi nu har kommer köparna av dessa aktier att få två olika utgångslägen. I det ena fallet får vederbörande enskilde köpare beräkna att betala skatt på den utdelning han får. I det andra fallet köper bolaget aktier, låt oss säga på fondbörsen, och slipper ifrån att betala någon skatt för utdelningen på de aktierna. Detta i sin tur leder ju till att bolaget kan nöja sig med en lägre utdelningsprocent, dvs. betala mer för aktien än vad en enskild person är beredd att göra. Det är i varje fall ett förhållande där det inte finns någon jämställdhet för närvarande.

Vi är väl alla överens om hur kapitalbildningen går till. Det mest lysande exemplet har vi i de dolda reserver som finns inom det svenska näringslivet. Det är en verklig kapitalbildning som går vägen över avsättningar av olika slag av uppnådda vinstresultat, vilka sedan i sin tur förvandlas till investeringar i olika slag av nyttigheter, och därigenom ökas effektiviteten.

Till herr Hagberg skall jag i all korthet säga att vi kanske har olika syn på det svenska näringslivets förutsättningar. Jag har inte här i riksdagen kunnat finna att man bör bedöma dessa förutsättningar så ogynnsamt som man gör ifrån vissa ledamöters sida i kammaren varje gång vi diskuterar skattefrågor — det är ju då dessa synpunkter kommer fram.

När man i ett exempel som nyligen förs fram säger att staten inte skulle förlora så värst mycket på att ta bort hela företagsbeskattningen, då utgår man ifrån — och det är i och för sig intressant, om det är så — att den fördelning aktierna har på ägarna är sådan att marginalskatten på deras utdelningar är 60 procent. Men det finns fler och fler medborgare som sparar och köper ett och annat papper men som inte är så lyckliga att de kommer upp i en marginalskatt av 60 procent, emedan deras inkomster inte är så höga. Detta måste man ta hänsyn till i matematiken när man vill påstå att det inte skulle bli något skattebortfall.

Ang. beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall

Till sist vill jag, herr talman, ännu en gång erinra om att även det svenska skattesystemet nu lagts i stöpsleven. Det är mycket manstarka kommittéer som skall försöka penetrera detta spörsmål. Jag vill upppepa, att kan man få förnuftigare regler än dem vi nu har, så att vi kan förena samhällsintresset med näringslivets intressen, då är det klart att vi skall bedöma förslagen i positiv anda.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i det nu förevarande betänkandet gjorda hemställan samt att därvid i fråga om punkten A särskilda propositioner komme att göras dels beträffande utskottets hemställan utom såvitt avsåge 10 § i det i punkten behandlade förordningsförslaget, dels ock, om anledning därtill gäves, rörande utskottets hemställan såvitt gällde nämnda paragraf.

Med avseende på utskottets hemställan utom såvitt gällde 10 § i förordningsförslaget, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del. (Herr talmannen påpekade, att det i reservationen II framställda yrkandet i denna del överensstämde med utskottets hemställan.)

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 79 punkten A, utom i vad avser 10 §

i det i punkten behandlade förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande utskottets hemställan i punkten A såvitt avsåge 10 § i det i punkten behandlade förordningsförslaget, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herrar Sundin och Antonsson vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen i förevarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sundin* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 79 punkten A, såvitt gäller 10 § i det i

Ang. beskattning av ränta å svenska statens sparobligationer

punkten behandlade förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Sundin och Antonsson vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen gjordes enligt de angående utskottets hemställan i punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i punkterna B och C i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. beskattning av ränta å svenska statens sparobligationer

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av ränta å svenska statens sparobligationer.

I en den 14 oktober 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 169, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående beskattning av ränta å svenska statens sparobligationer.

Ifrågavarande förordningsförslag hade framlagts i anslutning till ett nytt sparobligationslån.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 169, antaga det

vid propositionen fogade förslaget till förordning angående beskattning av ränta å svenska statens sparobligationer.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det förefaller kanske överflödigt att säga någonting på den här punkten, men en randanmärkning skulle jag ändå vilja göra med anledning av det förevarande ärendet.

Vi skall ju fatta ett beslut som innebär en viss skattelindring för avkastningen av sparobligationerna. Jag skall inte kritisera den saken — jag ämnar stödja detta förslag — men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att man i den reklam för sparobligationslånet som har pågått i åtskilliga veckor under hösten har använt detta beslut, som ännu inte är fattat, såsom ett försäljningsargument. Man har visserligen inte sagt att det skall bli så som det har föreslagits, men man har talat om saken i sådana ordalag att man otvivelaktigt har givit intrycket att det är fullt säkert att riksdagen kommer att fatta ett sådant beslut och att allmänheten kan köpa obligationerna under den försättningen.

Detta är naturligtvis ingen stor sak, men det är givetvis inte riktigt korrekt att på detta sätt föregripa riksdagens beskattningsrätt. Det hela har betydelse på så sätt att det i någon mån illustrerar den grad av improvisation som präglar skattepolitiken här i landet. Skall man använda sådana här argument för att få sälja statliga obligationer, tycker jag man bör planera på så lång sikt, att man inte i förväg binder riksdagens kamrar. Ty, ärade kammarledamöter, hur skulle det vara om vi i dag skulle komma på idén att gå emot Kungl. Maj:ts förslag? Då skulle ju alla de goda medborgare som nu har placerat pengar i sparobligationerna känna sig lurade och tycka att det har använts en egendomlig försäljningspolitik, som de inte skulle behöva acceptera. Det tycker jag de skulle ha rätt i. Nu händer det väl ingenting, utan vi kommer under stor och rörande enighet att godta det föreliggande förslaget.

Interpellation ang. den psykiska barna- och ungdomsvården

Nu har man, såsom jag sade, uttryckt sig mycket försiktigt och inte bestämt sagt att denna proposition skall gå igenom, utan man har tagit det listigare. Om man hade varit mera oförsiktig och direkt lovat någonting, skulle det ha varit en sak som egentligen bort granskas av herr Elmgren och de övriga i riksdagens konstitutionsutskott, men så långt behöver det nu inte gå.

Herr talman! Med dessa ord vill jag tillönska ärendet fortsatt framgång.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl Maj:ts proposition med förslag till varumärkeslag m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 66, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om ökad insyn och verklig medbestämmanderätt för de anställda i statliga företag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 372, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till varumärkeslag m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 39 bifölles även av andra kammaren.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

För fullgörande av uppdraget som delegat vid Unescos generalkonferens i Paris anhåller jag härmed om ledighet från

riksdagsarbetet fr. o. m. den 6 december t. o. m. den 15 december.

Stockholm den 30 november 1960

Ruth Hamrin-Thorell

Den begärda ledigheten beviljades.

Interpellation ang. den psykiska barna- och ungdomsvården

Herr PALME (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Under den senaste tiden har — i anslutning till vissa aktuella och djupt beklagliga händelser — diskussionen blossat upp om inriktningen och omfattningen av den psykiska barna- och ungdomsvården. Till de spörsmål, som sålunda diskuterats hör bland annat utbildningen av medicinsk och psykologisk personal på detta område, utbyggnaden av lämpliga institutioner för att lämna vård till psykiskt skadade barn, jämte arbetsförhållanden och arbetsmetodik vid nu existerande institutioner på detta område.

Det kan visserligen hävdas att det måhända icke är det bästa tillfället att i en av förklarliga skäl starkt inflammerad atmosfär diskutera dessa frågor. Å andra sidan framstår vid ett sådant tillfälle behovet av en saklig upplysning med särskild styrka.

Med anledning härav får jag anhålla om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att för kammaren lämna en redogörelse för den psykiska barna- och ungdomsvårdens utbyggnad jämte hithörande spörsmål?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Herr TALMANNEN yttrade:

Beträffande nästa arbetsplenium, vilket hålles onsdagen den 7 december med

början kl. 10.00, vill jag nämna följande:

Såvitt kan bedömas kommer nu på fredag att bordläggas ej mindre än 29 utskottsutlåtanden. Reservationer finns anmälda vid 12 av dessa utlåtanden. Flera av ärendena kan väntas föranleda längre debatter. Det synes därför bli nödvändigt att nästa onsdag hålla kvällsplenum, och kanske kan man tillägga att

det kan befaras att det blir långt kvällsplenum.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.40.

In fidem
K.-G. Lindelöw